

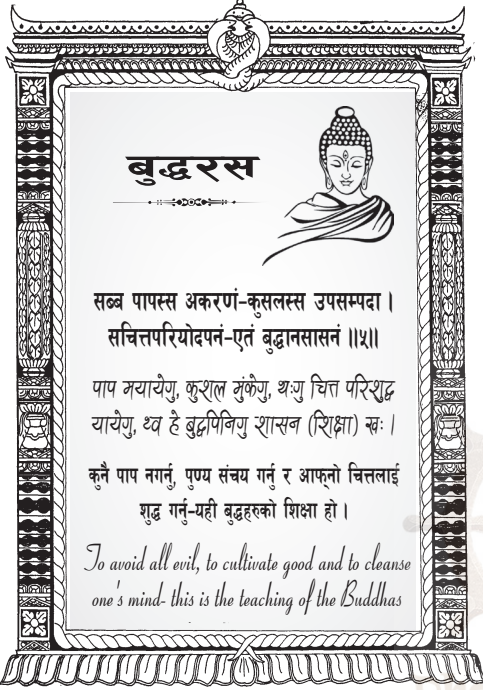
त्रि-बोधिरस

त्रि-बोधिरस (Tri-Bodhirash)

बौद्ध मासिक पत्रिका

वर्ष १, अंक १, बैशाख पूर्णिमा/स्वांया पुन्हि

बु.सं. २५६२, ने.सं. ११३८, वि.सं. २०७५, 2018 A.D. April/May

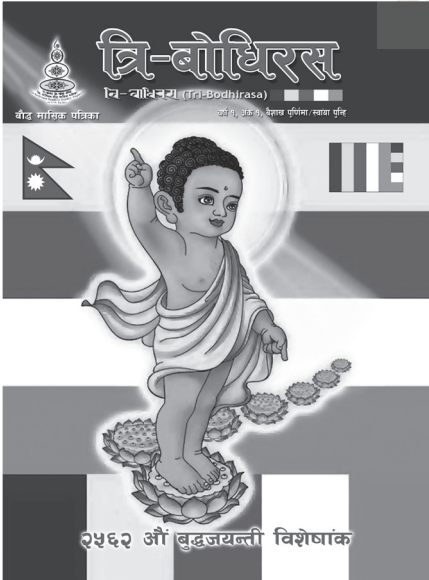
बुद्धरस

सब्व पापस्स अकरणं-कुसलस्स उपसम्पदा ।
सच्चित्तपरियोदपनं-एतं बुद्धानसासनं ॥५॥

पाप नयायेगु, कुशल मुंकेगु, शःणु चित्त परिशुद्ध
यायेगु, ध्व हे बुद्धपिनिगु शासन (शिक्षा) सः ।

कुनै पाप नगनुं, पुण्य संचय गनुं र आफ्नो चित्तलाई
शुद्ध गनुं-यही बुद्धहरूको शिक्षा हो ।

*To avoid all evil, to cultivate good and to cleanse
one's mind- this is the teaching of the Buddhas*

यस अंक

बिषयसूची

बैशाख पूर्णिमा विषयक सान्दर्भिक प्रसंग	१५
विपश्यना भावना सम्बन्धी व्यवहारिक निर्देशन ✍ महासी सयादो	१७
सतिपट्ठान विपश्यना ध्यान भावना निर्देशन ✍ सयादो ऊ. पण्डिताभिवंश	२३
बुद्धलाई उहाँकै शब्दबाट चिनौं ✍ डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर	२७
केसमुत्ति सुत्त (कालाम सुत्त) ✍ भिक्षु बोधिसेन महास्थविर	३१
यकमवर्ग (चक्षुपाल स्थविरया खँ) ✍ भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर	३५
कला-साहित्य/प्रेरकम प्रसंग	
बुद्ध विशुद्ध/ माथि हेर्न भुल्लु भो कि ? ✍ भिक्षु विमलो स्थविर	४१/४२
विचार/चिन्तन	
"बुद्ध जयन्तीमा अर्हत भिक्षु आनन्द भन्ते पनि स्मृतिमा" ✍ भक्त बहादुर शाक्य	४३
Vision	
Price of Education ✍ Bhikkhu Upatissa	47
शासनिक गतिविधि विशेष	
त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्र निर्माणको क्रममा	४५

त्रि-बोधि रस त्रि-बोधि रस बौद्ध मासिक पत्रिका

धम्मामुशासक
उपसंघनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
'अग्गमहापण्डित, अग्गमहासद्धम्मजोतिकधज'

सल्लाहकार
भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर
भिक्षु भद्रिय महास्थविर
भिक्षु बोधिज्ञान महास्थविर

सम्पादक
भिक्षु विमलो स्थविर

विशेष सहयोगीहरू
भिक्षु चन्द्रिमो
भिक्षु रेवतो

विज्ञापन व्यवस्थापक
कृष्ण गोविन्द महर्जन

आर्थिक व्यवस्थापक/प्रायोजक
कपिल शाक्य
प्रविता शाक्य
सितापाइला, काठमाडौं

वितरण व्यवस्थापक
रामकृष्ण महर्जन

वितरकहरू
गौतम तुलाधर
कृष्ण प्रताप महर्जन
जमुना महर्जन
सनम महर्जन

सेटिङ्ग/मुद्रण
आइडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस
ग्वाको, ललितपुर, फोन: ५५३०५२२

मूल व्यवस्थापन
श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार
सिद्धिपुर, महालक्ष्मी नगरपालिका-६

प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र
सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८१४२५
E-mail: pashavimalo@gmail.com
tribodhirasa@gmail.com

सम्पादकीय

वैशाख पूर्णिमा (बुद्धजयन्ती लुम्बिनी), बोधिज्ञान लाभ (बुद्धगया) तथा महापरिनिर्वाण (कुशीनगर), त्रिसंयोग जुडेको विशेष दिन । अझ थपने हो भने भगवान् बुद्ध कपिलवस्तु आगमन तथा दिपंकर बुद्ध समक्ष सुमेध ऋषिको अवस्थामा बुद्धत्वको प्रार्थना जस्ता महत्वपूर्ण घटना यस धर्तिमा घटेको पूर्णिमा मध्येकै विशेष पूर्णिमा हो - वैशाख पूर्णिमा । बौद्ध जगत र सुख शान्तिकामी सम्पूर्ण प्राणी देव ब्रह्माको लागि पावन पूर्णिमा हो । यसरी वैशाख पूर्णिमा विशेष महत्व बोकेको पूर्णिमा हो त्यसैले होला संसार भरी यस महत्वपूर्ण दिनलाई धुमधाम र भव्य रूपमा महान् पूर्णिमाको रूपमा मनाउन संयुक्त राष्ट्र संघले समेत उहाँ तथागत सम्यक् सम्बुद्धको स्मरणमा बु.सं. २५४४ देखि पावन वैशाख पूर्णिमा-बुद्धपूर्णिमा-स्वांया पुन्हिका दिन सार्वजनिक रूपमा बिदाको घोषणा गरी बुद्धानुसत्ति गर्ने गराउने पुण्य कार्य सम्पादनमा महत्व दिएको ।

हर कोही सुख चाहन्छ, शान्ति चाहन्छ । जुन सुख-शान्ति पुनः दुःख र अशान्तिमा परिणत नहोस् । यस्तै महान् उद्देश्यलाई साकार तुल्याउन चार असंख्य १ लाख कल्पसम्म १० पारमिता, १० उपपारमिता, १० परमत्थ पारमिता गरी जम्मा ३० पारमिता पूर्ण गरी आज भन्दा २६४२ वर्ष पहिले नेपालको लुम्बिनी वगैचामा जन्मनु भई २९ वर्षमा राज्य सुख त्याग गरी ६ वर्षसम्म कठोर तपस्या गरी ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धगया बोधिवृक्ष मुनि वैशाख पूर्णिमाकै दिन सम्पूर्ण मारहरूमाथि विजय हासिल गरी सर्वोत्कृष्ट, परिशुद्ध, अतुलनीय सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभयो जुन बोधिज्ञान सत्व प्राणीमात्रको हित, सुख, शान्तिको मध्यम मार्गको रूपमा लोकमा महाकरुणाले ओतप्रोत भई ४५ वर्षसम्म निरन्तर बहुजन हित बहुजन सुखको लागि धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो र ८० वर्षको उमेरमा वैशाख पूर्णिमाकै दिन कुशीनगरमा उहाँ तथागत महापरिनिर्वाण हुनुभयो । यसरी बुद्धसँग जोडिएको महत्वपूर्ण विशेष पूर्णिमासँग सम्बन्ध रहेकोले वैशाख पूर्णिमा सत्व प्राणीमात्रको लागि विशेष छ, पनीत छ ।

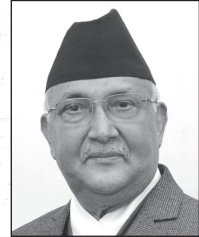
यसरी त्रि-संयोगपूर्ण महान् पूर्णिमामा हामी सुख, शान्तिकामीहरूले बुद्धको सम्यक् शिक्षालाई सुन्ने, मनमा धारण गर्ने र जीवनमा पालन गर्ने हो भने निःसन्देह सुख र शान्तिको भागीदार हामी हुनेछौं । बुद्धका चतुआर्य सत्य, आर्य अष्टांगिक मार्ग, सत्य र मार्गमा हिंडन सक्यौं भने हरकोही सुख र शान्तिको अवस्था निर्वाण प्राप्त गरी सदाको लागि दुःख मुक्त हुन सक्यौं र त्यो अभ्यास गर्ने उपयुक्त अवसर र सही समय भनेको यही वर्तमान समय हो । त्यसैले हामी सुख, शान्तिकामीहरूले बुद्धजयन्ती साँच्चै मनाउने नै हो भने पुजापाठले मात्र होइन, जात्रा यात्राले मात्र नभै उहाँको शिक्षालाई जीवनमा धारण र पालन गरेर बुद्धजयन्ती मनाऔं, मनाउन लगाऔं । अनि मात्र सही रूपमा बुद्धजयन्ती मनाएको ठहरिने छ । साधु ।

प्रधानमन्त्री

काठमाडौं, नेपाल

शुभकामना

बुद्ध जयन्तीको अवसरमा त्रिबोधी प्रकाशनद्वारा त्रिबोधीरेस नामक बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशन हुन लागेको खबर पाउँदा खुशी लागेको छ। यस यस पत्रिकाको प्रकाशनमा लाग्नुहुने सम्पूर्ण प्रकाशन समुहलाई हार्दिक बधाइ तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

यसका साथै २५६२ औं बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा स्वदेश तथा विदेशमा बसोबास गर्नुहुने सम्पूर्ण नेपाली दाजुभाइ दिदीबहिनी हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

नेपाललाई विश्वमा चिनाउने गौतम बुद्धका उपदेश, वहाँका अनुयायी र बौद्ध धर्मका विविध पाटाहरूलाई समेटेर विशिष्ट प्रकारको पत्रिका प्रकाशन सुरु गर्नु आफैमा अनुकरणीय कार्य हो। यस पत्रिकामा गौतम बुद्धका बारेमा विविध किसिमका अनुसन्धान, गौतम बुद्धसँग सम्बन्धित पौराणिक स्थलका बारेमा खोजमुलक सामग्रीहरू प्रकाशन हुनेछन्। जसले गौतम बुद्धलाई विश्वमा चिनाउन थप सहयोग गर्नेछ, भन्ने मैले विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा यस पत्रिकाको निरन्तरताको कामना गर्दै नववर्ष २०७५ को अवसरमा सम्पूर्णमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना।

११ बैसाख, २०७५

K.P. Sharma Oli

के.पी. शर्मा ओली

ध्यानकुटी विहार

बनेपा

मिति : २३ चैत्र २०७४

धर्मप्रीतिया सुवा

बुद्धजयन्ती, बैशाख पुन्हि (स्वांया पुन्हि) या लसताय् त्रिबोधि विपश्यना ध्यान केन्द्रया प्रकाशन व श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार, महालक्ष्मी न.पा.-६ या व्यवस्थापनय् प्रकाशन जुइत्यंगु 'त्रि-बोधिरस' या नामं बौद्ध मासिक पत्रिका जुइत्यंगु खँ न्यनेदया तसकं लयूताल ।

विहार विहारं बुद्धधर्म सम्बन्धि पत्रिका पिकायेगु नं धर्म प्रचारया ज्या खः । शासनिक ज्याखँ नं खः । 'त्रि-बोधिरस' नामक बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशनया न्हयलुवा सिद्धिमंगल बुद्ध विहारया प्रमुख भिक्षु विमलो स्थविरयात थज्यागु शासनिक ज्याभ्वलय् सदां न्ह्यां वना च्वने फयेकेत दीर्घायू व निरोगीताया सुवा बियाच्वना । थ्वथेंतुं हे मेमेगु धर्म प्रचारया शासनिक ज्याः याना वने फयेमा ।

अन्तय्, त्रि-संयोग चूलागु बैशाख पूर्णिमाया उपलक्ष्य पिकायूत्यंगु त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाया पूर्ण सफलताया कामना यानाच्वना ।

शुभकामना थुलि हे जक का । भवतु सब्ब मंगलं ।

अध्या

संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
ध्यानकुटी विहार, बनेपा

सकसियां निरोगी जुइमा ।

जमो तरस लोकहितस्य तथागतस्य
NAMO TASSA LOKAHITASSA TATHAGATASSA

विश्व शान्ति विहार VISHWA SHANTI VIHARA

मीनभवन, काठमाडौं, नेपाल, फोन नं.: ०१-४६२२९८४
(स्थापित: वि.सं. २०४१)

जि.प्र.का.वर्ता नं.: २९७/०४७/०४८

मैत्रीपूर्ण सफलताको शुभ-कामना

त्रि-संयोग-(नेपालका सुपुत्र सम्यकसम्बुद्ध भगवान बुद्धको जन्म-लुम्बिनी, सम्बोधिलाभ-बुद्धगया तथा महापरिनिर्वाण प्राप्त भएको कुशिनगर(स्वोया पुन्डि) बैशाख महान-पूर्णिमाको पावन सु-अवसरमा त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्रको प्रकाशन तथा श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार महालक्ष्मीनगर पालिका-६, सिद्धिपुरको व्यवस्थापनमा एवं शिष्य आवुसो भिक्षु विमलो स्थविरको सम्पादनमा बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशन हुन गइरहेको शासनिक कार्यले मनमा हर्षको महसूस भइरहेको छ ।

मानवीय गुण-धर्मकर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसंग-कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य धार्मिक लेख रचनाहरू समावेश गरी विश्व-शान्तिको कामनाका साथ प्रकाशनमा आउने त्रि-बोधिरस नामक बौद्ध मासिक पत्रिकाले सम्यकसम्बुद्ध भगवान बुद्धका मैत्री र करुणाले ओतप्रोत महान शिक्षालाई जनमानसमा पत्रिकाको माध्यम बाट शील समाधि प्रज्ञारूपी सम्यक् धर्मको प्रचारप्रसारले बहुजनहित बहुजनसुख जस्तो भगवान बुद्धको महाकारुणिक उद्देश्यमा यस पत्रिकाले थप टेवा प्रदान गरी बुद्ध-शासन अभिवृद्धि गर्ने शुभ-कार्यमा थप ईटा थप्ने शासनिक भूमिकाको आशा एवं विश्वास लिन सकिन्छ ।

अन्तमा, यस त्रिबोधिरस नामक बौद्ध पत्रिकाले बुद्ध र बुद्ध धर्मका सम्यक शिक्षालाई व्यक्ति-व्यक्ति, परिवार परिवार, समाज देश र विश्वमा बहुजनहित सुखको लागि थप महत्वपूर्ण भूमिका निभाइ मैत्री करुणा युक्त शील समाधि प्रज्ञाले ओतप्रोत व्यावहारिक नैतिक शिक्षा निरन्तर रूपमा प्रदान गर्न सकोस्, सम्यक् धर्म प्रचारप्रसारमा अतलनीय भूमिका निभाउन सकोस्, यस त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको निरन्तरता र पूर्ण सफलताको सु-आशीषका साथ मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना व्यक्त गर्न चाहन्छु । भवतु सब्बमंगलं । साधु ॥

भिक्षु ज्ञानपूर्णिक

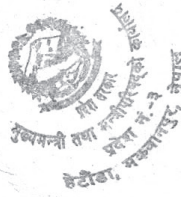
डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
उप-संघनायक

अगमहासद्धम्मजोतिकधज,
अगमहापण्डित, धम्मचरिया

विश्व शान्ति विहार, बानेश्वर, काठमाडौं नेपाल

मुख्यमन्त्री

प्रदेश नं. ३
हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

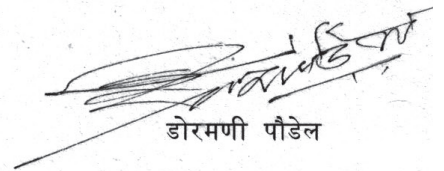
विषय :- शुभकामना

उपरोक्त सम्बन्धमा नव वर्ष २०७५ तथा २५६२ औ बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा श्री त्रिबोधि प्रकाशनद्वारा प्रकाशन हुन लागेको "त्रिबोधिरस" नामक बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशन हुन गईरहेकोमा हर्षको अनुभूति गरेको छु । मानविय गुण धर्मकर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यानज्ञान तथा बौद्ध लेख रचना, साहित्यकला, प्रेरक प्रसंग, कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य लेख रचना मार्फत विश्व शान्तिमा योगदान पुर्याउने उद्देश्यले प्रकाशन हुन लागेको 'त्रिबोधिरस' मासिक पत्रिकाको पूर्ण सफलताको कामना गर्दछु । भगवान बुद्धद्वारा प्रतिपादित त्रिपञ्चना ध्यान विधि मानसिक शान्ति प्राप्तिको वैज्ञानिक विधिको रूपमा विश्वभर अनुकरणीय बन्दै गएको छ । विश्व शान्तिको लागि मानसिक एवं आत्मिक शान्ति पुर्व शर्त हुने र मानसिक एवं आत्मिक शान्तिको लागि बुद्ध बचनको पालना एवं विपश्यना ध्यान विधिको अभ्यास चमत्कारिक नतिजा ल्याउन सक्ने हुदा यहाहरूको यस प्रयासका लागि हार्दिक धन्यवाद एवं पूर्ण सफलताको कामना गर्दछु ।

२५६२ औ बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण प्रदेशबासी दाजुभाई दिदि बहिनीहरूमा मानसिक एवं आत्मिक शान्ति प्राप्त गरी उत्तरोत्तर प्रगति एवं सम्बृद्धिको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

भवतु: सब्ब मंगलमः

डोरमणी पौडेल

प्र.जि.अ.नं. ३८३/०४७

“सुखा सद्घसस सामगगी”

Govt. Regd. No.: 383/047

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ

(ALL NEPAL BHIKKHU ASSOCIATION)

(स्थापित : वि.सं. २००७ / Estd. 1950 A.D.)

च. नं. ०२/०७५/२५६९

मिति २०७५ वैशाख १७

आवुसो भिक्षु विमलो स्थविर,
श्री सिद्धिमंगल विहार,
महालक्ष्मी नगरपालिका-६, ललितपुर ।

मैत्रीपूर्ण शुभकामना !

“वैशाख पूर्णिमा-बुद्धपूर्णिमा” महान त्रिसंयोगले पूर्ण पवित्रदिवस पारेर “श्री सिद्धिमंगल विहारको व्यवस्थापनमा मानवीय गुणधर्म-कर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसंग-कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य धार्मिक लेख-रचनाहरू समावेश गरी त्रि-बोधि-रस नामक मासिक बौद्ध पत्रिका प्रकाशन हुने” भन्ने उपरोक्त सुखद् जानकारी प्राप्त हुँदा हामीलाई धर्मप्रीतिको अनुभूति भइरहेको छ । ४५ वर्षपहिले नेपालको प्रथम बौद्ध मासिक पत्रिका आनन्द-भूमिको प्रकाशनको १० वर्षपछि धर्मकीर्ति मासिक प्रकाशनले कदम अगाडि बढाए, त्यसको लगत्तै अरु प्रकाशनहरूले पनि उकालिओराली पारतरेभैं धेरै प्रयास जारी राखे । मासिक, त्रैमासिक, वार्षिकलगायत प्रकाशनबीच त्रि-बोधि-रस नामक प्रकाशन हुनगइरहेको नवक मासिक पत्रिकाले विस्तारै वामेसदैँ सदैँ सम्बद्ध क्षेत्रमा सकारात्मक प्रभाव संचार गर्न सकोस्, बुद्धशासनिक क्षेत्रलाई अभ्म बढी टेवा पुऱ्याउन सकोस् साथै जुन उद्देश्यसहित यस प्रकाशनको तयारी भइरहेको छ, यस महत्त्वपूर्ण कार्य बुद्धशासनिक हेतु निरन्तर रुपमा अगाडि बढ्न सकून् भन्ने मैत्रीपूर्ण शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

समस्त शान्ति प्रेमीहरूमा बुद्ध-पूर्णिमा, स्वौंया पुण्डिको मैत्रीपूर्ण शुभकामना !

चिरतिटुतु सद्धम्मो ।

मैत्रीकामनासहित,

(भिक्षु मैत्री महास्थविर)

अध्यक्ष

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ

प्रधान कार्यालय / Central Office

विश्वशान्ति विहार, मीनभवन, नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल । फोन: ४६२२९८४, फ्याक्स : ४६२२२५०
Vishwa Shanti Vihar, Min Bhawan, New Baneshwor, P.O. Box: 3007, Kathmandu, Nepal
Tel.: +977-1-4622984, Fax: 977-1-4622250, E-mail: anbanepal@gmail.com
City Office : Buddha Vihar, Bhrikutimandap, Kathmandu-28. Tel: +977-1-4226702

कृष्ण लाल महर्जन

प्रतिनिधि सभा सदस्य
क्षेत्र नं. २, ललितपुर

H. L. Maharjan

Member of Parliament
Constituency number 2, Lalitpur

Date.

✦ शुभकामना ✦

विश्वशान्तिका प्रणेता भगवान् बुद्धको सन्देश सर्वसाधारणमा पुऱ्याउन श्री सिद्धि मंगल बुद्धबिहारले हालसम्म गर्दै आएको प्रयास पशंसनीय छ । यसै परम्परालाई निरन्तरता दिने उद्देश्यले २५६२ औं बुद्ध जयन्ती वैशाख पूर्णिमामा त्रि-बोधिप्रकाशनले बौद्धमासिक पत्रिका प्रकाशित गर्न लागेकोमा प्रशन्नताको अनुभव गरेको छु ।

आजको विश्वमा भगवान् बुद्धका सन्देशहरूले मानवीय गुणका साथै धर्मकर्मको अभिवृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने अहिंसा परमोधर्मको सिद्धान्तलाई आचरणमा उतार्ने र सद्भाव, सहयोग र सहृदयता बिस्तार गर्न योगदान पुऱ्याउने निश्चित छ । यस्तो पुनित कार्यमा संलग्न रहनाले आत्मसन्तोषका साथै सर्वसाधारणलाई सद्भावजन्य गतिविधिमा समाहित गर्न सहयोग पुग्ने छ । बुद्धबिहारले प्रकाशन गर्न लागेको पत्रिकाले पठनीय पाठ्य सामाग्री धेरै धेरै समावेश गरी सबैका लागि संग्रहणीय ग्रन्थ दिन सक्ने विश्वासका साथ आफ्नो तर्फबाट पूर्ण सहयोगको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै पूर्ण सफलताको लागि शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

२०७५ साल वैशाख

H. L. Maharjan

कृष्णलाल महर्जन

सांसद

प्रतिनिधि सभा सदस्य

ललितपुर क्षेत्र नं. २

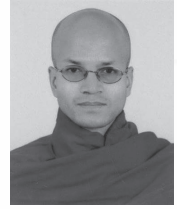

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित
वा.अ.का.सं.नं. ३८३/०४७

पञ्जा नरानं रतनं
नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा
NEPAL BAUDDHA PARIYATTI SHIKSHA
(Estd. 2507 B.E.)

Founder : Bhikshu Buddhaghosha Mahasthavir

Ref. No.:

मिति:

Date: २०७५/११/९

धर्मप्रीतिका दुई शब्द

भगवान् बुद्धको उपदेश भएको सत्यधर्मको सानो कुरा पढन पाउँदा पनि पाठकहरु धेरै लाभान्वित भइरहेका हुन्छन् । जनमानसमा शुद्ध बुद्धशिक्षो अध्ययन गर्न अवसर दिनु पर्छ भनी सहृदय लेखकहरुले पुस्तक प्रकाशन गरी प्रचारप्रसार गरिरहनु भएको खुशीको कुरा हो । नेपालमा जनमानसमा बुद्धशिक्षा प्रचारप्रसारको कममा धर्मदूत हिन्दी मासिक, धर्मोदय पत्रिकावाट धेरै सहयोग पुगेको थियो भन्ने धर्मकीर्ति र आनन्दभूमि बौद्ध मासिकको अहिले पनि हामीले पढन पाइराखेका छौं । बुद्धजयन्तीको अवसरमा पनि बुद्ध जयन्ती स्मारिकाहरु प्रकाशन भइरहेका छन् । मासिक, अर्द्धवार्षिक, वार्षिक रुपमा तथा विशेष उपलक्ष्यमा प्रकाशित विशेषांकहरुले लेखकहरुलाई थप लेख लेख्नको लागि हौसला प्रदान गरिरहेका हुन्छन् ।

ललितपुरको सिद्धिपुरस्थित सिद्धिमंगल विहारमा केन्द्राध्यक्षको रुपमा बुद्ध शासनिक विविध गतिविधिहरु संचालन गरि धेरैलाई उपकार गरिरहनु भएका भिक्षु विमलोको अग्रसरता तथा सिद्धिमंगल विहारको व्यवस्थापनमा यही आउँदो वैशाख पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा त्रिवोधिरस मासिक बौद्ध पत्रिका प्रकाशन हुन लागेको धर्मप्रीतिको विषय रहेको छ । सिद्धिमंगल विहारमा संचालित परियत्ति केन्द्रका शिक्षक, विद्यार्थीहरु पनि प्रत्यक्ष संलग्न रहने यो मासिक प्रकाशनले परियत्तिका विद्यार्थी तथा शिक्षिकाहरुलाई पनि बुद्ध शासनिक क्षेत्रमा थप सेवा गर्न अवसर मिलेको हुन्छ ।

अहिलेको समयमा विभिन्न विश्वविद्यालय, एकेडमी, कलेज, क्याम्पस आदिहरुमा बौद्ध विषय अध्ययन अध्यापनको व्यवस्था भइरहेको र विद्यार्थीहरुको संख्या पनि बढिरहेको अवस्थामा सिद्धिमंगल बुद्ध विहारको व्यवस्थापनमा त्रिवोधि ध्यानकेन्द्र निर्माण हुन लागिरहेका सन्दर्भमा विपस्सना ध्यानसित सम्बन्धित लेख, रचनाहरुलाई प्राथमिकतामा राखेर प्रकाशन हुन लागेको त्रिवोधि रस मासिक पत्रिकाको माध्यमवाट स्मृतिप्रस्थान विपस्सना ध्यान धेरै प्रचार प्रसार भई धेरैले लाभ लिन सकोस् र यो पत्रिकाको निरन्तर प्रकाशनको लागि मंगलमैत्रीको कामना व्यक्त गर्न चाहन्छौं ।

त्रि-बोधिरस

भिक्षु बोधिज्ञान
केन्द्रीय परीक्षा नियन्त्रक
नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षा

1

VISHWA SHANTI VIHAR, Meen Bhawan, New Baneshwar, Kathmandu, Nepal.

P.O.Box: 8973 NPC 327, Tel: 977-1-4622984, 4482250 (+Fax), e-mail: pariyatti2556@gmail.com
Web: <https://sites.google.com/site/pariyattinepal>, www.facebook.com/nepalbauddhapariyattishiksha

माधव पौडेल

प्रदेश नं. ३ सभासद

ललितपुर क्षेत्र नं. २/१

शुभ-कामना सन्देश

विश्वशान्तिका प्रणेता अतुलीय महामानव शाक्यमुनी गौतम बुद्धको त्रि-संयोग जन्म, सम्बोधिलाभ तथा महापरिनिर्वाण प्राप्त भएको (स्वाँया पुन्हि) बैशाख महा-पूर्णमाको सुखद एवं पुणित सु-अवसरमा समस्त मानव जगतमा सुख शान्ति छाउँदै जाओस भनि सर्व प्रथम मैत्रिपूर्ण शुभेच्छा व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

बुद्धभूमि नेपाल अधिराज्यमा बुद्ध र बुद्ध धर्मका नैतिक शिक्षालाई समस्त शान्तिकामी जनजाती सद्धर्मप्रेमिहरुले धार्मिक चेतनाको अभिवृद्धिको लागि विभिन्न रचनात्मक एवं धार्मिक तथा आध्यात्मिक क्रियाकलापहरुमा हातेमालो गर्नु गराउनु आजको आवश्यकतै भइसकेको छ । यसै सन्दर्भमा नयाँ बर्ष २०७५ साल तथा नेपालका सुपुत्र भगवान गौतम बुद्धको २५६२औँ बुद्ध-जयन्ती बैशाख पूर्णिमा २०७५ बैशाख १७ (स्वाँया पुन्हि) को सु-अवसर पारि मानविय गुण-धर्मकर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसंग-कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य धार्मिक लेख रचनाहरु समावेश गरि विश्व-शान्तिको कामनाका साथ प्रकाशन हुन गइरहेको त्रि-बोधि-रस नामक बौद्ध मासिक पत्रिका जुन त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्रको प्रकाशन तथा श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहारको व्यवस्थापनमा प्रकाशन हुने बौद्ध मासिक पत्रिकाको निरन्तरता, उन्नति प्रगतिको शुभ-कामनाका साथ देशमा सुख-शान्ति फैलाउन यस बौद्ध मासिक पत्रिका कोशे ढुंगा सावित होस भन्ने कामना पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अन्तमा, विश्वशान्तिका प्रणेता अतुलीय महामानव शाक्यमुनी गौतम बुद्धको त्रि-संयोग जन्म, सम्बोधिलाभ तथा महापरिनिर्वाण प्राप्त भएको (स्वाँया पुन्हि) बैशाख महा-पूर्णमाको सु-अवसरमा प्रकाशन हुन गइरहेको बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशक त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्र तथा श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहारबाट सम्पूर्ण मानव जगतमा शान्तिमय सदभाव श्रृजना तथा बुद्धको मैत्री तथा करुणा युक्त भाव फैलाउँदै लैजान सकोस भनि शुभ कामना पनि व्यक्त गर्दछु ।

माधव पौडेल

माधव पौडेल
सभापति

प्रदेश मामिला समिति, प्रदेश नं. ३
सभासद, ललितपुर २/१

नेपाल सरकार

गृह मन्त्रालय

जिल्ला प्रशासन कार्यालय

(.....) फाँट)

पत्र संख्या :- ०७४/७५

चलानी नं. :-

प्राप्त पत्र संख्या र मिति :-

फोन नं.: ५-५२९९६५

फ्याक्स नं.: ५-५२२३०५९

लक्ष्मी निवास, ललितपुर

मिति :- २०७४/१२/२९

शुभ-कामना सन्देश

नेपालका सुपुत्र सम्यक सम्बुद्ध शाक्यमुनी गौतम बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ तथा महापरिनिर्वाण प्राप्त भएको (स्वाँया पुनिह) बैशाख पूर्णिमाको सुखद एवं पुणित सु-अवसरमा समस्त दाजुभाई दिदी बहिनीहरुमा त्रि-रत्नको आनुभावले सुख-शान्ति तथा उन्नती प्रगती एवं धर्मचित्त अभिवृद्धि होस भनी सर्वप्रथम मैत्रिपूर्ण शुभेच्छा व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्रको प्रकाशन तथा श्री सिद्धिमंगल बुद्ध विहार महालक्ष्मी नगरपालिका-६, सिद्धिपुरको व्यवस्थापनमा आउँदो बैशाख-पूर्णिमा बुद्ध जयन्तीको पुनित उपलक्ष्यमा मानविय गुण-धर्मकर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसंग-कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य धार्मिक लेख रचनाहरु समावेश गरि विश्व-शान्तिको कामनाका साथ प्रकाशनमा आउने त्रि-बोधिरस नामक बौद्ध मासिक पत्रिकाले बुद्धभूमि नेपाल राज्यमा बुद्ध र बुद्ध धर्मका नैतिक शिक्षालाई प्रचार-प्रसार गरि सम्यक धर्म-चेतनाको अभिवृद्धि गर्ने महान कार्यमा ठुलो टेवा मिल्ने आशा एवं विश्वास लिन सकिन्छ ।

आजको युगमा बुद्ध र बुद्धको मैत्री र करुणायुक्त शिक्षाको नित्तान्त आवश्यकतालाई परिपुर्तिका लागि त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकामा समावेश हुने मानविय गुण-धर्मकर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसंग-कथा, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि एवं अन्य धार्मिक लेख रचनाहरुले नयाँ बर्ष २०७५ साल तथा नेपालका सुपुत्र भगवान गौतम बुद्धको २५६२औँ बुद्ध-जयन्ती बैशाख पूर्णिमा २०७५ बैशाख १७ (स्वाँया पुनिह) को सु-अवसरमा विश्व-शान्ति कामनाका साथ प्रकाशन हुन गइरहेको त्रि-बोधि-रस नामक बौद्ध मासिक पत्रिकाले जनमानसमा सम्यक धर्म-चेतना अभिवृद्धि गर्न सकोस, यस बौद्ध मासिक पत्रिकाले निरन्तरता पाओस, उन्नति प्रगतिको शुभ-कामनाका साथ देशमा सुख-शान्ति फैलाउन थप टेवा दिने काममा यस बौद्ध मासिक पत्रिकाले सरहानिय भूमिका खेल्न सकोस भन्ने कामना पनि व्यक्त गर्न चाहन्छु । अस्तु ।

मिति: २०७४ चैत्र २९ गते विहिवार

माहादेव पन्थ

प्रमुख जिल्ला अधिकारी, ललितपुर
प्रमुख जिल्ला अधिकारी

“स्वच्छ, सफा, समृद्ध, सुन्दर - महालक्ष्मी नगर”

“Clean, Green, Prosperous, Full of Beauty- Mahalaxmi Municipality”

च-ने-४९०९

महालक्ष्मी नगरकार्यपालिका

फोन : ०१-५५८०६५४

: ०१-५५८०७००

फ्याक्स : ०१-५५८०७०३

शुभकामना

नेपालका सुपुत्र सम्यकसम्बुद्ध शाक्यमुनी गौतम बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ तथा महापरिनिर्वाण प्राप्त भएको (स्वाँया पुन्हि) बैशाख पुर्णिमाको सुखद एवं पुणित सु-अवसरमा समस्त नगरवासीमा त्रि-रत्नको आनुभावले सुख-शान्ति तथा उन्नती प्रगती एवं धर्मचित्त अभिवृद्धि होस भनि सर्वप्रथम मैत्रिपुर्ण शुभेच्छा व्यक्त गर्न चाहान्छु।

विश्व शान्तिको कामनका साथ प्रकाशन हुन लागेको यस पत्रिकाले विविध ज्ञानवर्धक लेख, रचना, जानकारीमुलक साहित्यिक गतिविधि मार्फत समाजको सकारात्मक रुपान्तरणमा महत्वपुर्ण भूमिका पुर्याउनेछ भन्ने अपेक्षा लिएको छु। नैतिक शिक्षालाई विद्यालय पाठ्यक्रमदेखि नै समावेश गरी असल र समतामुलक समाज निर्माणमा सहयोग पुर्याउँदै गौतमबुद्धको शान्तिको सन्देश विश्वमा फैलाउन समेत यस पत्रिकाको निरन्तर रुपमा सकारात्मक भूमिका रहनेछ भन्ने आशा राख्दछु।

नेपालका सुपुत्र भगवान गौतम बुद्धको २५६२ औं बुद्ध-जयन्ती बैशाख पुर्णिमा २०७५ बैशाख १७ (स्वाँया पुन्हि) को सु-अवसरमा विश्व-शान्ति कामना सहित प्रकाशन हुन लागिरहेको त्रि-बोधि-रस नामक पत्रिका पूर्णरुपमा सफल रहोस भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

२०७४, चैत्र

रामेश्वर श्रेष्ठ

नगर प्रमुख

महालक्ष्मी नगरपालिका, ललितपुर।

रामेश्वर श्रेष्ठ

नगर प्रमुख

पत्र संख्या / Let. No.:
चलानी नं. / Ref. No.:

"स्वच्छ, सफा, समृद्ध, सुखी महालक्ष्मी नगर"
"Clean, Green, Prosperous, Full of Happiness Mahalaxmi Municipality"

महालक्ष्मी नगरपालिका
Mahalaxmi Municipality

६ वडा कार्यालय

6-Ward Office

सिद्धिपुर, ललितपुर Siddhipur, Lalitpur
३ प्रदेश, नेपाल Province-3, Nepal

Phone No. 01-5581181
फोन नं.: ०१-५५८११८१

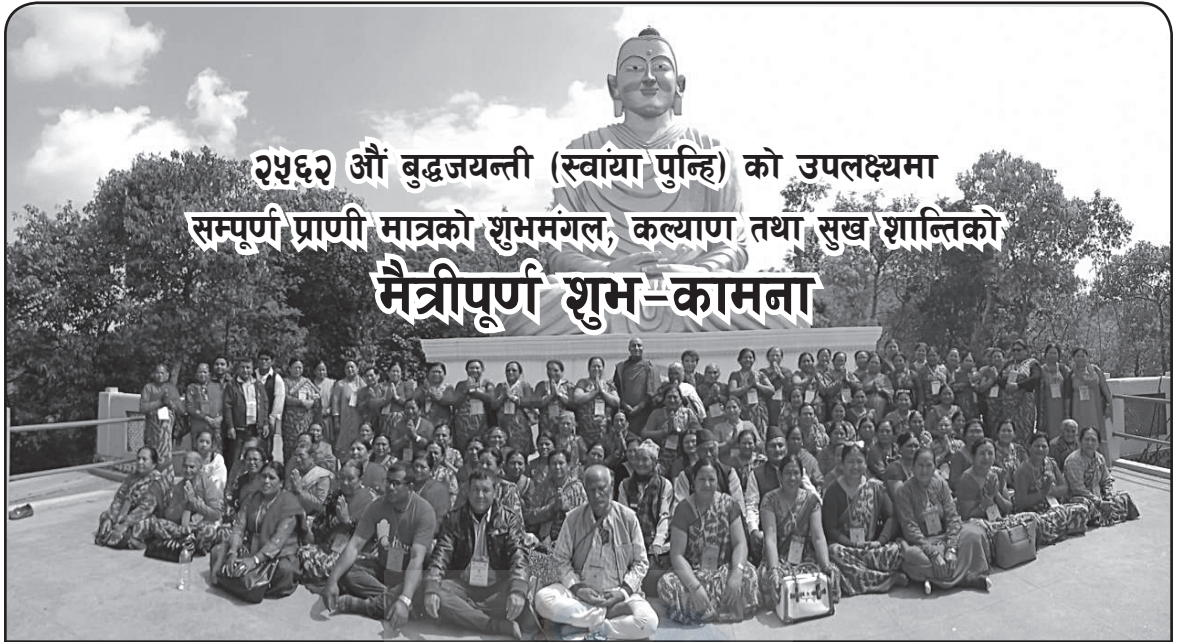
शुभकामना

नयाँ वर्ष २०७५ एंव भगवान गौतम बुद्धको २५६२ औं जन्मजयन्तीको पावन अवसरमा त्यस सिद्धि मंगल बुद्ध विहार,सिद्धिपुरबाट "त्रि-बोधि-रस" नामक "त्रि-बोधि-प्रकाशन"गर्न लागेकोमा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ ।

विश्व शान्तिका अग्रदुत,शान्तिका प्रतिक भगवान गौतम बुद्धको जन्म दिनको अवसर पारेर त्यस सिद्धि मंगल बुद्ध विहारबाट विभिन्न बिधालाई समेटेी प्रकाशन गर्न लागि रहेको बौद्धिक मासिक पत्रिकाले बौद्ध मार्गीलाई मात्र नभई शान्ती प्रेमी सबै समुदायका लागि शान्तिका प्रेरणाको श्रोत बन्न सक्ने छ, भन्ने मलाई पूर्ण विश्वास लागेको छ । साथै यस पत्रिका प्रकाशनले आगामी दिनमा नियमित प्रकाशन गरी पत्रिका अध्ययनकर्ताहरुको शान्ति प्रतिको चाहनामा विशेष सहयोग पुऱ्याउनेछ, भन्दै बौद्धमार्गी एंव शान्ति चाहना राख्ने,समस्त नेपालीहरुमा हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

बासुदेव महर्जन
2075/9/22

बासुदेव महर्जन
डा. अध्यक्ष

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वाया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

सिद्धिमंगल बुद्ध विहार परिवार
थसि, सिद्धिपुर, ललितपुर

सिद्धिमंगल परियति केन्द्र परिवार
थसि, सिद्धिपुर, ललितपुर

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वाया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र
लामाटार, सिस्नेरी

बैशाख पूर्णिमा विषयक सान्दर्भिक प्रसंग

पृष्ठभूमि

वैशाख पूर्णिमालाई बुद्धपूर्णिमा, बुद्धजयन्ती, स्वांयापुन्हि पनि भनिन्छ । बौद्धहरूलगायत सारा बुद्धप्रति आस्था र श्रद्धा राख्ने व्यक्तिहरू यो शुभ पावन अवसरमा नवीन जोश र जाँगरका साथ बडो हर्षोल्लासले मनाउने गर्दछन् । कोही विभिन्न कार्यक्रमहरूको आयोजना गरेर, कोही कार्यक्रमहरूमा सक्रिय सहभागी भएर, कोही बिदाको रूपमा आनन्दले बसेर, कोही सद्धर्ममा प्रतिबद्ध भएर बुद्ध पूर्णिमाको दिन व्यतित गर्दछन् । बुद्धको प्रतिमालाई पूजामात्र गरेर, प्रार्थनामात्र गरेर बुद्धजयन्ती मनाउनुभन्दा बरु बुद्ध, धर्म र संघका अनन्त गुणहरू स्मरण गरेर सत्कर्ममा आवद्ध भई बुद्धपूर्णिमा-वैशाख पूर्णिमा मनाउनमा गौरव ठान्दछन् - बुद्धका सच्चा अनुयायीहरू अनि बौद्धहरू ।

बैशाख पूर्णिमासँग बुद्धको सम्बन्ध

वैशाख पूर्णिमासँग भगवान् बुद्धको नजिकको सम्बन्ध रहेको छ । विशेषतः यस दिनमा बुद्धसँग सम्बन्धित त्रिसंयोग भन्नाले यसरी बुझिन्छ -

१. लुम्बिनीको शालोद्यानमा चिरस्मरणीय बुद्ध जन्म हुनुभएको,
२. बुद्धगयाको बोधिवृक्षमुनि ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धत्व प्राप्त गर्नुभएको,
३. आजीवन बहुजन हिताय बहुजन सुखायका निम्ति गाउँ, नगर र देश-देशमा चारिका गर्नुहुँदै ८० वर्षको उमेरमा कुशीनगर पुगेर अनुपादिशेष महापरिनिर्वाण हुनुभएको ।

यी त्रिसंयोगका अलावा पनि बौद्ध वाङ्मयमा वैशाख पूर्णिमासँग अर्को दुइटा संयोग पनि उल्लेख गरिएको

पाइन्छ । ती संयोगहरू यसप्रकार छन्-

१. सिद्धार्थ बोधिसत्व बुद्ध भइसकेपछि पहिलोपटक आफ्नो राज्य कपिलवस्तुनगरमा पाल्नु भएको,
२. दीपंकर तथागत सामु आफू पनि बुद्ध हुने भविष्यवाणी प्राप्त गर्नुभएको ।

हुनत बौद्ध संस्कृतिमा वैशाख पूर्णिमाको मात्र होइन, प्रत्येक जसो पूर्णिमाको आफ्नै अस्तित्व र महत्व रहेको कुरा बौद्ध साहित्यमा समुल्लेख छ । उदाहरणका लागि यहाँ केही पूर्णिमाहरूको सम्बन्ध बुद्धसँग गाँसेर महत्व झल्काउने प्रयत्न गरिन्छ ।

- जेष्ठ पूर्णिमा - कपिलवस्तुमा महासमय सुत्रको देशना गरेको,
- आषाढ पूर्णिमा - बोधिसत्वको गर्भ प्रवेश, महाभिनिष्क्रमण (गृहत्याग), धर्मचक्र प्रवर्तन (पहिलोपटक बुद्ध भइसकेपछि उपदेश गर्नुभएको),
- आश्विन पूर्णिमा - त्रायतिंश भूवनबाट आमा महामायादेवीलाई उपदेश गर्नुभएर संकाश्यमा भर्नुभएको
- कात्तिक पूर्णिमा - अजातशत्रु राजा सर्वप्रथम बुद्धको शरणमा पुगेको
- पौष पूर्णिमा - बुद्धको सर्वप्रथम राजगृह आगमन
- फागुन पूर्णिमा - बुद्धको प्रथम पटक कपिलवस्तुतिर प्रस्थान ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि : नेपालको परिप्रेक्ष्यमा

वर्तमान नेपालमा पहिलोपटक थेरवाद बुद्धधर्म

ल्याउने श्रेय दिवंगत भिक्षु महाप्रज्ञा (सन् १९०१-१९७९) लाई छ। उहाँ जीवनको उत्तरार्द्धमा बौद्ध ऋषि बनेका थिए। उहाँ भिक्षुकै प्रमुख सक्रियतामा नेपालको भोजपुर भन्ने ठाउँमा पहिलोपटक बुद्धजयन्ती मनाएको इतिहास प्राप्त छ।

काठमाडौं उपत्यकाको कुरा गर्ने हो भने यस क्षेत्रमा पहिलोपटक थेरवाद बुद्धधर्मको प्रवेश गराउने नेपाली भिक्षु हुनुहुन्छ - दि. श्रद्धेय प्रज्ञानन्द महास्थविर (सन् १९००-१९७३)। उहाँ नै उपत्यकाको सडकमा भिक्षाटन गर्ने पहिलो भिक्षु हुनुहुन्छ भने नेपालको वर्तमान थेरवाद भिक्षुसंघका पहिलो संघमहानायक पनि हुनुहुन्छ। उहाँको सक्रियतामा यहाँ बौद्ध जागरण हुनथालेपछि नै बुद्धजयन्ती मनाउन थालेको देखिन्छ।

उपत्यकामा मनाएको बुद्ध पूर्णिमा - वैशाख पूर्णिमाको क्रमबद्ध विवरण यसरी उल्लेख गरिन्छ।

१. पहिलोपटक स्थानीय मासंगल्लीमा श्रीप्रसाद (पछि श्रामणेर महाविर) को प्रमुख भूमिकामा बुद्धजयन्ती बनाएको,
२. दोस्रोपटक स्व. चित्तधर हृदयको घरमा बुद्धजयन्ती मनाएको
३. तेस्रोपटक स्वयम्भूस्थित किण्डोल विहारमा बुद्धजयन्ती मनाएको।

वैशाख पूर्णिको इतिहासमा के-के भए ?

यो देश बुद्धको जन्मभूमि हो। यो देश विश्वशान्तिको मूल एवं मानव सभ्यताको शंखनादक क्षेत्र हो। यस्तो पावन स्थलबाट पनि बुद्धका सन्तान भिक्षुहरूलाई वि.सं. २००२ साउन १५ गतेका दिन देशनिकालासमेत गरेका थिए। त्यसबेला निष्काशित भन्तेहरू हुन् - १. भिक्षु प्रज्ञानन्द, २. भिक्षु धर्मा लोक, ३. भिक्षु सुबोधानन्द, ४.

भिक्षु प्रज्ञारश्मि, ५. श्रामणेर प्रज्ञारस, ६. श्री. रत्नज्योति, ७. श्री. अग्गधम्म र ८. श्री. कुमार काश्यप।

सन् १९४६ सालमा श्रीलंकाबाट नारद महास्थविर नेपालमा श्री ३ पद्मशमशेरलाई भेट्न आउनुभयो। परिणास्वरूप भिक्षु धर्मा लोक नेपालमा प्रवेश गर्न पाए। तत्पश्चात् थेरवाद बुद्धशासनमा केही सुधार आउन थाल्यो। यसैक्रममा सन् १९४८ जून महिनामा श्री ३ मोहन शमशेरद्वारा वैशाख पूर्णिमाको दिनमा बौद्ध कर्मचारीहरूलाई मात्र विदा दिने घोषणा भयो।

वि.सं. २००७ सालमा नेपालमा प्रजातन्त्रको उदय भयो। श्री ५ को जन्मोत्सवमा महापरित्राण गर्ने चलन स्व. श्री ५ त्रिभुवन सरकारबाट प्रारम्भ भयो, जुन चलन अद्यावधिसम्म जारी नै छ। त्रिभुवन सरकारद्वारा नै सन् १९५१ सालमा राजदरबारभित्रै महापरित्राण पाठ गराउनुभयो। यसै वर्षमा स्वयम्भूको आनन्दकुटी विहारमा 'अखिल नेपाल भिक्षु महासंघ' को स्थापना भयो। अग्रश्रावकहरूको अस्थिधातु नेपालमा ल्याइयो। अनि वि.सं. २००८, जेठ ७ गतेका दिन श्री ५ त्रिभुवनद्वारा वैशाख पूर्णिमा-बुद्ध पूर्णिमाको दिनमा नेपाल अधिराज्यभर विदाको घोषणा गर्नुभयो।

राजदरबारमा बुद्धानुयायी भिक्षुहरूलाई भोजन गराउने, राजा स्वयं नै विहारमा जाने क्रम चलिरह्यो। यसै सन्दर्भमा वि.सं. २०१२, फागुन ७ गतेका दिन श्री ५ महेन्द्र लुम्बिनी सवारी हुनुहुँदा अधिराज्यभर बुद्धजयन्तीका दिन हिंसाकर्म बन्द गराउने घोषणा गर्नुभयो।

यसरी नै नेपालको आधुनिक थेरवाद बुद्धधर्ममा राम्रो प्रभाव चलिरह्यो। आज आएर सारा बौद्धहरू मात्र होइन, समुच्च नेपालीहरू विभिन्न बौद्ध संस्कृति एवं बौद्ध कार्यक्रमहरू, विशेषतः वैशाख पूर्णिमा-बुद्ध पूर्णिमा अधिराज्यकै कुना-काप्चासम्म विभिन्न तवरले धूमधामका साथ मनाउने गरेको पाइन्छ। अस्तु।

यस अंक

त्रि-बोधिरस (बौद्ध मासिक पत्रिका)

समयमै वार्षिक ग्राहक बनी बुद्ध शिक्षा पढौं, पढाऔं, धारण, पालना गरौं।
शासनिक योगदान पुऱ्याऔं।

प्रकाशक/सम्पर्क कार्यालय:

त्रि-बोधि विपश्यना ध्यान केन्द्र

सिद्धिपुर, ललितपुर, फोन: ५५८१४९५,

E-mail: pashavimalo@gmail.com, tribodhirasa@gmail.com

त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका
Tri-Bodhis Buddhist Monthly Magazine
सं. १०९२ - ए.स. २०१८

सुप्रसिद्ध विपश्यना ध्यानगुरु बर्माका महाशी सयादोले योगी साधकहरुलाई ध्यान शुरू गर्ने बेलामा दिनुभएको निर्देशन देशनामा आधारित विपश्यना भावना सम्बन्धी व्यवहारिक निर्देशन^१

विपश्यना भावना भनेको आफ्नै शरीर र मनलाई स्मृतिपूर्वक हेरी अवलोकन गरी भौतिक र मानसिक पक्षको यथार्थ स्वभाव बुझ्ने प्रयास हो । भौतिक पक्ष, जसलाई पालिभाषामा रूप भनिन्छ । ती हुन् -जसलाई हामीले देखेर, सुनेर, छोएर, गन्ध लिएर, स्वाद लिएर एवं मनले अनुभव गर्नसक्ने हुन्छन् । मानसिक पक्ष पालिभाषामा नाम भनेको हाप्पो चेतना हो, जसले जान्दछ, अनुभव गर्छ । हामीले प्रत्येकपल्ट देख्ने, सुन्ने, स्वाद लिने, गन्ध लिने, स्पर्श गर्ने वा मनले सोच्ने बेलामा यी नाम र रूप दुवै रहेको हुन्छ । तर साधारणतया नाम र रूपलाई हामीले स्पष्टपूर्वक देखेका, बुझेका हुन्थौं । यसलाई राम्ररी देख्न, बुझ्नका लागि प्रत्येकपल्ट हामीले केही देख्दा, सुन्दा, स्पर्श गर्दा, सुँघ्दा, स्वाद लिँदा एवं सोच्दा स्मृतिपूर्वक होसपूर्वक गर्नुपर्ने हुन्छ । केही देख्दा देख्दैछु, देख्दैछु भनी, केही सुन्दा सुन्दैछु सुन्दैछु भनी होसपूर्वक मनले थाहापाइराखेको हुनुपर्छ । यसरी होसपूर्वक हेरी, जानी गरिने अभ्यास प्रक्रिया नै विपश्यना हो । प्रत्येकपल्ट हामीले केही देख्दा देख्दैछु देख्दैछु भनी, फेरी सुन्दा सुन्दैछु सुन्दैछु भनी त्यसरी नै सुँघ्दा, स्वाद लिँदा, स्पर्श गर्दा, मनले सोच्दा, मन मनले भनी स्मृति राखी हेरिरहनु, थाहा पाइराख्नुपर्छ । तर एकैचोटी यी सबै कुराहरुलाई हेर्न सक्दैन, थाहापाउन सक्दैन । त्यसकारण अभ्यासको शुरू शुरूमा सजिलैसित हेर्नसक्ने, थाहा पाउनसक्नेलाई आरम्भण, जसलाई विषय बनाई हामी ध्यानगछौं, बनाउनुपर्छ ।

प्रारम्भिक आरम्भण वा आलम्बन

शवास लिँदा वा छोड्दाखेरी पेट फुल्छ र सुक्छ । यो प्रक्रिया जहिले पनि भइरहेको हुन्छ र सजिलैसित थाहापाउन र अनुभव गर्नसकिन्छ । यसकारण पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रियालाई मनले ध्यानपूर्वक हेर्नु, थाहापाउनुलाई आफ्नो अभ्यासको प्रारम्भिक आरम्भण अथवा आलम्बन बनाउनुपर्छ । पेट फुल्दाखेरी फुल्दैछ र पेट सुक्दाखेरी सुक्दैछ भनी मनमनले भन्दै स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ, थाहापाउनुपर्छ । यदि फुलेको र सुकेको त्यति स्पष्ट छैन भने पेटमा हात राखेर अभ्यास गरेपनि हुन्छ । तर शवासप्रशवास प्रक्रियालाई स्वाभाविक बनाउनुपर्छ । शवास रोकने वा लामो बनाउने वा छोटो बनाउने इत्यादि गर्नुहुँदैन । त्यसरी बलपूर्वक प्रयास गरेमा छिट्टै थाक्नेछ । शवासप्रशवास स्वाभाविक रूपले हुनदिनुपर्छ । जब जब पेट फुल्छ वा सुक्छ, तब तब त्यसै त्यसै भनी हेर्नु, जान्नु । त्यहाँ शब्द भन्ने र हेर्ने भनेको मन मनले हो ।

विपश्यना भावनामा शब्द वा नाम त्यति महत्वपूर्ण छैन । बरु महत्वपूर्ण कुरो त स्मृतिपूर्वक थाहा पाइराख्नु वा जानिराख्नु हो । पेट फुलेको र सुकेको हेरिरहँदा फुलेको शुरूदेखि अन्तसम्म आफ्नै आँखाले देखिरहेजस्तै गरी स्मृतिपूर्वक हेरिरहनुपर्छ । सुक्ने प्रक्रियालाई पनि त्यसैगरी हेरिरहनुपर्छ । फुल्ने प्रक्रिया हेर्दाखेरी त्यसलाई हेरिरहेको मन अथवा चेतनाले प्रत्येक क्षण, त्यस प्रक्रियालाई सँगसँगै पछ्याइरहेको हुनुपर्छ । चलिराखेको प्रक्रिया र त्यसलाई जानिराखेको मन कुनै लक्ष्यमा हुँगाले हान्दा

१..... पेट फुल्ने सुक्ने वायुधातु अत्यधिक भइराखेको रूप समूह भएकोले स्कन्धको हिसाबले रूपस्कन्ध अन्तर्गतमा पर्छ । आयतन हिसाबले प्रष्टव्यायतन अन्तर्गतमा पर्छ । १८ वटा धातुमा प्रष्टव्य धातु अन्तर्गत हो । ४ धातु मध्येमा वायुधातु हो । सत्य हिसाबले दुःखसत्य अन्तर्गतमा पर्छ । यी रूपस्कन्ध, प्रष्टव्यायतन, प्रष्टव्यधातु, वायोधातु, दुःख सत्य निश्चित रूपले विपश्यना भाविता गर्न लायक धर्महरु नै हुन् । भावितागर्न लायक नभएको धर्म होइन । त्यसैले पेट फुल्ने सुक्ने भएकोलाई अनित्य, दुःख, अनात्म थाहापाउने, देख्ने गरी भाविता गर्ने स्कन्ध देशना, आयतन देशना आदि त्यस त्यस बुद्ध वचन पालिसंग समान भएर बुद्धमति अनुसार भइराखेको नै छ ।

लागेको जस्तैगरी सँगसँगै गइराखेको हुनुपर्छ । पेट सुकिराखेको प्रक्रियालाई पनि त्यसैगरी पछ्याइराख्नुपर्छ ।

मन बाहिर गएमा

पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रियालाई हेरिरहँदाखेरी तपाईंको मन बाहिर जानसक्छ । मनमा कल्पना आउनुसक्छ, त्यसो भएमा मनमनैले मन बाहिर गयो, मन बाहिर गयो भनी सम्झनुपर्दछ । एक दुई पटक यसो भनी सम्झिएपछि मनको कल्पना रोक्छ र फेरी पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रियालाई हेर्नुपर्छ । यदि कल्पना रोकिएन र कल्पनामै कसैसित भेट भयो भने, कहिँ पुग्यो भने, कहीं कसैसित कुरा गरिरह्यो भने त्यसै त्यसै भनी स्मृतिपूर्वक हेरिरहनुपर्छ । संक्षिप्तमा मनमा आएको कुनै पनि कल्पना, सोचाई वा सम्झनालाई स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ । यदि तपाईं कल्पनागर्दै हुनुहुन्छ भने, कल्पना हुँदैछ, यदि तपाईं सोच्दै हुनुहुन्छ भने सोच्दैछ, यदि तपाईं केही सम्झ्दै हुनुहुन्छ भने सम्झ्दैछ, यदि तपाईं खुशीहुँदै हुनुहुन्छ भने खुशी छ, यदि तपाईंलाई पत्यार लागिरहेछ भने पत्यार लागिरहेछ, यदि तपाईंलाई नराम्रो लागिरहेछ भने, नराम्रो लाग्दैछ भनी मनमा जे जस्तो हुँदैछ, त्यसलाई त्यसरी नै राम्ररी थाहापाई हेरिरहनुलाई चिन्तानुपशयना भनिन्छ ।

साधारणतया: हामी चित्तका यी विभिन्न अवस्था क्रियाकलापलाई राम्ररी हेर्दैनौं, बुझ्दैनौं, त्यसकारण चित्त वा मनका यी विभिन्न अवस्थालाई आफैँ वा व्यक्ति भनी भन्छौं । हामी सोचिरहने, कल्पना गरिरहने मनको अवस्थालाई त्यो म नै हुँ भनी सोचन थाल्छौं । हामी बाल्यकालदेखि अहिलेसम्म बाँचिरहेको, सोचिरहेको म भन्ने एक व्यक्ति छ भन्ने सोच्छौं । वास्तवमा बाल्यकालदेखि हालसम्म अटूट रूपमा रहिरहेको त्यस्तो कुनै म वा व्यक्ति भन्ने कोही छैन । बरू एकपछि अर्को भई आइरहने चित्तको क्रमिक श्रृंखला छ, जसलाई हामी म भनी भन्छौं, म भनी सोच्छौं । त्यसकारण कारणले नै हामीले चित्तको यस क्रमिक श्रृंखला र अवस्थालाई हेर्नुपरेको, बुझ्नुपरेको हो । ता कि चित्तको यस वास्तविक स्वभावलाई हामीले बुझ्नसकोस् । यसकारण चित्तको प्रत्येक अवस्थालाई हामीले ती उत्पन्नहुने वित्तिकै र उत्पन्न भइरहेको अवस्थामै स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ । र त्यसरी हेरेपछि एकपछि अर्कोहुँदै परिवर्तन भइरहेको चित्तको स्वभावलाई पनि हामीले देख्नेछौं र जब मनमा उत्पन्न भएको कल्पना, सोचाई हराएर जान्छ, हामी फेरी पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियालाई हेर्नतिर नै लाग्नुपर्छ ।

शरीरमा वेदना भएमा

शरीरमा वेदना भएमा धेरै बेरसम्म ध्यानगर्दै बसेपछि

शरीरमा दुखेको संवेदनाहरु महशूस हुनथाल्छन् । तिनलाई पनि स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ, त्यस्तै शरीरमा उत्पन्न भएका पोलेको, कडा भएको, थाकेको इत्यादि सबै प्रकारका संवेदनाहरुलाई पनि त्यसै त्यसै भनी हेर्नुपर्छ । यी सबै मन नलाग्दा सम्झनाहरु हुन् । त्यसैले यी सबै दुःखवेदना हुन् र यसलाई हेर्ने भाविता गर्नेलाई दुःखानुपशयना भन्दछ ।

यी संवेदनाहरुलाई राम्ररी हेर्न नसकेमा, बुझ्न नसकेमा हामी, मलाई दुखेको छ, मलाई थकाइलागेको छ, मेरो खुट्टा पोलेको छ, एकछिन अधिसम्म म ठिकै थिएँ, अब यी संवेदनाहरुले मलाई सताइएको छ, इत्यादि भनेर सोचनथाल्छौं । यी संवेदनाहरुलाई म, मेरो, मलाई भनी हामी लिनथाल्छौं । वास्तवमा यहाँ म भन्ने नै छैन । यो त एकपछि अर्को हुँदै उत्पन्न भइरहेको संवेदनाहरुको अटूट श्रृंखला मात्रै हो । विद्युतको क्रमिक र निरन्तर धाराप्रवाहले चिम बलेजस्तै नै हो । अप्रियलाग्दो अवस्थसँग प्रत्येक पटक सम्पर्कमा आउँदाखेरी हामीमा अप्रिय संवेदनाहरु उत्पन्न हुन्छन् । यी प्रत्येक संवेदनाहरुलाई हामीले हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ, चाहे त्यो दुखेको, गह्रौँपनको, तातोपनको संवेदना नै किन नहोस् । शुरु शुरुमा यी संवेदनाहरुलाई जति जति ध्यानपूर्वक हेरियो, त्यति त्यति वेदना बढेको अनुभव हुनथाल्छ र शरीरलाई चलाउने इच्छा हुनजान्छ । त्यस इच्छालाई पनि स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ र त्यसपछि फेरी संवेदनालाई हेर्नुपर्छ, सहनुपर्छ ।

सहनशीलता नै निर्वाणको बाटो हो भन्ने भनाई छ र यस भनाई भावना अभ्यास कार्यमा अति महत्वपूर्ण छ । भावना अभ्यास गर्दाखेरी हामीले वेदनाहरु सहनसक्नुपर्छ, वेदनाहरु सहन नसकी छिन छिनमा शरीर चलाइरह्यो भने एकाग्रता समाधि हुनसक्दैन र समाधि विना यथार्थ स्वभावलाई बुझ्नसक्ने प्रज्ञा ज्ञान उत्पन्न हुनसक्दैन । विपश्यना अभ्यासमा सहने अभ्यासको धेरै जरूरत पर्दछ । खासगरी दुखेको, कडापन, गह्रौँपन, तातोपन इत्यादि जस्ता आफूलाई मन नपर्ने र सहन गाह्रो संवेदनाहरु उत्पन्न हुने वित्तिकै भावना अभ्यासलाई छोडिदिने वा आ-आफ्नो शरीर चलाइहाल्ने गर्नुहुन्छ । सहनशील भई यी संवेदनाहरुलाई जस्तो छ, त्यस्तै गह्रौँ भइरहेछ, पोलिरहेछ, वा दुखिरहेछ भनी स्मृतिपूर्वक हेरिरहनु, जानिरहनुपर्छ । जब हाम्रो एकाग्रता समाधि बलवान् हुन्छ, धेरै भन्दा धेरै कठोर संवेदनाहरु पनि हराउँदै जानथाल्नेछन् र त्यसपछि फेरी पेट फुलेको र सुकेको हेर्नतिर लाग्नुपर्छ ।

कहिलेकाहिँ शरीर अगाडी पछाडी गरेर चलन पनि सक्छ, त्यसवेला चलिरहेछ भनी हेर्नुपर्छ, यदि खुट्टा काम्छ भने पनि त्यसै भनी जान्नुपर्छ । यदि त्यसरी हेर्ने कुनै पनि छैन भने पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रिया मै हेर्न थाल्नुपर्छ । हात, खुट्टा चलाउनुप्यो भने

धैरै बेरसम्म हेरिसकेपछि पनि त्यस्ता वेदनाहरु हराएन भने वा सहनै नसकिने हुन थाल्यो भने, शरीर वा हात खुट्टा चलाउनुपर्ने पनि हुनसक्छ । तर त्यस्तो अवस्थामा पनि भक्टै नचलाइकन सबभन्दा पहिला यसरी चलाउन इच्छा भएको मनलाई चलाउन मनलागिरहेछ भनी हेर्नुपर्छ । जब हात उठाइन्छ, चलाइन्छ, फेरी राखिन्छ, त्यसबखत त्यसै त्यसै भनी हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ । यसरी चलाउने प्रक्रिया विस्तार विस्तारै गर्ने गर्नुपर्छ ।

उदाहरणको रूपमा भावना गरिरहँदाखेरी शरीरको कुनै भागमा चिलाएछन् र त्यो संवेदना सहनै नसक्ने भयो भने एकैचोटी हात त्यहाँ नलगेर, नकन्याईकन, बरू चिलाएको संवेदना र कन्याउन इच्छा गरेको मन दुबैलाई स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ । यसो गरिसकेपछि यदि चिलाउने संवेदना हराएर गयो भने ठीकै छ । अनि फेरी पेट फुलेको, सुकेकोमा हेर्नतिर नै लाग्ने । तर यदि चिलाएको संवेदना रही नै रत्यो भने कन्याउनु नै पर्ने पनि हुन्छ । त्यसो गर्दा पनि एकैचोटि नगरिकन सबैभन्दा पहिले कन्याउन इच्छा गरेको मनलाई जान्नुपर्छ, त्यसपछि विस्तारै विस्तारै हात उठाउनुपर्छ र हात चलिरहेको प्रत्येकक्षणलाई स्मृतिपूर्वक जानिरहेको मनले पछ्याइरहनुपर्छ । त्यसैगरी हातले कन्याउने ठाउँ छोएको, हात चलाई कन्याएको इत्यादि प्रत्येक सानोभन्दा सानो गतिविधिलाई पनि हेर्नुपर्छ र त्यसपछि फेरी पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियामै लाग्नुपर्छ । ध्यान गरेर बसिरहँदाखेरी प्रत्येकपल्ट शरीरको आसन बदल्दा, शरीर चलाउँदा एकैचोटी चलाउनुहुँदैन । सबैभन्दा पहिले चलाउन इच्छालागेको मनलाई जान्नुपर्छ र त्यसपछि पनि प्रत्येक क्रियाकलापलाई राम्ररी हेरी जान्नुपर्छ । जस्तै बसिरहेर उठ्दाखेरी, हात उठाउँदाखेरी, हात चलाउँदा एवं तन्क्याउँदाखेरी इत्यादि शरीर, हात वा खुट्टा जसरी चलाएको छ, त्यसरी त्यसै क्षण त्यसै हो भनी मनले जानिरहेको हुनुपर्छ ।

विस्तार विस्तारै चल्नुपर्छ, भावना गरिरहेको योगी, साधक, साधिकाले एक अशक्त व्यक्तिले जस्तै व्यवहार गर्नुपर्छ । एक स्वस्थ व्यक्ति छिट्टै सजिलैसित चल्न र उठवस गर्नसक्ने हुन्छ । तर अशक्त व्यक्तिहरु त्यसो गर्न सक्दैनन् । उनीहरु विस्तारै र नरमसित मात्र चल्नसक्ने हुन्छन् । पछाडीको ढाड दुखेको कुनै व्यक्ति एकदम विस्तार विस्तारै उठेको हुन्छ ताकि उसको ढाडमा कुनै असर नपरोस्, नदुखोस् भनी । त्यसरी नै भावना गरिरहेको एक योगी पनि विस्तार विस्तारै चल्नुपर्छ । हात-खुट्टा चलाउने, उठ्ने, बस्ने, हिंड्ने इत्यादि सबै विस्तारै विस्तारै गर्नुपर्छ । तब मात्रै स्मृति, समाधि र प्रज्ञा बलियो हुँदै आउँछ । त्यसकारण शुरू शुरूमा विस्तार विस्तारै चल्ने गर्नुपर्छ ।

उदाहरणको लागि- एक अशक्त विरामीभै विस्तारै

विस्तारै उठ्नुपर्छ । साथसाथै उठ्दैछु उठ्दैछु भनी मन मनले जानिरहनुपर्छ । आँखाले देखे पनि नदेखेभै, कानले सुने पनि नसुनेभै गर्नुपर्छ । भावना गरिरहँदाखेरी योगीको प्रमुख कार्य शरीर र मनमा भइरहेको सबैलाई स्मृतिपूर्वक हेरिरहनु, जानिरहनु नै मात्र हो । आँखाले के देख्छ, कानले के सुन्छ भन्नेसित मतलब छैन । त्यसकारण जस्तोसुकै गजब र अचम्मको कुरा देखे पनि, सुने पनि नदेखेभै, नसुनेभै गरी व्यवहार गर्नुपर्छ । त्यस्तै हात खुट्टा चलाउँदा, तन्क्याउँदा, खुम्च्याउँदा, टाउको उठाउँदा, निहुर्याउँदा सबै विस्तारै गर्नुपर्छ । बसेर उठ्दाखेरी विस्तारै उठ्नुपर्छ र उठ्दैछु उठ्दैछु भनी मनले जानिरहनुपर्छ । उठिसकेर उभिरहँदाखेरी उभिदैछु उभिदैछु भनी जानिरहनुपर्छ । यताउति हेरिरहँदाखेरी हेदैछु हेदैछु भनी जानिरहनुपर्छ ।

चक्रमण कसरी गर्ने ?

हिंड्दाखेरी खुट्टाको चाललाई मनले जानिरहनुपर्छ । दायाँ खुट्टा वा बायाँ खुट्टा चलिरहेछ । सो पनि त्यसै भनी जानिरहनुपर्छ । खुट्टा उठाउने प्रक्रियाको शुरूदेखि उठाउँदा, अगाडी सार्दा वा फेरी भुईँमा राख्दाखेरीको प्रत्येक सानो भन्दा सानो चाललाई जानिराख्नुपर्छ । छिटो छिटो हिंड्दाखेरी दायाँ र बायाँ खुट्टा चलिरहेको हुन्छ, सो जानिराख्नुपर्छ । छिटो हिंड्नुपर्दाखेरी र टाढासम्म जानुपर्दाखेरी यसरी मात्र जाने पुग्छ । तर विस्तारै हिंड्दाखेरी वा चक्रमण हिंड्नुलाई गरी भावनागर्ने गर्दाखेरी प्रत्येक पाइलालाई ३ भागमा जान्नुपर्छ - खुट्टा उचाल्दा, खुट्टा अगाडी सार्दा र भुईँमा राख्दा । तर शुरू शुरूमा खुट्टा उचालेको र फेरी भुईँमा राखेको गरी दुई सम्झना सम्भेमात्र पनि पुग्छ । खुट्टा उचाल्दा खुट्टाको प्रत्येक चाल एवं खुट्टा भुईँमा राख्दा पनि खुट्टामा आएको भारीपन इत्यादि समेतलाई राम्ररी जान्नुपर्छ । प्रत्येक पाइलामा उचाल्दैछु, राख्दैछु भनी जान्नुपर्छ । एक दुई दिन यसरी भावना गरेपछि सजिलैसित जानसक्ने र जान्नसक्ने हुन्छ । तर त्यसपछि उचाल्दैछु, अगाडी सार्दैछु र राख्दैछु भनी ३ भाग गरी जान्नुपर्छ । यसरी हिंडिरहँदाखेरी चक्रमण छोडेर बस्न मनलाग्यो भने बस्न इच्छालागेको मनलाई बस्न मनलाग्यो भनी हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ र साँच्चै बस्ने बेलामा बस्न लाग्दाको सम्पूर्ण प्रक्रिया जान्नुपर्छ । बसिसकेपछि खुट्टा र हात मिलाउँदाको प्रक्रियालाई हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ । यी सबै कार्य सिद्धिएपछि पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रिया हेर्ने शुरू गर्नुपर्छ । कहिलेकाहिँ जब पल्टीने, सुत्ने मन हुन्छ, त्यस मनलाई पनि हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ र पल्टीने क्रममा हात, खुट्टाको प्रत्येक चाललाई राम्ररी जान्नुपर्छ । जस्तै हात उठाएको, चलाएको, शरीर भुईँमा बिछ्यौनामा परेको, खुट्टा तन्क्याएको यी सबैलाई स्मृतिपूर्वक हेर्नुपर्छ, जान्नुपर्छ । किन सबै क्रियाकलापहरुलाई हेरिरहनुपर्छ त र शरीरको प्रत्येक

क्रियाकलापलाई स्मृतिपूर्वक हेरिरहनुपर्छ, जानिरहनुपर्छ। समाधि र ज्ञान बलवान् भएपछि कुनै पनि बेला विशेष प्रकारको मार्गज्ञान र फलज्ञान प्रज्ञा उत्पन्न हुनसक्छ। एकपल्ट हात तान्दाखेरी वा तन्क्याउँदाखेरी पनि प्रज्ञा उत्पन्न हुनसक्छ।

भिक्षु आनन्दले ज्ञान प्राप्त गर्नु भएको र अर्हत् हुनुभएको पनि यस्तै क्रममा हो। प्रथम संगायना हुनुभन्दा एकदिन अघि राती अवेरसम्म आयुष्मान आनन्द स्थविरले ज्ञान प्राप्त गर्नको लागि अथक प्रयास गर्दै हुनुहुन्थ्यो। रातभरी नै उहाँले आफ्नो शरीरको गतिविधिमा भावितागर्दै कायगतासति विपश्यना भावना गरिरहनुभयो। चक्रमण गर्दा दाय्राँ र बायाँ खुट्टाको चाल, खुट्टा उचालेको अगाडी सारेको भुईँमा राखेको फेरी अर्को पाइला सार्न इच्छा भएको मन र साँच्चै पाइला चालेको शारीरिक गति इत्यादिलाई भाविता गर्दागर्दै भ्रण्डै भोलिपल्टको विहान हुनलागेको थियो। तैपनि उहाँ अर्हत् हुनुभएन। यसरी चक्रमण गरेर अति नै भाविता गरेको चालपाउनुभई समाधि, एकाग्रता र वीर्य सन्तुलनमा ल्याउने प्रयासलाई बराबरी गर्न अब ओछ्यानमा पल्टेर एकछिन ध्यान गर्नुपर्‍यो भनी सोची आफ्नो कोठामा पस्नुभयो र ओछ्यानमा बस्नुभयो। त्यसपछि पल्टदैछु पल्टदैछु भनी भाविता गर्दै विस्तारै पल्टन लाग्नुभयो। त्यही नै बेला पूरा पल्टिन नपाउँदै उहाँले ज्ञान प्राप्त गर्नुभयो, अर्हत् हुनुभयो। यो भन्दा पहिले आयुष्मान आनन्द स्थविर श्रोतापन्न, निर्वाणको प्रथम चरणमा मात्र हुनुहुन्थ्यो। यसरी पल्टने क्रमको छोटो समय अवधिमा उहाँ सकृदागामी, अनागामी र अर्हत् हुनुभयो। अर्हत्मार्गको यो माथिल्लो तीन चरण प्राप्त गर्न उहाँलाई धेरै छोटो समय मात्र लाग्यो। त्यसैकारण समाधि र प्रज्ञापूर्ण भएपछि ज्ञान कुनै पनि बेला पाउनसक्छ। एकछिन स्मृतिपूर्वक नबसे पनि केही हुन्न भनी सोच्नु र अभ्यासलाई शिथिल पार्नुहुन्न। अभ्यास निरन्तर हुनुपर्छ। स्मृतिपूर्वक हेरी जानिरहने प्रयासमा कुनै रोकावट हुनुहुन्न। एकपछि अर्को गर्दै निरन्तर र क्रमिक रूपमा जानिरहेको, हेरिरहेको हुनुपर्छ। समाधि भइरहेको हुनुपर्छ र प्रज्ञा भइरहेको हुनुपर्छ। तब मात्रै योगीको प्रज्ञाज्ञान क्रमिक रूपमा अभिवृद्धि भइरहेको हुन्छ। ज्ञानको यस्तै अटूट र क्रमिक अभिवृद्धिले नै मार्ग र फल प्राप्त हुनसक्नेछ। ज्ञान अभिवृद्धिको यस प्रयासमा आगो सल्कन सक्ने तापक्रम उत्पन्न नभएसम्म काठको दुई टुक्रा घोट्टे आखिरमा त्यसबाट आगो निकाल्ने जस्तै नै हो। विपश्यना भावनामा स्मृतिपूर्वक हेरिरहने, जानिरहने प्रक्रियाको बीचमा कुनै पनि रोकावट वा खालि समय नभइकन क्रमिक र अटूट हुनुपर्छ। हरसमय शरीरको प्रत्येक क्रियाकलापलाई र अन्य कुनै क्रियाकलाप नभएमा पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियालाई स्मृतिपूर्वक हेरिरहनु, जानिरहनु पर्छ। सुत्ने

बेलामा राती अवेर भएपनि वा सुत्ने बेला भएपनि बेस्मृतिपूर्वक सुत्नुहुन्न। साँच्चै नै मेहनती योगी सुत्दै नसुतिकन स्मृतिपूर्वक अभ्यास गर्नेसरी प्रयासरत रहन्छ। निन्दाएसम्मै भावना गरिरहनुपर्छ - पेट फुलेको सुकेकोमा। भावना राम्रो छ भने निद्रा नै लाग्दैन। यदि भावनाभन्दा निद्रा बलियो छ भने निदाउन थाल्छ। निद्रा लाग्नथालेपछि निन्द्रालागेपछि निन्द्रा लागिरहेको छ निन्द्रा लागिरहेको छ भनी जान्नुपर्छ। आँखा बन्द हुनलाग्दा आँखा भारी भएर आउँदा, आँखा स्यानो हुँदा त्यसै त्यसै भनी जान्नुपर्छ। त्यसरी भाविता गर्दागर्दै निद्रा हराएर पनि जानसक्छ र फेरी शरीर एवं आँखा हलुका भएर आउनथाल्छ। त्यसो भएमा त्यसै भनी मनले जान्नुपर्छ र फेरी पेट फुलेको, सुकेको हेर्नेतिरै लाग्नुपर्छ। यसरी प्रयास गर्दागर्दै पनि निद्रा बलियो हुने बेलामा योगी निदाउन पनि सक्छ। वास्तवमा निदाउन गाह्रो छैन, सजिलै छ। ओछ्यानमा पल्टेर ध्यान गर्दाखेरी विस्तारै निन्द्रा लाग्नथाल्छ र निदाउनथाल्छ। त्यसैकारण भर्खर ध्यान गर्ने बेलामा पल्टेर धेरै ध्यान गर्नु राम्रो हुन्छ। शुरू शुरूमा योगीहरूले बसेर वा चक्रमण गरेर धेरै ध्यान गर्नुपर्छ। तर जब राती धेरै अवेर हुन्छ र सुत्ने बेला हुन्छ, पल्टेर नै पेट फुलेको र सुकेकोलाई ध्यान गर्नुपर्छ र निन्द्रा पनि आउँछ।

सुत्ने समय कति ?

निदाएको बेला मात्रै नै एक योगीको लागि ध्यानबाट आरामको समय हो। साँच्चै नै परिश्रमी योगीले सुत्ने समय चार घण्टामा मात्र सीमित राख्नुपर्छ। भगवान् बुद्धले अनुमति दिनु भएको सुत्तको लागि समय पनि यति नै हो। चार घण्टाको निद्राले हामीलाई पुग्छ। तर शुरू शुरूमा यदि योगीले चार घण्टाले पुग्दै पुग्दैन भन्ने सोच्छ भने ५ या ६ घण्टासम्म पनि सुत्नसक्छ। ६ घण्टाको निन्द्रा अवश्य पनि प्रशस्त छ। विहान विउँफिने वित्तिकैदेखि योगीले स्मृतिपूर्वक हेर्ने, जान्ने प्रयास शुरू गर्नुपर्छ। साँच्चै नै मार्ग फल प्राप्त गर्न प्रयासरत योगीले सुत्ने बेलामा मात्र भावना अभ्यासकार्यबाट फुर्सद लिन्छ। अरूबेला सम्पूर्ण समय उनले कतिपि आराम नलिई हरेक अवस्थामा स्मृतिपूर्वक प्रयास गरिरहेको हुन्छ। त्यसैले विहान विउँफिने वित्तिकै ब्यूँउभ्रिहेको अवस्थालाई समेत ब्यूँउभ्रिदेखि ब्यूँउभ्रिदेखि भनी जान्नु शुरू गर्छ। यतिसम्म पनि गर्नसकिरहेको छैन भने ब्यूँउभ्रिसकेपछि पेट फुलेको सुकेकोबाट शुरू गर्नुपर्छ। अब ओछ्यानबाट उठ्न लागेको छ भने उठ्न लाग्दैछु उठ्न लाग्दैछु भनी जान्नुपर्छ। त्यसपछि उठ्नलाई हात, खुट्टा मिलाएको समेत स्मृतिपूर्वक जान्नुपर्छ। उठ्नलाई टाउको उठाएकोदेखि बस्दाखेरीसम्मको शरीरको चाललाई पनि जान्नुपर्छ र त्यसपछि

वस्दैछु वस्दैछु भनी भाविता गर्नुपर्छ । वस्दाखेरी हात, खुट्टा मिलाएको छ भने त्यसलाई पनि जान्नुपर्छ । त्यस्तो केही पनि छैन र बसिमात्र रहेको छ भने पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियामै भावना गर्नुपर्छ । त्यसपछि हातमुख धुँदा, नुहाउँदा चर्पीमा जाँदा इत्यादि सबै कार्य स्मृतिपूर्वक गर्नुपर्छ । यदि गतिविधिमा यी कामहरु छिटो छिटो गर्नुपर्छ भने जति सक्छ त्यति गतिविधिलाई हेर्ने, जान्ने गर्नुपर्छ । त्यसपछि लुगा लगाउँदा, ओच्छ्यान सफा गर्दा, ढोका खोल्दा एवं बन्द गर्दा इत्यादि सबै कार्य गर्दा पनि जति सक्छ, उति गतिरिएर हेर्दै जाँदै गर्नुपर्छ ।

खाना खाँदाखेरी :

खाना खाँदाखेरी खानामा हेरिन्छदाखेरी हेर्दैछु हेर्दैछु भनी हात खानातर्फ बढाउँदा खानामा छुँदा, खाना मुछ्दा, गाँस पादा, मुखतिर गाँस लग्दा टाउको खानातिर निहुन्याउँदा, गाँस मुखमा राख्दा, हात तल लग्दा, फेरी टाउको उठाउँदा इत्यादि प्रत्येक क्रियाकलापलाई पनि स्मृतिपूर्वक हेरी जानिरहनुपर्छ । खाना चपाउँदाखेरी चपाइरहेछु चपाइरहेछु भनी जानिरहनुपर्छ । स्वाद लिँदा स्वाद लिँदैछु स्वाद लिँदैछु भनी जान्नुपर्छ । खाना निल्दाखेरी खाना घाँटीबाट तल जाँदाखेरी इत्यादि प्रत्येक प्रक्रियामा पनि स्मृतिपूर्वक जान्नुपर्छ । यो त भयो ठोस पदार्थ खाँदाखेरी । कुनै भोल पदार्थ पिउँदाखेरी पनि एवंप्रकारले स्मृतिपूर्वक गर्नुपर्छ ।

त्यसकारण खाना खाने बेलामा एकै पटकमा धेरै कुराहरु भइरहने हुँदा ती सबैलाई सम्झी सम्झी गरिरहनु शुरू शुरूमा गाह्रो पनि हुनसक्छ । शुरू शुरूमा यसरी भाविता गर्नुपर्ने कतिपय कुराहरु बिसेको पनि हुनसक्छ । तर पनि योगीले सबै नै होसपूर्वक गर्छु भनी दृढतापूर्वक प्रयास जाेरिराख्नुपर्छ । तर कतिपय कुराहरु बिसेको पनि हुनसक्छ । तर जब समाधि बलवान् हुँदै आउँछ, धेरैभन्दा धेरै र अन्ततः सबै क्रियाकलाप होसपूर्वक गर्नसक्ने हुन्छ ।

संक्षेपमा - एक योगीले होसपूर्वक गर्नुपर्ने, हेर्नुपर्ने, जान्नुपर्ने कतिपय कुराहरु मैले भनिसकेँ । ती सबैलाई संक्षिप्तमा भन्ने हो भने छिटो छिटो हिँड्दाखेरी दायाँ खुट्टा र बायाँ खुट्टा चलेको भनेर बिस्तारै हिँड्दाखेरी खुट्टा उचालेको, अगाडि सारेको र भुईँमा राखेको प्रक्रियालाई त्यसै त्यसै भनी हेर्ने, जान्ने, बसेर ध्यान गर्दाखेरी पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियालाई हेरी ध्यानगर्ने, ओच्छ्यानमा पल्टी राख्दा पनि त्यसै गर्ने, त्यसरी ध्यानगरिन्छदा मनमा विभिन्न विचार, कल्पना आउन थाल्यो भने त्यसैलाई हेर्ने, जान्ने । त्यसपछि फेरी पेट फुलेको र सुकेको प्रक्रिया हेर्न मै लाग्ने, यसरी नै शरीरमा दुखेको, पोलेको, असजिलो भएको,

चिलाएको इत्यादि वेदना भयो भने पनि त्यसैलाई हेर्ने, जान्ने । त्यसपछि फेरी पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियामै फर्कने । त्यस्तै हात खुट्टा वा शरीरको अन्य अंग चलाउँदा, तान्दा, तन्क्याउँदा इत्यादि गर्दा पनि त्यस्तै प्रक्रियालाई हेर्ने, त्यसपछि फेरी पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रियामै फर्कने, स्मृति बलवान् भएपछि यसरी अभ्यासगर्दै लाँदा क्रमशः बढीभन्दा बढी कुराहरु होसपूर्वक गर्नसक्ने, हिँड्नसक्ने, जान्नसक्ने भएर आउँछ । शुरू शुरूमा मन यताउता गएर धेरै कुराहरु छुट्टनसक्ने हुन्छ, तर पनि निराश हुनुपर्ने आवश्यकता छैन । शुरू शुरूमा सबैलाई यस्तै हुन्छ । तर जब जब अभ्यास छिपिँदै जान्छ, मन बाहिर जाने बित्तिकै थाहा पाउने, होस हुने र पछि पछि त मन पटककै बाहिर नजाने भएर पनि आउँछ । त्यसबेला मन जुन आरम्भण वा आलम्बनमा भावितागर्न लागेको हो त्यसैमा मात्र लागि रहने हुन्छ । प्रत्येक कार्य वा प्रक्रियालाई स्मृति वा होसले सँगसँगै पछ्याइरहेको हुन्छ ।

उदाहरणको लागि - पेट फुलिरहेको अवस्थामै पेट फुलिरहेको छ भनी जानेको मन सँगसँगै हुन्छ र त्यसरी नै पेट सुक्दाखेरी पनि ।

विपश्यना ज्ञानक्रम -

भौतिकपक्ष रुप जसलाई आरम्भण वा आलम्बन बनाई हामी ध्यान गर्दैछौं, जस्तै पेट फुलेको, सुकेको, कानले सुनेको शब्द, आँखाले देखेको दृश्य इत्यादि । र मानसिकपक्ष नाम जसले त्यस आरम्भण अथवा आलम्बन भौतिकपक्षलाई जानिरहेको छ, दुबै जोडीको रुपमा सँगसँगै आइरहेको हुन्छ । यस प्रक्रियामा भौतिक आलम्बन र मनले जानिरहेको कुनै व्यक्ति भन्ने रहेको हुन्छ । खाली भौतिक र मानसिक पक्ष मात्र रहेको हुन्छ । यस अवस्थामा योगीले आफ्नै अनुभवले यो कुरा देखेको, बुझेको हुन्छ ।

उदाहरणको लागि - पेट फुलेको, सुकेको प्रक्रिया अवलोकन गरिरहँदाखेरी पेट फुलेको वा चलिरहेको अवस्था र त्यसलाई जानिरहेको मन यी दुईको जोडी मात्र हुन्छ भनी विभाजन गरी जानिरहेको हुन्छ ।

तसर्थ प्रत्येक सम्भ्रनामा स्मृतिराखेर जान्नुपर्ने रुपधर्म एकथरी, स्मृतिराखेर जानिएको नामधर्म एकथरी, यसरी नाम र रुप यी दुई मात्र छन् भनी जानेर आफ्नै ज्ञानले प्रष्टरुपमा बुझिएको हुन्छ । त्यो नामरुपलाई परिच्छेदन गरी विभाजन गरी छुट्ट्याई जानिएको “नामरुप परिच्छेद ज्ञान” हो । त्यो विपश्यना ज्ञानको सुरुवात हो । त्यसरी नामरुप छुट्टिँदाखेरी

मात्रै सर्वप्रथम विपश्यना ज्ञान उत्पन्न हुने हुन्छ । त्यो भन्दा अगाडीसम्म विपश्यना ज्ञान उत्पन्न हुन सकिएको हुँदैन । त्यो ज्ञानलाई थातमा पुऱ्याई राम्रो पारेर ल्याउनु आवश्यक छ । त्यसपछि लगातार स्मृति राखिरहेको भएमा कारण र कार्यलाई पनि आफ्नै ज्ञानले विभाजन गरी जान्नपाइन्छ । त्यसलाई “ पच्चय परिग्गह जाण अर्थात् प्रत्यय परिग्रह ज्ञान ” भनिन्छ । त्यसपछि लगातार स्मृतिराख्दै गएको खण्डमा उत्पन्न भई तत् तत् क्षणमै लोप लोप भई गएको ज्ञानलाई पनि सो ज्ञानले देख्नसक्ने, जान्नसक्ने भएर आउँछ । साधारण मानिसहरूले नाम र रूप पनि जन्मभरसम्म स्थिर र नित्य भइरहेको छ भनी सम्झिरहने गर्छन् । सानो बालक अवस्थाको रूप नै आजसम्म पनि ठूलाहरूको रूपमा आइपरेकाहुन् भनी सम्झिरहेका हुन्छन् । सानो बच्चा अवस्थाको चित्त नै आजसम्म ठूलाहरूको चित्तको रूपमा आइपरेका हुन् भनी सम्झिरहेका हुन्छन् । नाम र रूप पनि म नै हुँ भनी सम्झिरहेका हुन्छन् । वास्तवमा त्यसो होइन । स्थिर, नित्य र शाश्वत भइरहेको त्यो स्वभाव भनेको नै छैन । तत् तत् क्षणमै उत्पन्न भएर आइ तत् तत् क्षणमै लोप भइजाने हुन्छन् । एकचोटी आँखा फिम्र्याउँदाको समय जति मात्र पनि विस्तार हुँदैन । उत्पत्ति र विनाश, उत्पत्ति र विनाश यसरी द्रुतगतिले उत्पत्ति र विनाश भइरहने स्वभावधर्म मात्र हुन्छ । ती जम्मै नै केही समय पछि भाविता गर्दागर्दै आफू स्वयंले नै फेलापार्न सकिने हुन्छ । यसरी भाविता गर्दागर्दै सुरुक सुरुक लोप भएर जाने बेलामा अनित्य अस्थिर स्वभावधर्ममात्र रहेका हुन्छन् भनि जानी बुझी आउने हुन्छ । त्यसरी अनित्य अस्थिर मात्र हो भनी जानेर बुझेर आउनुलाई नै “ अनिच्चानुपस्सना जाण वा अनित्यानुपश्यना ज्ञान ” भनिन्छ । त्यसपछि देखापर्न आउने लोप भएर जाने सम्पूर्ण विषयहरू दुःख हुन् भनेर पनि प्रकट भएर आउँछ । त्यो “ दुक्खानुपस्सनाजाण अर्थात् दुःखानुपश्यना ज्ञान ” हो । त्यसरी नै फेरी शरीरमा असह्य हुने खालका थुप्रै थुप्रै विषयवस्तुहरू उब्जेर आउन सक्छन् । त्यसलाई स्मृतिराखिरहनुपर्ने हुन्छ । त्यसरी उब्जेर आउँदाखेरी सम्पूर्ण दुःखस्कन्ध, दुःख समूह मात्र हो भनी स्पष्ट भएर आउँछ । त्यो पनि “ दुक्खानुपस्सनाजाण अर्थात् दुःखानुपश्यना ज्ञान ” हो । फेरी फेरी स्मृतिराखिरहनुपर्ने नाम र रूपहरू पनि आफ्नो इच्छा र आकांक्षा अनुसार आफ्ना हुँदैनन् । आफ्नै स्वभाव अनुसार उत्पत्ति र विनाश भएर गइरहने स्वभावधर्म हुन् । आफ्नो अधिकारमा नभएको स्वभावधर्म मात्र हुन् । पुद्गल सत्व आत्मा होइन । स्वभावमात्र रहेछ भनी जानी बुझी आउने हुन्छ । त्यो “ अनत्तानुपस्सनाजाण अर्थात् अनात्मानुपश्यना ज्ञान ” हो । त्यो

अनित्य, दुःख र अनात्म ज्ञान राम्ररी पूर्णहुने अवस्थामा यसरी भाविता गरेर स्मृतिराखिरहँदाहँदै नै निर्वाणमा पुग्नजाने हुन्छ । अतीतकालमा बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, आर्य पुद्गलहरू निर्वाणमा पुग्न भए भनेका कुराहरू पनि त्यही विपश्यना मार्गद्वारा नै पुग्नभएका हुन् ।

अहिले योगाभ्यासी योगावचारहरूले ती बुद्ध, आर्य अर्हत् व्यक्तिहरू जानुभएका स्मृतिप्रस्थान विपश्यना महामार्गमा हामी पनि पुगिरहेका नै हौं भनेर सम्भन्तुपच्यो । यस महामार्ग अनुसार क्रमशः पाइला चाल्दै लगेको खण्डमा अतीतका आर्य अर्हत्हरूले जानेका बुझेका विशिष्ट समाधि ज्ञानलाई आफू स्वयंले देखिने बुझिने हुन्छ । त्यो बेलामा आफूले फेलापार्न नसकिएका चित्तका एकाग्रता समाधिलाई पनि बुझेको देखेको हुनजान्छ । त्यो समाधिको कारणले उत्पन्न भएर आउने विशिष्टधर्म रस, सुख सौमनस्य पनि राम्रो हो भनेर राम्रा जति जम्मै देखापर्न आउने हुन्छ । अनि फेरी नामधर्म, रूपधर्म अनित्य दुःख अनात्म यो स्वभावलाई पनि आफ्नै ज्ञानले देखेर, बुझेर आउने हुन्छ । त्यो ज्ञान सम्पूर्णलाई जान्न सकिने बेलामा बुद्ध, आर्य, अर्हत् पुद्गलहरूले जानेर गएका मार्ग, फल र निर्वाण धर्म भनेकालाई साक्षात्कार गरी जानसकिने हुन्छ । त्यो जम्मै अवेर लाग्दैन । अहिले भावना गरिरहेको केही दिन भित्रमै देखापर्न आउँछ । महिना दुई महिनाको भित्रमा पनि देखापर्न आउनसक्छ । दश वाह्न दिन भित्रमा पनि देखा पर्न आउन सक्छ । साँच्चै पारमी पूर्ण भएका व्यक्तिहरूले त विशिष्ट रूपले सात दिनभित्रमा पनि देख्नसक्ने हुन्छन् । यो तपाईंहरूको निमित्त ठूलो प्रेरणाको कुरो हो । त्यसो हुनाले बुद्ध, आर्य, अर्हत् पुद्गलहरूले देख्नुभएका जान्नु बुझ्नु भएका मार्ग र फल अनि निर्वाण धर्मलाई अहिले दुइ हप्ता, बीस दिन वा एक महिना भित्रमै साँच्चै नै फेला पार्नसक्ने हुने भो भनी मनलाई हुक्क पारी विश्वास गरिरहनुपर्दछ । त्यो मार्ग, फल र निर्वाण धर्मलाई स्वयं प्रत्यक्ष साक्षात्कार गरी अपाय पतन गर्नसक्ने सत्कायदृष्टि विचिकित्साहरूलाई निर्मूल पारेर अपाय संसारवाट मुक्त भएर जाने भयो, अपाय दुःखवाट अहिले भावना अभ्यास गरिरहेको केही दिनभित्रमा नै केही समय भित्रमा नै निःसन्देह मुक्त भएर जाने भयो भनी मनलाई हुक्कपारी विश्वासराखी अभ्यास एवं प्रयासगर्दै जानुपच्यो । अन्तमा पूर्णरूपले भावना अभ्यास गर्नसकी बुद्ध, आर्य, अरहन्तहरूले प्रत्यक्ष दर्शन गर्नुभएको निर्वाण, मार्ग र फलज्ञानद्वारा तुरुन्तानुत्तै पुगी साक्षात्कार गर्नसकौं । अस्तु !

अनुवादक : भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
विश्वशान्ति विहार, मीनभवन, काठमाडौं

सयादो ऊ. पण्डिताभिवंशद्वारा उपदेशित सत्तिपट्ठान विपश्यना ध्यान भावना निर्देशन

पण्डितारामा विपश्यना ध्यान केन्द्र
म्यानमार, येगून

सत्तिपट्ठान भनेको के हो ?

सत्तिपट्ठान भनेको के हो ? भन्ने सवालमा “आरम्भण संग ताँसिएर स्मृति स्थिर भईरहने” नै सत्तिपट्ठान हो । त्यसलाई आचार्यहरुले सजिलै संग सम्भन र स्मरणको लागि भनी “अति अतिनै, आरम्भणमा स्मृति दृढ रुपमा स्थिर भएको, त्यो स्मृतिलाई सत्तिपट्ठान भनिन्छ” भनी कविता सृजना गरिराख्नु भएको छ । “आरम्भण संग ताँसिएर स्मृति स्थिर भईरहने नै सत्तिपट्ठान हो भन्ने मुख्य अर्थलाई सम्भन नित्तान्त आवश्यक छ । अति अतिनै इत्यादि शब्दको अर्थलाई विस्तारै ग्रन्थ र व्यवहारिक ज्ञानको आधार दुबै जोडेर पछि स्पष्ट गरिजाउँला । सति भनेको स्मृति, पट्ठान भनेको (भाविता योग्य आरम्भणमा) ताँसिएर स्थिर भइरहनु । भाविता योग्य आरम्भणमा ताँसिएर स्मृति स्थिर भइरहने भन्ने मुख्य अर्थ प्रकट हुन्छ । त्यो नै सत्तिपट्ठान हो ।

भनौ न

पट्ठातीति-टाँसिएर स्थिर भइरहने हुनाले, पट्ठान-पट्ठान भनिन्छ । उपट्ठाति-टाँसिएर स्थिर भइरह्यो भनी पुनः जोडेर देखाइराखेको छ । पट्ठान भनेको, उपट्ठाति भनेको अनुसार टाँसिएर स्थिर भइरहने स्वभाव हो । टाँसिएर स्थिर भइरह्यो भनेको आरम्भण उत्पत्ति संगै अलिकता पनि ढिला वा फरक नभइकन त्यस आरम्भणको पछिपछि नै वा संगै टाँसिएर जानु । भनौ कि, अहिले पेटमा चित्त दृढ रुपमा राखिराखेको छ । पेट फुलेर आयो । विस्तारै क्रमबद्ध रूपमा फुलेर आए देखि नै निरन्तर अटूत रूपमा, पूर्ण रुपमा नफुलेसम्म स्मृति टाँसिएर जानुपर्छ, टुत्नु हुन्न । अलग

दुई वस्तुहरुलाई राम्रो गमले टाँस्ने अवस्थामा दुबै वस्तु गम भएको ठाउँमा बलियो संग टाँसिने जस्तै, भाविता गरिराखेको आरम्भणमा पनि चित्त ताँसिएर जानुपर्छ । पेट सुकेको भाविता गर्ने बेलामा पनि विस्तारै क्रमिक रूपमा सुकेर गएको अवस्था देखि नै अटूत रूपमा सुकेको नतुङ्गसम्म चित्त टाँसिएर जानुपर्छ । ताँसिएर जानुपर्छ भनेको छुटेर नजानु हो, जानु हुन्न । टाढिएर जान हुन्न भन्ने विषय स्पष्ट हुन्छ ।

त्यसरी टाँसिएर जाने बेला भाविता गरिराख्ने चित्त जोडेर पठाउनको निम्ति मानसिक बलशक्तिहरु पनि आवश्यक छ । मानसिक बलशक्ति भनेको पृष्ठभूमि अनुसार भन्ने हो भने सत्तिपट्ठान प्रति आस्था, श्रद्धा र विश्वास गर्नु नै हो ।

ओहो ! साँच्चै हो नि त !

विश्वास गर्नु भनेको पनि सत्तिपट्ठान भावनाको प्रतिफलहरु स्वयम् आफैले अलिअलि वा पूर्ण रुपमा भएपनि श्रवण गरिराखेको अवस्थामा, ओहो ! यो सत्तिपट्ठान भावना अभ्यास धर्मको प्रतिफल कम छैन रहेछ । न्यून प्रतिफल हैन रहेछ । हेरत ! यहाँ! चित्त शुद्धि देखि अरहन्त फल प्राप्त सम्मको फाइदा प्रदान गरिरहेको छ । यहाँबाट यात्रा तुगियो, यहाँबाट जम्मै सम्पूर्ण फल फाइदा तुगियो । यो भन्दा अधिक गर्नुपर्ने कार्य रहेन । अधिक प्रतिफल प्राप्त हुने रहेछ भनी जानिने बुझिने हुन्छ ।

यसरी नै अरु अरु फाइदाहरु पनि जानीबुझि श्रद्धा धर्मलाई जागृत गर्ने किसिमले भगवान बुद्धद्वारा शोक, पीडालाई पनि नाघेर जान सकिन्छ भनि प्रकाश पारिराख्नु भएको छ । ओहो ! हेर त...! उहाँ भगवान बुद्धको सधर्म !

शोक पीडालाई पनि नाघ्न सकिदोरहेछ। त्यसबाट अलग्गिएर पनि जान सकिदोरहेछ। कम शक्तिमान हैन रहेछ। प्राप्त हुने फलहरु हेर त ! मान्छेहरु शोक, पीडाबाट अलग्गिन चाहन्छ। पीडा, शोक रहित हुन चाहन्छ तर मान्छेहरुमा शोक उत्पन्न गराउने विषय वस्तुहरुसंग भेट भयो की त शोक उत्पन्न हुन्छ। जसको कारण मन जलाइरहन्छ, विलाप गरिरहन्छ। यी शोक हुने, विलाप गर्ने आदि शोक पीडालाई नाघेर जानको लागि ग्यारेन्टी दिइराखेको छ। सरलताको कारण पनि यो सुन्दर अति सुन्दर छ। अनि शारीरिक वेदना थाक्नु, दुख्नु, कत्कताउनु, धिक्का पर्नु जस्ता सहन गाह्रो (कथिन) वेदनाहरु उत्पन्न भएर आउने बेला मन दिक्क मानिरहन्छ। उठबस गर्न कथित स्वभावहरु शारीरिक दुःखहरु नै हुन्। शारीरिक दुःखहरु शान्त, निर्मूल गरी पठाउने इच्छा राखेले यो मार्गमा पाइला चाली अधि बढ्नु पर्नेरहेछ। यो धर्म सरल भएर पनि साँच्चै उत्तम पो रहेछ।

भय रहित सुख

फेरि मानसिक सुख प्राप्त नहुने दौर्मनस्यले, भित्रभित्रै जलिरहनेहुन्छ। मानसिक सुख प्राप्त नहुने विषय वस्तुहरु उत्पन्न भयो कि भित्रभित्रै जलेर रोकिदौरोकिदैन। यिनीहरु पनि शान्त, निर्मूल गरी पठाउन सकिनेरहेछ। उनीहरुको धर्म साँच्चै उत्तम रहेछ। मानिसहरु शारीरिक तथा मानसिक दुःखहरुबाट साँच्चै भयभित हुन्छन्। शारीरिक तथा मानसिक दुःख भएर भने त बाकी सबै सुख मात्र भयो। सुख प्रदान गर्न सकिनेरहेछ। शारीरिक सुख, मानसिक सुख प्रदान गर्न सकिनेरहेछ भनी अनुकूल रूपले पुनः विचार गरी हेरेमा उनीहरुको धर्म साँच्चै नै उत्तम रहेछ, भनी मनमा श्रद्धा उत्पन्न भएर आउनेरहेछ।

मानिसहरु दुःखभयबाट अलग्ग हुन चाहन्छन्। जरा, ब्याधि, मरण दुःख भय उत्पत्ति हुने कारण क्लेश धर्मलाई पूर्णरूपमा निर्मूल गर्न सकिन्छ, भन्यो नि। कारण भएमात्र फल हुने भएकोले दुःख उत्पत्ति हुने कारण धर्मलाई हटाएर पठाउने वित्तिकै बाकी सबै सुख मात्र हुनेछ। त्यो सुख अहिलेको मानव सुख, कामगुण सुख जस्तो हैन। साँच्चैको सुख रहेछ। भय रहितको सुख पो रहेछ। मरण रहितको सुख पो रहेछ। मानवसुख, कामगुण सुखहरु राम्रो देखिन्छ मात्र। सुख त हो, भयभित भई वस्तुपर्ने, ठीक जस्तो मात्र लाग्ने सुख पो रहेछ। मरणान्त अवस्थासम्ममा पनि ठीक जस्तो मात्र लाग्ने सुख पो रहेछ। यी दुई सुखहरुलाई तुलना गरिहेरेमा

भयमुक्त भई मरण रहित सुख नै चाहनेहुन्छ। त्यस्तो सुख दिन सक्नेरहेछ। त्यस्ता सुख प्राप्तिको निमित्त दुःखको कारण भइराखेको क्लेश धर्मलाई पूर्णरूपमा हटाउन सकिने धर्म रहेछ, भनी जानीबुझिदै आउँछ। बुद्धअनुयायीहरुले इच्छा गर्न लायकको साँच्चैको निर्वाण सुख साक्षात्कार गर्न सकिनेरहेछ, भनेर पनि जानीबुझिदै आउँछ। सरल भएर पनि धेरै प्रतिफल प्राप्त हुनेरहेछ। यस्ता फाइदाहरु जान्नेबुझ्ने अवसर पाउँदा यो धर्म अभ्यास गरी हेर्ने इच्छा जाग्दछ। साँच्चै नै हो रहेछ, भन्ने लाग्दछ। सुन्दा मात्रै पनि प्राप्त हुने लाभ, जानीबुझि श्रद्धा धर्म जागृत भएर आउँछ।

चित्तको पहिलो बलशक्ति

श्रद्धाधर्म जागृत भएर आयो भने साँच्चै कै यी फल धर्मरसहरु प्राप्त गर्न चाहने छन्द, इच्छा पनि बृद्धि भएर आउँछ। आफ्नो सन्तानमा (स्वयम् आफूमा) पनि यी धर्महरु बृद्धि गर्ने इच्छा आकांक्षा बृद्धि भएर आउँछ। त्यसरी इच्छा आकांक्षा र छन्द अनुरूप ध्यान केन्द्रमा पुगेर पहिले श्रवण गरिराखेको धर्महरुबाट जागृत भइराखेको श्रद्धा धर्मलाई अभ्यासद्वारा बृद्धि गराउँदछ। अभ्यासद्वारा बृद्धि गराइसकेपछि, स्मृति बलियो हुँदै आयो भने त तुरन्तै राग, द्वेषादि क्लेश मलहरु स्मृति राख्दै, भाविता गर्दै जाँदै पिच्छे अलग भइरहेको देखेर, ओहो ! हो रहेछ नी, यो धर्मबाट राग अलग हुन्छ, द्वेष अलग हुन्छ, भनेको साँच्चै नै हो रहेछ। हरहमेसा क्लेश मलहरु एकपछि अर्को निरन्तर रूपमा उत्पन्न भई अन्त भन्ने नै छैन। अहिले स्मृति प्रतिस्थित भइरहेको बेला तत्क्षण यी क्लेश मलहरु शान्त, निर्मूल भइरहेका छन्, अलग भइरहेका छन् भन्ने मनमा भाव उत्पन्न हुन्छ। अभ्यास बृद्धि गर्दै ल्याउँदा स्मृति बलियो हुँदै आउँदा, आफ्नै व्यक्तिगत अनुभूति हुँदा श्रद्धा बृद्धि भएर आउँछ। ज्ञान बृद्धिको कारण श्रद्धा अभिवृद्धि हुन्छ र ज्ञान उत्पन्न भएर आए जति कै रूपमा परिपक्व पनि भएर आउँछ। सही हो, ठिक छ भनी स्वीकार गरी निर्णय गर्दछ। त्यसपछि शान्त निर्वाण साक्षात्कार गच्यो भने त परिपक्व, दरिलो दृढ श्रद्धा धर्महरु तुरुन्तै उत्पन्न हुन्छ। त्यस्तो अवस्थासम्म पुग्नको लागि पहिल्यै सत्तिपट्टान धर्मवारे सुनिराखि सकेकोले त्यसको फल, फाइदाहरु पनि जान्न बुझ्न पायो भने श्रद्धा धर्म पनि जागृत भएर आउँछ। त्यसलाई अभ्यासले अझ बृद्धि गराउँदछ। साँच्चै प्राप्त गर्न चाहने इच्छा (छन्द) पनि उत्पन्न हुन्छ। यो (श्रद्धा) नै ध्यान भावना अभ्यास गर्नको निमित्त चित्तको पहिलो बलशक्ति हो।

ध्यान केन्द्र पुग्ने अवस्थामा पनि दृढ रूपमा सम्भ्रन र भाविता गर्न सक्नको निमित्त गहिरिएर हेर्ने बल, ताक्ने बल यिनीहरूपनि समावेश भएर आउँछ। उत्पन्न भएका सम्पूर्ण आरम्भणहरूमा भाविता चित्त पुऱ्याउन धकेल्ने स्वभाव, सेकेण्ड सेकेण्डमा भाविता गर्नुपर्ने आरम्भणसम्म घचेतेर-धकेलेर पठाउने स्वभाव, सही र अथार्थ बनाउनको लागि ताक्ने स्वभाव पनि वृद्धि भएर आउँछ। ताक्नु र गहिरिएर कोशिस गर्नु सहि र यथार्थ भयो भन्ने अटूटस्मृति भावितामय स्मृति वृद्धि हुँने नै भयो। गहिरिएर भाविता गरेको आरम्भणमा चित्त ठ्याक्क ठ्याक्क सहि र यथार्थ रूपमा पुग्न जान्छ। क्षणिक समाधिहरू अभिवृद्धि भएर आउँछ। त्यो समाधि बलियो र परिपक्व भएर आयो भन्ने नामरूप धर्मलाई छुत्याएर जान्न सकिने ज्ञानदेखि कमिक रूपमा प्रज्ञा ज्ञानहरू स्वतः नै अभिवृद्धि हुँदै आउँछ। त्यसैले, सत्तिपट्टान भावना भन्नेको के हो त भन्ने विषयलाई ग्रन्थ ज्ञानबाट जानेबुझे भै आफ्नो अभ्यासबाट पनि सही रूपमा जान्नुबुझ्नु आवश्यक छ।

चार सत्तिपट्टान

सत्तिपट्टान भन्नेको काय, वेदना, चित्त, धर्म जस्ता भावितायुक्त उत्पत्तित नयाँ नयाँ आरम्भणहरूलाई अटूट, दृढ र निरन्तर रूपमा भाविता गरी स्मृतियुक्त भइरहनु हो भनी सांक्षिप्तमा प्रकास पारी सकेँ। उत्पत्तित हरेक शारीरिक क्रियाकलापहरूलाई अटूट र दृढ रूपमा भाविता गर्ने कायानुपस्सना सत्तिपट्टान, उत्पत्तित हरेक अनुभव भएका वेदनाहरूलाई अटूट र दृढ रूपमा भाविता गर्ने वेदानुपस्सना सत्तिपट्टान, उत्पत्तित हरेक कल्पना, विचार जस्ता मानसिकताहरूलाई अटूट र दृढरूपमा भाविता गर्ने चित्तानुपस्सना सत्तिपट्टान र देख्नु, सुन्नु आदि इत्यादि उत्पत्तित हरेक स्वभाव धर्महरूलाई अटूट र दृढ रूपमा भाविता गर्ने धर्मानुपस्सना सत्तिपट्टान भनी सत्तिपट्टान चार प्रकारका छन्।

सत्तिपट्टान विपस्सना भावनालाई कति प्रकारका छन् भन्ने छुत्याएर देखाउनु पनि आवश्यक छ। भावितायुक्त चार आरम्भणहरू विद्यमान रहेकोले भावितामय स्मृति पनि चार प्रकारका नै हुनु आवश्यक छ। स्मृतिले भाविता गर्ने एउटै मात्र आरम्भण भएतापनि स्मृति युक्त भावितामय आरम्भणहरू विविध र फरक भइरहेकोले ती स्मृतिहरू पनि चार प्रकारका नै हुनेहुन्छ।

सत्तिपट्टान विपस्सना भावनाका सात प्रतिफलहरू

चित्तको बलशक्तिहरूका बारेमा त्यससंग सम्बन्धित प्रश्नहरू आइनुपुग्दै पहिले नै अलि अलि भएपनि जानकारीको लागि बाताउँदै जाउँला। चित्तको बलशक्ति भन्नेको अभ्यास गर्नु अधिदेखि नै विद्यमान रहनु पर्ने बलशक्ति हुन्। अधि नै विद्यमान रहनुपर्ने बलशक्ति भन्नेको श्रद्धाधर्म नै हो। श्रद्धा भन्नेको त्रि-रत्न गुण, प्रज्ञागुण प्रति विश्वास गर्नु हो। बुद्ध, धर्म र संघ गुण प्रति विश्वास गर्नु हो। ग्रन्थमा देखाइएको त बुद्धगुण प्रति विश्वास गर्नु मात्र देखाइएको छ। तैपनि धर्म, संघ पनि बुद्ध संग सम्बन्धि भएको कारण बुद्धगुण प्रति विश्वास गरेमा धर्म, संघप्रति पनि विश्वास गरेको नै ठहरिन्छ। विशेषत यो सत्तिपट्टान भावना अभ्यासरत योगीहरूले सत्तिपट्टान भावनाप्रति विश्वास गरेमा नै सम्पूर्ण हुन्छ। सत्तिपट्टान भावनाधर्म अभ्यास गरेमा अभ्यास गर्ने व्यक्तिहरूमा चित्त शुद्ध हुनेदेखि लिएर सात महान फल प्राप्त हुन्छ, भन्ने विषयलाई उहाँ भगवान बुद्ध स्वयम्ले सत्तिपट्टान देशनाको शुरुमा नै अभ्यास गर्ने योगीहरूलाई उत्साह र प्रोत्साहन प्रदान गर्नको लागि धर्म विज्ञापनार्थ नै आज्ञा गर्नु भएको छ। सम्पूर्ण चित्त मलहरू अलगिएर शुद्ध भएर जान्छ। शोक हुने, पीडा हुने देखि नाघेर जान सकिन्छ। शान्त भएर जान्छ। परिदेव पनि शान्त भएर जान्छ। फेरी शरीरमा उत्पन्न हुने सहन गाह्रो दुःख वेदनाहरूलाई पनि निर्मूल गरिदिन सक्छ। अशान्त मनलाई पनि शान्त बनाउन सकिन्छ। दुःखका कारण भइराखेको क्लेशहरूलाई पनि जैरे देखि निर्मूल गर्न सक्ने आर्यमार्ग पनि प्राप्त गरिलिन सकिन्छ। आर्यफल पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ। आर्यमार्गबाट निर्वाण साक्षात्कार गर्न सकिन्छ। आर्य फलबाट पनि निर्वाण साक्षात्कार गर्न सकिन्छ। यसरी सात वटासम्म महान फल प्राप्त हुने विषयलाई देशनाको शुरुमा नै उहाँ भगवान बुद्धद्वारा आज्ञा गरिराख्नु भएको छ।

निन्द्राबाट बिउभाउँन आएका श्रद्धाधर्म

अब (भावना अभ्यासबाट) प्राप्त हुने फाइदाहरू मानिसहरूको लागि अति नै आवश्यक भएका फाइदाहरू हुन्। सरल भए पनि अति नै आवश्यक फलहरू हुन्। त्यसैले सत्तिपट्टान धर्म भावना अभ्यास गरेमा यी फलहरू प्राप्त हुन्छन् भन्ने शब्द सुन्ने मात्रमा पनि ओहो! सत्तिपट्टान भावना अभ्यास भन्नेको त सानोतिनो होइन पो रहेछ। धेरै नै फाइदायुक्त पो रहेछ। सत्तिपट्टान भावना अभ्यासबाट प्राप्त हुने फलहरू पनि साच्चै अति नै आवश्यक फल

फाइदाहरु हुन भनि जानी श्रद्धाधर्म विउँझिएर आउँछ । सर्वप्रथम विउँझिनसकेका श्रद्धालाई विउँझाइ दिनुपर्छ । धर्मश्रवण गर्नमा विउँझाइ दिनुपर्छ । धर्म साकच्छा धर्म छलफल गर्नमा विउँझाइ दिनुपर्छ । सत्तिपट्टान भावनाको प्रतिफल सुन्ने अवस्थामा सत्तिपट्टान भावना धर्मको फाइदा कम छैन रहेछ, फाइदाहरु धेरै नै रहेछन् भनी विश्वास अभिवृद्धि भएर आउँछ । यो नै श्रद्धाधर्म विउँझिएर आएको हो । यदि सत्तिपट्टान भावनासंग सम्बन्धित हौसला उत्साह प्रदान गर्ने उपदेशहरु श्रवण गर्न पाएन भने सत्तिपट्टान भावनाका फाइदाहरु पनि जानिएन । मूल्यमान्यता पनि राख्न जानिएन । श्रद्धाधर्म पनि विउँझिएन । नविउँझिनु भनेको पनि निदाइरहे जस्तै नै हो । परम्परागत श्रद्धाधर्म मात्र रहनेहुन्छ । निदाइरहेका व्यक्तिहरुले केहि पनि गर्न सकिदैन । शत्रु भयहरु उत्पन्न भए प्रथमतः त्यसले भोग गर्नुपर्ने हुन्छ । अग्नि भय भएमा अग्नि भयमा पर्नुपर्ने हुन्छ । जल भय भएमा जल भयमा पर्नुपर्ने हुन्छ त्यस्तै अन्य भय भएमापनि त्यही भयहरुमा पर्नुपर्ने हुन्छ ।

वर्तमान युगमा अधिक मात्रामा मानिसहरु सत्तिपट्टान भावना संग अपरिचित भइरहेको हुनाले, श्रद्धाधर्म जागृत नभै निदाइरहेका जस्ता भइरहेकाले, सत्तिपट्टान संग घनिष्ठता नभइदिएकाले मानसिक प्रतिरोधात्मक शक्ति

विहिन भइरहेका छन् । प्रतिकारात्मक बलशक्ति पनि छैन । त्यसैले आसक्त हुने राग उत्पन्न हुनसक्ने आरम्भसंग भेट भयो भने तुरुन्तै राग उत्पन्न हुन्छ । द्वेष उत्पन्न गराउने आरम्भसंग भेट भएमा पनि तुरुन्तै द्वेष उत्पन्न हुन्छ । यो अत्तिनै सजिलै संग हुन्छ, सजिलो छ । चित्तको प्रतिक्रिया अत्ति नै सीघ्र हुन्छ । मनले मात्र नभइ वचन र शरीरबाट पनि तुरुन्तै प्रतिक्रिया दिइसकेको हुन्छ । सहनशक्ति पनि कमजोर भई, विचार र चिन्तन शक्ति नभएका मानिस भए भनेत हात खुट्टासम्म चलाउने हुनाले समस्याहरु पनि भनै वृद्धि भएर जान्छ । अहिले वर्तमान समयमा भइरहेको पनि यस्तै हो । यस्तो भइरहेको पनि मानसिक प्रतिक्रिया दिनुपर्ने कारणहरु भएर आएमा प्रतिरोधात्मक बलशक्ति नभएको कारणले हो भनी भन्नुपर्छ । त्यसैले सम्यक श्रद्धाधर्म अलिकति पनि छैन । श्रद्धा धर्म भएतापनि परम्परागत श्रद्धा धर्ममा परिरहेका मानिसहरुको एक जन्म एक जुनी मात्र सिधिएर जान्छ अर्को जन्मको लागि आधार भरोसा लिन योग्य, ग्यारेन्टी भएको कुनै पनि कुशल धर्महरुसगै लान सकिदैन । अस्तु

नेपाली अनुवादक भिक्षु विमलो स्थविर

सिद्धिमंगल बुद्ध विहार, सिद्धिपुर

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा

सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको

मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

युवक बौद्ध मण्डल, नेपाल
(Y.M.B.A, Nepal)

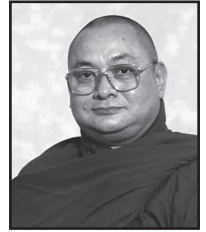
Nepal Regional Center of World Fellowship of Buddhist Youth
(Affiliated to Dharmodaya Sabha, Nepal)

लोककीर्ति महाविहार, किन्हरूबी, इटि, ललितपुर, नेपाल

बुद्धलाई उहाँकै शब्दबाट चिनौं

डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर

अगममहापण्डित, अगमहासद्धम्मजोतिकधज, धम्माचरिय

ऐतिहासिक सप्रमाण हुनुभएका बुद्ध गौतम तथागत हुनुहुन्छ । उहाँ ई.पू. ६२६ मा पश्चिम नेपालको शालोद्यान लुम्बिनीमा जन्म हुनु भएको हो । उहाँको बुबा कपिलवस्तुका शाक्याधिपति राजा शुद्धोदन हो भने ममतामयी आमा रानी महामायादेवी हुनुहुन्छ । जन्म भएको ५ औं दिनमा उहाँलाई जोतिषाचार्यहरूले सिद्धार्थ भनी नामांकित गरिए । सबै अर्थलाई सिद्ध गर्न सक्ने भन्ने यसको भाव हो ।

शाक्याधिपति राजा शुद्धोदनले सिद्धार्थ कुमारलाई गृहबन्धनमा बाधनका लागि त्यस अवस्थामा दिनसक्ने सम्पूर्ण भौतिक सुख-सुविधाहरू प्रदान गरिराखेका थिए । १६ वर्षको युवा वस्थामा सर्वसुन्दरी अनिविभिन्न गुणले युक्तभएका, लक्षणले पूर्ण भएका, विनादागका चरित्र भएका, सुवर्ण मूर्ति स्वरूपविम्बा, यशोधरा सँग विवाह गराई चालीस हजार सखीहरू पनि व्यवस्थाहरू गरिदिए । १३ वर्षसम्म राजकीय भौतिक सुखसयलमा हुर्केका, कामभोग सुख विलासमा डुवेका, कामपिपाशु यौवनमत्ता महिलाहरूको बीचमा एक पुरुषको रूपमा नृत्य गीत वाद्यवादनले रमाइरहेका राजकुमार सिद्धार्थ २९ वर्षको उमेरमा जीवन र जगत्को यथार्थतालाई बुझ्ने उत्सुकता उत्पन्न भयो । आफ्नै एकलो छोरो जन्मकै दिनती सबैलाई थुक फाले भैं फाली महाभिनिष्क्रमण गर्नुभयो । एक योजन (८ माइल) क्षेत्रफल भएको सप्तरत्नले भरीभराऊ भएको सुवर्ण घडा, तीन वटा (६ माइल) क्षेत्रफलभएको सुवर्ण घडा, आधा योजन (४ माइल) क्षेत्रफलभएको ठूल-ठूला तीन वटा सुवर्ण घडा पनि यस अन्तर्गत पर्दछ । वास्तविक

सम्पत्तिका मालिकका रूपमा विचार गर्ने हो भने विश्व ब्रम्हाण्डमा उहाँ जस्तो अर्बपति, खर्बपति शंखपतिका रूपमा लिने हो भने उहाँको दाँजोमा आउन सक्ने सम्पत्तिवालाहरू कोहोला ? त्यसैले उहाँको गृहत्यागलाई महाभिनिष्क्रमण भनी सम्मान गरी सम्बोधन गरिएको हो ।

गृहत्याग पछि पात्रको भरोसामा जिउनु भई उकिञ्च नभई भवसंसारको दुःखको मूल जरा खोज्नुभयो । त्यसै भएर उहाँ त्यस युगमाप्रचलित सबै धार्मिक आस्थाहरूलाई आफ्नो अनुभूतिमा ढाल्नु भई राम्ररी अनुभव गर्नुभई दुष्कर तपश्या-चर्यामा छाला र हड्डी मात्र बाँकि रहने गरि, अहिले मर्ने कि पछि मर्ने हो ? मर्नो नै किभन्ने अवस्था सम्म पुग्ने गरी उहाँले कष्टप्रद आत्मकलमथ आत्मदाह निरर्थक चर्या पनि उहाँले गर्नुभयो । सबै काम नलाने, सबै बेकार तथा निसार भनी बुझी ती सबै चर्यालाई छोड्नु भयो । मध्यमप्रतिपदाको आर्य मार्गमा आफ्नो पाइला बढाएपछि मात्र उहाँलाई आफुले खोजेको जीर्णत्व, रोग र मरणबाट मुक्तभएको धर्म प्राप्तभयो । चार

आर्यसत्यलाई तीन परिवर्त, १२ आकार प्रकारले यथाभूत ज्ञानदर्शनले राम्ररी विशुद्ध हुनुभएको भयो । अनिमात्र उहाँको जाति क्षीण भयो । ब्रह्मचर्य उत्तमाचरण आचारण गरि सके, गर्नुपर्ने सबै कार्य सम्पन्नभयो । अब पछि गर्नुपर्ने केही पनि बाँकि रहेन, यो नै मेरो सर्वन्तम जन्म हो । अब यसपछि पुर्नभव मेरो निमित्त रहेन भनी विश्व ब्रह्माण्डलाई थाहाँ पाउन दिनुभयो । उहाँ माधर्मचक्षु, ज्ञानचक्षु, विद्या, प्रज्ञा र रश्मि उत्पन्न भयो । सर्वज्ञता ज्ञानसहित उहाँ बुद्ध हुनुभयो ।

अहिलेको अवस्थाबाट हिसावकिताब गर्ने हो भने उहाँ जन्मनु भएको २६४२ वर्ष भयो । उहाँ बुद्ध हुनुभएको २६०७ वर्ष भईसकेको छ ।

बुद्धत्व प्राप्त पछि सात सप्ताह उहाँले बोधिवृक्ष र त्यसको दायाँएक/एक सप्ताह बिताएपछि आफैले प्राप्त गर्नु भएको ज्ञान राम्ररी निरीक्षण, संश्लेषण, विश्लेषण, अनुमर्जन, परिमार्जन अनि प्रत्यक्षण गर्नु भएपछि प्राप्त गर्नुभएको जुन विमुक्तिसुखलाई यथार्थ अनुभव गर्नुभयो । यो बुद्धको अतुलनीय विशेषता हो ।

आठौँ सप्ताहमा सहम्पति ब्रम्हाबाट तीनचोटि सम्म अनुनयविनयपूर्वक धर्मदेशनाको निमित्त याचना र अनुरोध भएपछि त्यसलाई उहाँले स्वीकार गर्नुभयो ।

बोधिवृक्ष मूलबाट ऋषिपतन मृगदावन, वाराणसीतर्फ गईराख्नुभएको अवस्थामा बोधिवृक्ष र गयाको बीचमा उहाँले उपकनाम गरेका एक आजिवक भेटनुभयो । बुद्धको प्रभावशाली ओजश्वी, तेजश्वी, संयमित इन्द्रिय, प्रशन्न प्रफुल्लित आकृति र व्यक्तित्व देखी त्यस आजिवक अचम्भित भए; आश्चर्यचकित भए; त्यसैले उनले आफ्नो मनोभावना यसरी प्रकट गरे -

“मित्र, तपाईंको इन्द्रिय विशेष रूपले नै निर्मल भई चम्किरहेको छ; तपाईंको रूपलावण्य अति नै सुन्दर भईरहेको छ, तपाईं कसलाई उद्देश्य गरी प्रब्रजित हुनुभएको हो ? तपाईंको गुरु को हो ? तपाईंले कसको धर्मलाई अफनाउनु भएको छ ?”

उहाँ तथागतले उपक आजिवकको प्रश्नको उत्तरको रूपमा यसरी आफैले आफ्नो परिचय दिनुभयो -

“उपक ! म सबैलाई अभिभूत गर्नुसक्छु, सबै थाहाँ पाउन सक्छु, सम्पूर्ण धर्ममा (क्लेशमा) टाँस्सिने छुइन, सबै कुरालाई त्याग गरिसकेको छु, तृष्णाक्षय भईरहेको (निर्वाणलाई) आलम्बन गर्न सक्ने कारणले क्लेशबाट मुक्त भइसकेको छु, स्वयम् आफैले विशेष रूपमा जानीबुझी सकेको हुनाले मैले कसलाई गुरुको रूपमा स्वीकारौं !”

“उपक ! मेरो गुरु छैन, म समानको अरु कोही छैन, देवसहितको लोकमा मेरो तुलना गर्नु सक्ने व्यक्तिहरू कोही पनि छैन ।”

“म यस लोकको अरहन्त हुँ, म समानको कोहीपनि छैन, देव मनुष्यहरूको शास्ताहुँ, म एक जनामात्र (सम्पूर्ण धर्महरूलाई) स्वयम् आफैले यथार्थ रूपमा बुझ्ने सम्यक्सम्बुद्ध हुँ । क्लेशरूपी आगो शान्त भएको हुनाले शीतल भएको छु,

धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नका लागि काशी अञ्चलको वाराणसी नगरमा जान लागेको हुँ । अन्धा समान भएको लोकमा (धर्मरूपी) अमृत देशना गर्न जान लागेको हुँ ।”

“मित्र ! तपाईंले स्वीकार गर्नुभए अनुसार अन्त नभएको ज्ञानले सम्पन्न हुनुभएको (क्लेशमार, मृत्युमार, अभिसंस्कारमार, देवपुत्रमार र स्कन्धमार) सबैलाई जिती सक्नु भएको “जिन”हुनु भएको हो ? ”भनीउपकले फेरि प्रश्न राखेको अवस्थामा -

तथागत सम्यक्सम्बुद्धले यसरी उत्तर दिनुभयो -

“उपक ! आश्रव धर्मलाई क्षयअवस्थामा पुऱ्याइसकेको म जस्तो व्यक्तिहरूलाई “जिन”भनी सम्बोधन गरिन्छ; मैले हीन, पाप, अकुशलधर्महरूलाई जितीसकेको हुनाले म “जिन”हुँ ।”

तथागतको तर्फबाट प्रकट भएको यी स्व:परिचयगुणलाई यदि हामीले राम्ररी बुझ्ने हो भने “बुद्ध” वास्तवमाको हो ? कस्तो हो ? भन्ने कुरा हामी स्पष्ट हुन्छौं ।

यही क्रममा अर्को एउटा स्मरणिय प्रसंग छ । जुन प्रसंगले हामीलाई बुद्धसँग राम्ररी परिचित हुन सजिलो हुने भएकाले यहाँ अगाडि साँदैछु । प्रसंग यसप्रकार रहेको छ ।

एक समयमा भगवान् बुद्ध उक्कट्टा र सेतव्यको बीचमा चारिका गरिरहनु भएको थियो । स्वभाविक रूपमा उहाँ खाली खुट्टा हिडिरहनु भएको थियो । जुन जमीनमा उहाँले पाईला टेक्नुहुन्थ्यो, त्यस जमिन समतल अनि नरम भईरहेको थियो । भगवान् बुद्धको पाईला पनि दुवै समतलको थियो । त्यसैले नाभि (नाइटो) र नेमिसँगै एक हजार आर भएको चक्र अंकितभइराखेको थियो । द्रोणनामक एक ब्राह्मण यी पाइलाहरूका लक्षण देखी अत्यन्त आश्चर्य चकित भए ।

अहो, आश्चर्य, अद्भुत ! निस्सन्देह यो जसको पाइला भएनि मानिसको हुनसक्दैन । हेरौं, यो पाईला भएको व्यक्तिको हो ? यो जिज्ञासा लिई त्यस पाईलालाई आधार लिई त्यहाँ सम्मपुगे, जहाँ भगवान् बुद्ध एउटा रुखमुनी ध्यान बसी रहनुभएको थियो । त्यसले भगवान् बुद्धलाई आँखा नै भ्रिमिकक नगरी हेरिरहे । यस्तो शरीर लक्षणले युक्त भएको व्यक्ति त्यसले कहिल्यै पनि देख्न पाएका थिएनन् । साँच्चै, यो व्यक्ति कोहि सामान्य व्यक्ति हुनैसक्दैन । त्यसैले कौतुहलतावश उनले भगवान् बुद्धलाई सोधे-

“के तपाईं देवता हो ?”

“ब्राह्मण, म देवता होइन।”

“के तपाईं गन्धर्व त होइन?”

“ब्राह्मण म गन्धर्व पनि होइन।”

“त्यसो भए तपाईं यक्ष हो त?”

“ब्राह्मण, म यक्ष पनि होइन।”

“त्यसो भए तपाईं मानिस हो त?”

“ब्राह्मण, म मानिस पनि होइन।”

– “देवता होइन, गन्धर्व होइन, यक्ष होइन, मानिस होइन त्यसो भएतपाईं को हो त?”

भगवान बुद्धले जवाफ दिनुभयो –

“ब्राह्मण, मलाई बुद्ध भनी ठान।”

अभिञ्जेय्यं अभिञ्भावं, भावेतव्वच्चभावितं।

पहातव्वं पहीनं मे, तस्मा बुद्धोस्मि ब्राह्मण ॥

“हे ! ब्राह्मण, जुन दुःखसत्य र निरोधसत्यलाई अभिज्ञात गर्न योग्य छैन, त्यसलाई मैले अभिज्ञात गरिसकें। जुन मार्गसत्य भाविता गर्न योग्य छ, त्यसलाई मैले भाविता गरिसकें। जुन समुदय सत्यलाई प्रहाण गर्न योग्य छ, त्यसलाई मैले प्रहाण गरिसकें। हे, ब्राह्मण, त्यसैले म बुद्ध हुँ।”

यसको पछाडि कुनै पनि कारणबाट जन्म हुने छैन।

यस्तो मुक्ति व्यक्ति आफुलाई आफुले यी मरणधर्मीहरू, देव, गन्धर्व, यक्ष, ब्रह्मा र मनुष्यहरूको नामबाट पुकार नगर्नु नै उचित हुन्छ। बुद्ध मुक्तभएको हो, त्यसैले भद्रभूत भएको हो, अरुभन्दा अलग भएको हो। अरु जस्तो संसारमा लिप्त भएको हुँदैन।

“जसरी राम्ररी फुलिरहेको कमलको फूल पानीबाट अलग भएको हुन्छ, त्यसरी नै म पनि यस लोकमा लिप्त छैन, त्यसैले हे ब्राह्मण म बुद्ध हुँ।”

यसरी हामीले उहाँ अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध तथागतलाई उहाँको नै भाषाबाट परिचित हुनु हाम्रो लागि कल्याण कारक, लाभ प्रदायक हुन्छ। उहाँलाई अन्य विभिन्न कारणले बुझ्नु सतही मात्र हुन्छ। सविस्तार हामी उहाँको परिचय दिन सक्दैनौं, त्यो क्षमता हामीमा छ न पनि छैन। कारण हामी क्लेशमा लिप्त भईरहेका छौं। सबैले सही अर्थमा बुझी बुद्धलाई अपनाउन सकेमा हाम्रो जीवन धन्य हुने विचार गरेको छु। आ-आफैले आफ्नो जीवन धन्य भन्न सक्ने, भन्न पाउने हुन सकौं। सबैको कल्याण होस्

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा

सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको

मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

सत्य

बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

Satya Saving & Credit Co-operative Society Ltd.

महालक्ष्मी नगरपालिका-६, सिद्धिपुर, ललितपुर, नेपाल, फोन: ५५८०५५०, ५५८१३५८

E-mail: satyasaccos062@gmail.com

हाम्रा विशेषताहरू:

१) बचत खातामा ब्याज ७%

२) मुद्दती (आवधिक) खातामा ब्याज

- १ वर्ष	१२%	१२.५% (एकमुष्ट)
- २ वर्ष	१३%	१३.५% (एकमुष्ट)
- ३ वर्ष	१४%	१४.५% (एकमुष्ट)

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

सिद्धि महालक्ष्मी हार्डवेयर प्रा. लि.

हाम्रा विशेषताहरु :

यहाँ पञ्चकन्या डण्डी तथा उदयपुर, हेटौंडा, मारुती,
वृज, युनाईटेड लगायत विभिन्न (OPC तथा PPC)
सिमेन्टहरु सर्वसुलभ मूल्यमा उपलब्ध गराइन्छ ।

महालक्ष्मी नगरपालिका-६, सिद्धिपुर,
मुलसडक, ललितपुर
फोन: ५५८२३६०

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

टिकाथली स्टोर

यहाँ खाद्यान्न सम्बन्धि सम्पूर्ण सामान सुपथ मूल्यमा
पाउनुका साथै होम डेलिभरी पनि गरिन्छ ।
मो. ९८४३०६३९९०

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा
सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

चाङ्गाथली वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

स्था : २०६५

महालक्ष्मी नगरपालिका- ७, चाङ्गाथली, ललितपुर, फोन: ५५८९७९६

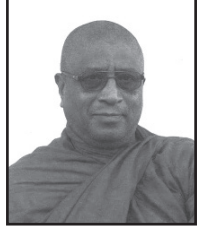
केसमुत्ति सुत्त

(कालाम सुत्त)

भिक्षु बोधिसेन महास्थविर

अनुवादक

बोधिचर्या विहार, बनेपा

मैले यस्तो सुनें- एक समय भगवान कोसलकमा महाभिक्षुसंघका साथ चारिका गर्नुहुँदै केसमुत्त चाउँको कालामका तगरमा पुग्नुभयो । केसमुत्तका कालामहरुकोले सुने कि -“श्रमण गोतम शाक्य पुत्र, शाक्य कुलबाट प्रव्रजित हुनुभएका केसमुत्तमा आउनु भएको छ । वहाँ भगवान गोतमको यस्तो कल्याण कीर्ति शब्द फैलिएको छ - वहाँ भगवान त्यसरूपको अर्हतको दर्शन गर्दा कल्याणै हुन्छ ।”

अनि केसमुत्तका कालामहरु जहाँ भगवान हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ गए । त्यहाँ पुगी भगवानलाई अभिवादन गरी एक ठाउँमा बसे । कसैले भगवानसंग कुशल क्षम सारणीय कुरा गरी एक ठाउँमा बसे । कसैले भगवानलाई दुई हात जोडी प्रणाम गरी एक ठाउँमा बसे । कसैले आफ्नो नाउँ र गोत्र सुनाई एक ठाउँमा बसे अनि कोही चुपचापसंग एक ठाउँमा बसे । एक ठाउँमा बसेका केसमुत्तका कालामले भगवानलाई यसो भने -

“भन्ते ! कोही कोही श्रमण-ब्राहमणहरु केसमुत्तमा आउँछन् । उनीहरुले आफ्नै मतलाई प्रकाशित तथा ज्वलन्त पार्छन् । अरूका मतलाई चोट पुऱ्याउँछन्, घृणा गर्छन्, निकृष्ट पार्छन् र हटाउँछन् । भन्ते ! तिनीहरुका कुरा सुन्दा हाम्रो मनमा शंका तथा उपशंका उब्जिन्छ कि - यी श्रमण-ब्राहमणहरु मध्येमा कसले भनेको सत्य हो अनि कसले भनेको भ्रूठो हो ? कालाम हो ! यो शंका गर्न योग्य नै हो तथा शंका गर्न योग्य छ । शंका गर्न योग्य ठाउँमै शंका गर्थौ ।

आऊ, कालाम हो ! तिमीहरुले अनुश्रवणलाई नस्वीकार्नु, परम्परालाई नस्वीकार्नु, यसरी भनेको छ भनी नस्वीकार्नु, ग्रन्थमा प्रतिपादन गरेको त भनी नस्वीकार्नु, तर्क सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, न्याय सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, आकारप्रकार राम्रो छ भनी नस्वीकार्नु, आफ्नो मत अनुकूल छ भनी नस्वीकार्नु, आकर्षक व्यक्तित्व

छ भनी नस्वीकार्नु अनि हाम्रा श्रमण पूज्य छन् भनी नस्वीकार्नु । कालाम हो ! जब तिमीहरु स्वयमूले जान्नेछौ कि - यी धर्महरु अकुशल छन्, यी धर्महरु दोषयुक्त छन्, यी धर्महरु विज्ञजनहरुबाट निन्दनीय छन्, यी समस्त धर्ममा लाग्दा अहित हुन्छ, दुःख हुन्छ भने कालाम हो ! तिमीहरुले त्यसलाई त्यागी दिनु ।

कालाम हो ! के तिमीहरु मान्दछौ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने लोभ उब्जिएमा हितको निम्ति हुन्छ कि अथवा अहितको निम्ति हुन्छ ? अहितको निम्ति हुन्छ भन्ते !

कालाम हो ! लुब्धताको कारणले, लोभद्वारा अभिभूत भई त्यसको वशमा परेका पुरुष वा व्यक्तिको चित्तले प्राणी हिंसा गर्छ, चोर्छ पनि, व्यभिचारी पनि हुन्छ, भ्रूठो पनि बोल्छ, अरूलाई पनि त्यसैमा लाउँछ भने उसलाई दीर्घकालसम्म अहित तथा दुःख हुन्छ होइन त ? हुन्छ भन्ते !

कालाम हो ! के तिमीहरु मान्दछौ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने द्वेष उब्जिएमा हितको निम्ति हुन्छ कि अथवा अहितको निम्ति हुन्छ ? अहितको निम्ति हुन्छ भन्ते !

कालाम हो ! द्वेषको कारणले, द्वेषद्वारा अभिभूत भई त्यसको वशमा परेका पुरुष वा व्यक्तिको चित्तले प्राणी हिंसा गर्छ, चोर्छ पनि, व्यभिचारी पनि हुन्छ, भ्रूठो पनि बोल्छ, अरूलाई पनि त्यसैमा लाउँछ भने उसलाई दीर्घकालसम्म अहित तथा दुःख हुन्छ होइन त ? हुन्छ भन्ते !

कालाम हो ! के तिमीहरु मान्दछौ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने मोह उब्जिएमा हितको निम्ति हुन्छ कि अथवा अहितको निम्ति हुन्छ ? अहितको निम्ति हुन्छ, भन्ते !

कालाम हो ! मोहको कारणले, मोहद्वारा अभिभूत भई त्यसको वशमा परेका पुरुष वा व्यक्तिको चित्तले प्राणी हिंसा गर्छ, चोर्छ पनि, व्यभिचारी पनि हुन्छ, भूठो पनि बोल्छ, अरूलाई पनि त्यसैमा लाउँछ, भने उसलाई दीर्घकालसम्म अहित तथा दुःख हुन्छ होइन त ? हुन्छ, भन्ते !

कालाम हो ! यी धर्महरू कुशल हुन् कि अकुशल हुन् ? अकुशल हुन्, भन्ते ! दोषयुक्त हुन् कि, निर्दोष हुन् ? दोषयुक्त हुन्, भन्ते ! विज्ञजनबाट निन्दित हुन् कि विज्ञजनबाट प्रशंसित हुन् ? विज्ञजनबाट निन्दित हुन्, भन्ते !

यसमा सबै लाग्दा अहितको निम्ति हुन्छ कि दुःखको निम्ति हुन्छ अथवा यसबाट के हुन सक्छ त ? यसमा सबै लाग्दा अहितको निम्ति हुन्छ, दुःखको निम्ति हुन्छ भन्ते ! यसबाट यही हुन्छ ।

त्यसैले कालाम हो ! जुन मैले तिमीहरूलाई भनें कि- “आऊ, कालाम हो ! तिमीहरूले अनुश्रवणलाई नस्वीकार्नु, परम्परालाई नस्वीकार्नु, यसरी भनेको छ भनी नस्वीकार्नु, ग्रन्थमा प्रतिपादन गरेको त भनी नस्वीकार्नु, तर्क सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, न्याय सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, आकारप्रकार राम्रो छ भनी नस्वीकार्नु, आफ्नो मत अनुकुल छ भनी नस्वीकार्नु, आकर्षक व्यक्तित्व छ भनी नस्वीकार्नु अनि हाम्रा श्रमण पूज्य छन् भनी नस्वीकार्नु । कालाम हो ! जब तिमीहरू स्वयमूले जान्नेछौ कि - यी धर्महरू अकुशल छन्, यी धर्महरू दोषयुक्त छन्, यी धर्महरू विज्ञजनहरूबाट निन्दनीय छन्, यी समस्त धर्ममा लाग्दा अहित हुन्छ, दुःख हुन्छ भने कालाम हो ! तिमीहरूले त्यसलाई त्यागी दिनु । यी जेजति भनें त्यही कारण लिई भनेको हुं ।”

“त्यसैले जुन तिमीहरूलाई भनें - आऊ, कालाम हो ! अनुश्रवण, परम्परा, यसरी भनेको छ, ग्रन्थमा प्रतिपादन गरेको छ, तर्क सम्मत छ, न्याय सम्मत छ, आकार-प्रकार राम्रो छ, मतको मनुकुलछ, आकर्षक व्यक्तित्व र श्रमण पूज्य हुन् भनी नस्वीकार । कालाम हो ! जब तिमीहरू स्वयमूले जान्नेछौ कि - यी धर्महरू कुशल हुन्, यी धर्महरू निर्दोष हुन्, यी धर्महरू विज्ञजनबाट प्रशंसित हुन्, यी समस्त धर्ममा लाग्दा हित हुन्छ, सुख हुन्छ भने कालाम हो ! तिमीहरूले त्यसलाई ग्रहण गरे हुन्छ ।”

“कालाम हो ! के तिमीहरू मान्दछौ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने अलोभ उब्जिएमा हितको निम्ति

हुन्छ कि अथवा अहितको निम्ति हुन्छ ?” “हितको निम्ति हुन्छ, भन्ते !”

“कालाम हो ! के तिमीहरू मान्दछौ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने अद्वेष उब्जिएमा हितको निम्ति हुन्छ कि सुखको निम्ति हुन्छ ? व्यक्तिका भित्री मनमा उब्जिने अमोह उब्जिएमा हितको निम्ति हुन्छ कि सुखको निम्ति हुन्छ ?” “सुखको निम्ति हुन्छ, भन्ते !”

“कालाम हो ! यी धर्महरू कुशल हुन् कि अकुशल हुन् ?” “कुशल हुन्, भन्ते !” “दोषयुक्त हुन् कि, निर्दोषयुक्त हुन् ?” “निर्दोषयुक्त हुन् भन्ते !” “विज्ञजनबाट निन्दित हुन् कि विज्ञजनबाट प्रशंसित हुन् ?” “विज्ञजनबाट प्रशंसित हुन् भन्ते !” “यसमा सबै लाग्दा हितको निम्ति तथा सुखको निम्ति हुन्छ अथवा यसबाट के हुन सक्छ त ?” “यसमा सबै लाग्दा हितको निम्ति तथा सुखको निम्ति हुन्छ भन्ते ! यसबाट यही हुन्छ ।”

त्यसैले कालाम हो ! जुन मैले तिमीहरूलाई भनें कि- “आऊ, कालाम हो ! तिमीहरूले अनुश्रवणलाई नस्वीकार्नु, परम्परालाई नस्वीकार्नु, यसरी भनेको छ भनी नस्वीकार्नु, ग्रन्थमा प्रतिपादन गरेको त भनी नस्वीकार्नु, तर्क सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, न्याय सम्मत छ भनी नस्वीकार्नु, आकारप्रकार राम्रो छ भनी नस्वीकार्नु, आफ्नो मत अनुकुल छ भनी नस्वीकार्नु, आकर्षक व्यक्तित्व छ भनी नस्वीकार्नु अनि हाम्रा श्रमण पूज्य छन् भनी नस्वीकार्नु । कालाम हो ! जब तिमीहरू स्वयमूले जान्नेछौ कि - यी धर्महरू अकुशल छन्, यी धर्महरू दोषयुक्त छन्, यी धर्महरू विज्ञजनहरूबाट निन्दनीय छन्, यी समस्त धर्ममा लाग्दा अहित हुन्छ, दुःख हुन्छ भने कालाम हो ! तिमीहरूले त्यसलाई त्यागी दिनु । यी जेजति भनें त्यही कारण लिई भनेको हुं ।”

“कालाम हो ! जो आर्यश्रावक यसरी लोभरहित, द्वेषरहित, मूढतारहित, जानिबुधि, स्मृतिवान भई मैत्रीसहगत चित्तद्वारा एकदिशा, दोस्रोदिशा, तेस्रोदिशा, चौथोदिशा, उर्ध्वदिशा, तेस्रोदिशा, सबै,समस्त, तथा सम्पूर्ण लोकलाई समेटेर विहर्दछ । विपुल, महान तथा अपरिमित वैररहित, द्वेषरहित मैत्रीसहगत चित्तद्वारा फिँजाएर विहर्दछ । करुणासहगत चित्तद्वारा...मुदितासहगत चित्तद्वारा...उपेक्षासहगत चित्तद्वारा एकदिशा, दोस्रोदिशा, तेस्रोदिशा, चौथोदिशा, उर्ध्वदिशा, तेस्रोदिशा, सबै,समस्त, तथा सम्पूर्ण लोकलाई समेटेर विहर्दछ । विपुल, महान तथा अपरिमित वैररहित, द्वेषरहित उपेक्षासहगत चित्तद्वारा

फिजाएर विहर्दछ ।

”कालाम हो ! जो ती आर्य श्रावक हुन् तिनीहरूबाट यसरी अवैर चित्त, अव्यापाद चित्त भई प्रदुषणरहित चित्त र विशुद्ध चित्त हुँदा उसलाई यी चार प्रकारका दृष्टान्त धर्ममा आशवासन प्राप्त हुन्छ । यदि परलोक भए सुकृत-दुष्कृत कर्मको फल छ भने अथवा मेरो शरीर भेद हुँदा मरणपश्चात सुगति, स्वर्गलोकमा जन्मिन्छु, भनी पहिलो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि परलोक नभए सुकृत-दुष्कृत कर्मको फल नभए पनि अथवा मैले दृष्टान्त धर्ममा अवैर, अद्वेष, अदुःख तथा सुखसहित आफू विचरण गर्दछु” भनी यो दोस्रो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि पाप गर्दा नराम्रो हुन्छ भने मैले कसैप्रति नराम्रो चिताएको छैन । मैले पाप कर्म नगरे कसरी दुःख हुन्छ” भनी यो तेस्रो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि पाप गर्दा नराम्रो हुँदैन भने मैले आफूले आफैलाई दुवै दृष्टिबाट विशुद्ध पाउँछु भनी यो चौथो दृष्टान्त धर्ममा आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यो यस्तै हो, भगवान ! यो यस्तै हो, सुगत ! जो ती आर्यश्रावक हुन् तिनीहरूबाट यसरी अवैर चित्त,

अव्यापाद चित्त भई प्रदुषणरहित चित्त र विशुद्ध चित्त हुँदा उसलाई यी चार प्रकारका दृष्टान्त धर्ममा आशवासन प्राप्त हुन्छ । यदि परलोक भए सुकृत-दुष्कृत कर्मको फल छ भने अथवा मेरो शरीर भेद हुँदा मरण पश्चात सुगती, स्वर्गलोकमा जन्मिन्छु भनी पहिलो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि परलोक नभए सुकृत-दुष्कृत कर्मको फल नभए पनि अथवा मैले दृष्टान्त धर्ममा अवैर, अद्वेष, अदुःख तथा सुखसहित आफू विचरण गर्दछु भनी यो दोस्रो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि पाप गर्दा नराम्रो हुन्छ भने मैले कसैप्रति नराम्रो चिताएको छैन । मैले पाप कर्म नगरे कसरी दुःख हुन्छ भनी यो तेस्रो आशवासन प्राप्त हुन्छ ।

”यदि पाप गर्दा नराम्रो हुँदैन भने मैले आफूले आफैलाई दुवै दृष्टिबाट विशुद्ध पाउँछु भनी यो चौथो दृष्टान्त धर्ममा आशवासन उसलाई प्राप्त हुन्छ ।

”अति सुन्दर, भन्ते ! हामीहरु भगवानको शरणमा पछ्यौं, धर्म र संघको पनि । भन्ते ! भगवानले आजदेखि हामीलाई प्राण रहन्जेल शरणमा परेका उपासक हुन् भनी धारण गर्नुहोस् ।”

(स्रोत : अंगुत्तरनिकाय महावग्ग पालि)

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वाया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

न्यू ताम्राकार हाउस
भोटाहिटी - २७, काठमाडौं, फोन : ४२४८८२७

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण
प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

Miller Shrestha
9849771756

M.K. Publishers & Distributors
Bhotahity, Kathmandu, Nepal
Phone : 4249836, 4229891 | Fax: 977-1-4266875
E-mail: miller.shrestha@gmail.com
www.mkpd.com.np

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

“एकका लागि सबै सबैका लागि एक”

विकास बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

महालक्ष्मी न.पा.-०६, सिद्धिपुर, ललितपुर, ५५८१९६६

हाम्रा सेवाहरू :

१. साधारण बचत	१०%
२. नियमित बचत	१०%
३. आवधिक बचत	
६ महिना	११%
१ वर्ष	१३.५%
२ वर्ष	१४%
३ वर्ष	१४.५%

ऋण सेवा:

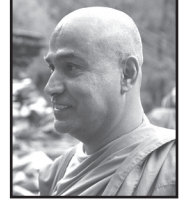
१. घरजग्गा धितो तथा व्यवसाय ऋण	१६%
२. मुद्दती धितो ऋण मुद्दती	ब्याज + २%
३. साना तथा घरेलु व्यवसाय ऋण	१७%
४. जमानी	१८%
५. शैक्षिक	१५%

१. यमकवर्ग

१. चक्षुपाल स्थविरया खँ

भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

अनुवादक
सुनाकोठी, यल

y'u'wd{b}zgfugsgflaHofMu'
<>fj:l:to.;'ofsf/Of+ <rlf'kfn:ylj/of.

भीसं न्यना, श्रावस्तिइ महासुवर्ण
धयाम्ह कुटुम्बिक (गृहस्थी) छम्ह दु, तःमिम्ह,
महाधनवान्मह, भोगसम्पत्ति दुम्ह व काय् मदुम्ह
खः । व छन्हुया दिनय् म्वःलुइगु तीर्थय् म्वःलुहया
नमस्कार यानाः वयाच्वंबले लँया
दथुइ हः व कचां भवाम्म च्वंगु
छमाः वंगलसिमा खनाः “थुकी
महाशक्तिशालीम्ह देवता च्वनाच्वंगु
जुइ” धकाः अन क्वय् सफा
याकेबिया, पःखालं चाहुइकेबिया,
फि लायेकेबिया, ध्वजापटाकात
व्वयेकेबिया वंगलसिमायात
छाय्पिया ल्हाः ज्वजलपा यानाः
“यदि जित काय् वा म्हायाय्
छम्ह दत धाःसा, छःपिन्त महान्
सत्कारपुजा याये” धकाः प्रार्थना
यानाः लिहाँवन ।

अले वया कलाया ताःई
मदुवं हे प्वाथय् (गर्भ) दत । वं
गर्भया प्रतिस्थितभाव सिइका
भाःतयात कन । वं (भाःतम्हं)
वयात गर्भया सेवा याइपिं (सेविकापिं) तयाबिल । वं भिला फुइवं
(दयेवं) काय् बुइकल । व मचायात नां छुइगु दिनय् सेठं थःम्हं
रक्षा यानाःतयागु वंगलसिमाया कारणं प्राप्त जूगु जुया वयात ‘
पाल’ धकाः नां छुत । वया लिपा मेम्ह काय् नं दत । वयात
‘चूलपाल’ धकाः नां छुना मेम्हसित (दाजुम्हसित) ‘महापाल’
धकाः नां छुत । इपिं ल्यायेम्ह जुसेलिं छँया वन्धनं चित । लिपा
माँबौपिं मन्त । फुकं सम्पत्ति इमिसं हे व्यवस्था यात ।

उगु इलय् शास्ता उत्तमगु धर्मचक्रप्रवर्तन यानाः
विज्यानाः छसिंकथं अनाथपिण्डिक महासेठं न्येप्यंगू करोड धन
त्याग यानाः दयेकेब्यूगु जेतवन महाविहारय् विज्यानाः, आपालं

१. “मन न्ह्यबवाइगु स्वभाव धर्म
खः, मन श्रेष्ठ, मनोमय ।
प्रदुष्टमनं यदि धाइ बा ज्या याइ ।
उगुलिं वयात दुःख ल्युल्यु वइ,
घःचा थें खः सालाच्वंम्हसिया
तुति ल्यु ॥”

मनूतयूत स्वर्ग व मोक्षया मार्गय् प्रतिस्थापित
यायां च्वनाविज्यात । तथागत, माँया पाखें
चय्द्वः व बौयापाखें चय्द्वः यानाः छगूलाख व
खुइद्वः थःथितिपिसं (जातिकुलपिसं) दयेकेब्यूगु,
निग्रोध महाविहारय् छगू हे जक वर्षावास
च्वनाविज्यात । अनाथपिण्डिकं दयेकेब्यूगु
जेटवन महाविहारय् भिंगुदँ,
विशाखां नीन्हयूगु करोड धन
त्याग यानाः दयेकेब्यूगु पुर्वारामय्
खुदँ यानाः निगू कुलया गुण
महानता जूगु कारणं श्रावस्तीया
आधार कया अन नीन्यादँ वर्षावास
च्वनाविज्यात । अनाथपिण्डिक व
विशाखा महाउपासिका न्हिथं
निरन्तरं निकः तथागतयात
सत्कारसेवा याःवनी, इपिं वनीबले
“मचापिं श्रामणेरपिसं जिमिगु
ल्हाःतय् स्वइ” धकाः खालिल्हाःतं
न्हापा गुबलें नं मवं । भोजन न्त्यः
वनीबले नयेगु खाद्यवस्तुत ज्वनाः
हे वनी, भोजनधुंका वनीबले
न्याता वासः व च्याता त्वनेगु
वस्तुत ज्वनावनी । इपिं निम्हसिगु

छँय् छँय् निद्रः निद्रः भिक्षुपिन्त आसनत नित्यरूपं हे लायातइगु
जुयाच्वन । नये त्वनेगु व वासः मध्ये सुया छु यः, वयात
उगु वस्तु इच्छानुसारं हे दइगु जुयाच्वन । उलिमछि दिंमध्ये
अनाथपिण्डिकं शास्तायाके छुहू नं न्त्यसः न्यने मनम्ह खः ।
धाथें, “तथागत बुद्ध सुकुमार खः, क्षत्रिय सुकुमार खः, जित
आपालं उपकारयाम्ह गृहपति” धकाः जित धर्मदेशना यायेवं
न्यलिइ” धकाः शास्ताप्रति अत्यन्त स्नेहया कारणं वं न्त्यसः
मन्यंगु खः । शास्तां व फयेतुइवं हे “थुम्ह सेठं जित रक्षायये
म्वाःथाय् रक्षा यानाच्वन । जिं कल्पसहस्रं अधिक प्यंगू असंख्य
कल्पतक अलंकृत यानाः तयागु थःगु छयं त्वाल्हाना, मिखात

लिकया, नुगःचु लिकया, ज्यान समानपिं कायकलापिं त्याग यानाः पारमितात पूर्णयानाःगु, मेपिन्त धर्मदेशनाया नितिं हे खः । थ्वं जित रक्षायाये म्वाःथाय् रक्षा यानाच्चन” धकाः छगू धर्मदेशना कनाः हे विज्याइगु जुयाच्चन ।

उबले श्रावस्तइ न्हयगू करोड मनूत च्वनाच्चन । इपिं मध्ये शास्ताया धर्मोपदेश न्यनाः न्यागू करोड मनूत आर्यश्रावकपिं जुल, निगू करोड मनूत जक पृथग्जनपिं खः । इपिं मध्ये आर्यश्रावकपिनि निगू हे जक ज्या दु - भोजन न्हयः दान विइ, भोजनधुंका धुंधुपांय् स्वांमाः ल्हाःतय् तथा, वस्त्र, वासः व त्वनेगु वस्तुत ज्वंके बिया धर्मोपदेश न्यनेत वनी । अले छन्हुया दिनय् महापालं आर्यश्रावकपिं धुंधुपांय् स्वांमाः ल्हाःतय् तथाः विहारय् वनाच्चपिन्त खनाः “थुपिं आपालं मनूत गन वनाच्चंगु” धकाः न्यनेवं “धर्मोपदेश न्यनेत” धकाः न्यनाः “जि नं वने” धकाः वनाः शास्तायात वन्दना यानाः परिषदया लिउंने छथाय् फयेतुल ।

वसपोल बुद्धपिसं धर्मदेशना यानाः विज्याइबले शरण, शील, प्रब्रज्यादि उपनिश्रययात (कारणयात) स्वयाः इमिगु मनया भावकथं धर्मदेशना यानाः विज्याइ । उकिं उखुन्हु दिनय् शास्तां वयागु उपनिश्रय स्वयाः विज्याना धर्मदेशना यायां आनुपूर्विकथा खँ कनाः विज्यात । गथेकि -दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, कामया दोष, छैय् च्वनेगुली संक्लेश (भन्भक्त), नैष्कर्म्यया फल प्रकाश यानाः विज्यात । उगु उपदेश न्यनाः महापाल कुटुम्बिकं विचाः यात - “परलोकय् वनेबले काय्म्याय्, दाजुकिजा व भोगसम्पत्ति नं ल्युल्यु मवं, शरीर नं थःम्ह नापं मवं, जि छैय् च्वना छुयायेगु ?, प्रब्रजित जुइमाल ।” व देशनाया अन्तय् शास्तायाथाय् वनाः प्रब्रज्या फ्वन । अले वयात शास्तां - “छं सुं न्यने माःपिं थःथितिपिं दुला ?” धकाः न्यनाः विज्यात । “जि किजा छम्ह दु, भन्ते ।” “अथेसा, वयाके न्यनाः वा ।” व “ज्यू” धकाः स्वीकार यानाः, शास्तायात वन्दना यानाः, छैय् वनाः किजायात सःतके छवया - “किजा, जिगु गुगु थ्व छैय् जीवित व निर्जीवित धन व वस्तुत दुगु खः, व फुककं छंगु हे भार जुल, उपिं फुकं छयः ।” “छःपिनि छु यायेगु ?” धकाः न्यन । “जि शास्तायाथाय् प्रब्रजित जुइ ।” “दाइ, छु धयागु, छःपिं जित मां मदयेधुंका मां थें खः, वौ मदयेधुंका वौ थें खः, छैय् छःपिनि आपालं धनसम्पत्ति दु, छैय् च्वना हे पुण्य यायेफु, थथे यानाः दिइमते ।” “किजा, जिं शास्ताया धर्मदेशना न्यनाः छैय् च्वने फइमखुत । शास्तां अतिगम्भीर शूक्ष्मगु त्रिलक्षणयात क्यनाः आदिमध्यअन्त तकं कल्याण जुइगु धर्मदेशना यानाविज्यात । उगु ज्या छैय् दुने च्वनाः पूर्वके फइमखु, किजा, जि प्रब्रजित हे जुइ ।” “दाइ, आः छःपिं ल्याय्म्ह हे तिनी, बुरा जुइबले प्रब्रजित जु ।” “किजा, बुराम्हसिया थःगु ल्हाःतुति नं खँ न्यनीमखु, न थःगु वशय् च्वनी, थःथितिपिनिगु खँ हे छु ! जिं छंगु उगु खँ न्यनेमखु, श्रमणाचरण हे पूर्वके ।”

“जरां जीर्ण जुयावं च्वन, ल्हाःतुतिं खँ मन्यन ।

गुम्हसिया उगु शक्ति हीन जुल, गथे वं धर्माचरण याइ” ॥

जि प्रब्रजित हे जुइ, किजा, धकाः व ख्वयेक ख्वयेक हे शास्तायाथाय् वनाः प्रब्रज्या फ्वनाः प्रब्रज्या व उपसम्पदा प्राप्तम्ह जुया, आचार्य उपाध्यायपिंथाय् न्यादं च्वनाः, वर्षावास सिधयेका पवारणादि यानाः शास्तायाथाय् वनाः वन्दना यानाः न्यन- “भन्ते, थ्व शासनय् ग्वःगु ज्या (धुर) दु ?” “ग्रन्थधुर व विपश्यनाधुर यानाः निगू हे धुर दु भिक्षु ।” “गुगु, भन्ते, ग्रन्थधुर खः, गुगु विपश्यनाधुर खः ?” “थःगु प्रज्ञानुसारं छगू निगू निकाय वा फुकक त्रिपिटक बुद्धवचन सयेका उगुयात धारण यायेगु, कनेगु, व्वंकेगु यात (थ्व) ‘ग्रन्थधुर’ धाइ, याउंके आचरण याइम्ह व एकान्त शैनासनय् आनन्दम्ह जुया थःगु शरीरय् क्षयव्यययात खंका निरन्तररूपं उत्साहितम्ह जुया विपश्यनायात बुद्धियाः अर्हत्त्व प्राप्त यायेगु धयागु थ्व विपश्यनाधुर खः ।” “भन्ते, जिं, बुरा जुइका प्रब्रजितजुया ग्रन्थधुर पूर्वके फइमखु, वरु विपश्यनाधुर पूर्वके, जित कर्मस्थान कना विज्याहूँ ।” अले वयात शास्तां अर्हत्त्वतक कर्मस्थान कनाः विज्यात ।

वं शास्तायात वन्दना यानाः थः नापं वनीपिं भिक्षुपिं मामां ख्वीम्ह भिक्षुपिं दयेवं इपिं नापं पिहाँवया नीगू योजन लँ वनाः छगू तःधंगु प्रत्यन्त गामय् थ्यंकाः अन सकलें परिवारपिं भिक्षाटनया नितिं दुहाँवन । मनूतयेसं व्रतसम्पन्नापिं भिक्षुपिन्त खनाः लय्तायाः आसनत लायाः फयेतुका प्रणीतगु आहारद्वारा सेवायानाः (नका), “भन्ते, गन आर्यपिं विज्यायेगु खः ?” धकाः न्यनाः “गन याउंसे च्वंगुथाय् दु अन उपासकपिं ।” धकाः धायेवं पण्डितपिं मनूतयेसं “भदन्तपिसं वर्षावासया नितिं शयनासन मालाच्चन” धकाः सिइका, “भन्ते, यदि आर्यपिं थ्व स्वला थन च्वना विज्यासाः जिपिं शरणय् प्रतिस्थित जुया शीलत कायेदइ” धकाः प्रार्थना यात । इमिसं नं “जिपिं थुपिं कुलतयेगु आधार (भरोसा) कया संसारया दुःखं मुक्त जुइ” धकाः स्वीकारयात ।

मनूतयसं इमिगु प्रतिज्ञा (वचन) कया विहारत दयेका चान्हय् व न्हिनय् च्वनेगु थाय्त् मिलेयानाः लःल्हाना विल । इपिं न्हियां न्हिथं उगु हे गामय् भिक्षाटनया नितिं दुहाँवनीगु जुयाच्चन । अले इमिथाय् छम्ह वैद्य वनाः, “भन्ते, आपालं मनूत च्वनीगु थासय् म्हं नं मफयेफु, अथे जुइवं जित सुचं बिया विज्याहूँ, वासः जिं याये” धकाः वचं विल । स्थविरं वर्षावास च्वनीगु दिनय् इपिं भिक्षुपिन्त सःता न्यन, “आवुसोपिं, थ्व स्वला ग्वःगु इरियापथं दिं बितेयायेगु खः ?” “भन्ते, प्यंगू इरियापथं ।” “छु थ्व, आवुसोपिं, पाय्छि जू मखा, अप्रमाद जुइमाः मखुला ?” “भी जीवमान बुद्धया न्हचने कर्मस्थान कया वयापिं खः, वसपोल बुद्धपिन्त प्रमादजुया लय्तायेके फइमखु, भिंगू चेतनां हे जक वसपोलपिन्त भीसं लय्तायेकेमाः । प्रमादीयात प्यंगू अपाय थःगु छै थें खः, अप्रमादी जु आवुसोपिं ।” “छःपिं ले, भन्ते ?”

“जि स्वंगू इरियापथं दिं वितेयाये (न्हि छ्याये), जि गोतुले मखु, आवुसोपिं ।” “साधु, भन्ते, अप्रमादी जुया विज्याहूँ ।”

अले स्थविरया मद्यंगु लछिफुना निला दयेवं मिखाया रोग उत्पन्न जुल (मिखा स्यात) । ऋःगंगु घःटं लःधाः हाये थें मिखां ख्वविधाः हाल । वं चछियंकं श्रमणधर्म पालन याना, सुर्घां लुयावयेवं कोठाय दुहाँवनाः फयेतुल । भिक्षुपिं भिक्षा वनेगु इलय् स्थविरयाथाय वनाः, “भिक्षा वनेगु ई जुल, भन्ते” धकाः धाल । “अथेसा, आवुसोपिं, पात्र व चीवर ज्वं ।” थःगु पात्र व चीवर ज्वंके विया पिहाँवल । भिक्षुपिंसं वया मिखां ख्ववि स्वःस्वः वयाच्वंगु खनाः, “छु थ्व, भन्ते ?” धकाः न्यन । “जिगु मिखाय, आवुसोपिं, फसं दाल ।” “भन्ते, वैद्यं वचं वियातगु मखुला ?, वयात धायेमाल ।” “साधु, आवुसोपिं ।” इमिसं वैद्ययात कन । वं चिकं दायेका छवयाविल । स्थविरं न्हासय् चिकं थंबले फयेतुना हे थनाः गामय् दुने दुहाँवन । वैद्य वयात खनाः न्यन - “भन्ते, आर्यया धायें, मिखात फसं दाल ला ?” “खः, उपासक ।” “भन्ते, जिं चिकं दायेका विया छवया हयागु खः, न्हासय् छःपिंसं चिकं थने धुनला ?” “धुन, उपासक ।” “आः गथे च्वं ?” “स्याना हे च्वनतिति उपासक ।” वैद्यं “जिं छक्वलं हे लनिगु (शान्त जुडगु) चिकं छवया हयागु खः, छाय् रोग शान्त मजुल ?” धकाः विचाः याना, “भन्ते, छःपिंसं फयेतुना चिकं थनागु लाकि गोतुला ?” धकाः न्यन । स्थविर सुंक च्वन, हानं हानं न्यनं नं लिसः मव्यु । वं “विहारय् वनाः स्थविर च्वनीगु थासय् स्वय्” धकाः विचाः याना - “अथेसा, भन्ते, विज्याहूँ” धकाः स्थविरयात त्याग यानाः (त्वःता) विहारे वनाः स्थविर च्वनीगु थासय् स्वस्वं इरुथिरु जुडगु थाय् व फयेतुडगु थाय् जक खनाः, चनेगु थाय् मखनाः, “भन्ते, छःपिंसं फयेतुना चिकं थना विज्यानाःगु लाकि गोतुला ?” धकाः न्यन । स्थविरं सुंक च्वन । “भन्ते, थथे यानाः विज्याये मते, श्रमणधर्म धयागु शरीरयात यापन यानाः जक अभ्यास यायेफड, गोतुला हे थना विज्याहूँ” धकाः हानं हानं विन्तियात । “भ्रासं छि, जिं विचाः यानाः स्वये (सिइके)” धकाः वैद्ययात लिछवल । स्थविरया न अन थःथितिपिं दु नत दाजुकिजा परिवार हे दु, सुनापं सल्लाह यायेगु ? लखं बने जूगु शरीरनापं सल्लाह यायां थःत थःहं “का, धा आः पासा पालित, छं छु मिखायात स्वयेगुकि बुद्धशासनयात ? अनन्त संसारचक्रय् छंगु मिखा कां जूगु ल्याःचाः धयागु मदु, आपालं सलंसः द्रलंद्रः बुद्धिपिं वितेजुया (पुला) विज्याये धुकल । वसपोलपिं मध्ये छं छम्ह बुद्धयात नं म्हमसिल, आः थ्व वर्षावासया दुने स्वलातक गोतुले मखु, स्वलातक निरन्तररूपं उत्साह याये धकाः (अधिस्थान यात) । उकिं छंगु मिखात स्यसां (नाश जूसां) वा तज्याःसां, बुद्धशासनयात हे जक धारण या, मिखायात स्वयेमते” धकाः विद्यमान शरीरयात उपदेश व्युब्धु थुपिं गाथात धालः -

“मिखात नाशजूसां ममता यानाः तयागु, न्हायपंत नाश जूसां

अथे हे शरीर ।

थ्व फुकक हे नाश जूसां शरीरय् च्वंगु, छु कारणं पालित ! छ प्रमादी जुया ?

“मिखात जीर्णजूसां ममता यानाः तयागु, न्हायपंत जीर्ण जूसां अथे हे शरीर ।

थ्व फुकक हे जीर्णजूसां शरीरय् च्वंगु, छु कारणं पालित ! छ प्रमादी जुया ?

“मिखात तज्याःसां, ममता यानाः तयागु, न्हायपंत तज्याःसां, अथे हे शरीर ।

थ्व फुकक हे तज्याःसां, शरीरय् च्वंगु, छु कारणं पालित ! छ प्रमादी जुया ?”

थथे स्वपु गाथां थःत थम्हं उपदेश विया फयेतुना हे न्हासय् चिकं थनाः गामय् भिक्षाटनया नितिं दुहाँवन । वैद्यं वयात खनाः “छु, भन्ते, न्हासय् चिकं थने धुनला ?” धकाः न्यन । “धुन, उपासक ।” “आः गथे च्वं, भन्ते ?” “स्याना हे च्वनतिति, उपासक ।” “फयेतुना छःपिंसं, भन्ते, न्हासय् चिकं थनाला लाकि गोतुला ?” स्थविरं सुंक च्वन, हानं हानं न्यसां नं छुनं मधाल । अले वयात वैद्यं “भन्ते, छःपिंसं उतिचगु यानाः विमज्यात, थनिनिसं ‘फलनाम्हसिनं जित चिकं दायेका व्यूगु’ धकाः कनेमते । जि नं ‘छःपिन्त चिकं दायेका वियाः’ धकाः कनेमखु” धकाः धाल । व वैद्यं तोतुम्ह जुयाः विहारय् वनाः “छन्त वैद्यं नं त्यागयाये धुकल, इरियापथयात तोतेमते श्रमण” धकाः -

“त्यागयात चिकित्सा यायेगुलिं, वैद्यं नं तिरस्कार याम्ह जुल । मृत्युराजयाथाय् यंकाच्वन, छु पालित ! प्रमादी जुयाच्वना ॥”

थुगु गाथाद्वारा थःत ओवाद विया श्रमणधर्म पालन यात । अले वया वाचाःई पुलेवं न्दधःनं मखु लिपानं मखु छगू हे पाखं मिखात व क्लेशत तज्यात (नाश जुल) । व गंगु दृष्टिम्ह अर्हत् जुयाः कोठाय दुहाँवनाः फयेतुल ।

भिक्षुपिं भिक्षा वनेगु इलय् वयाः “भिक्षा वनेगु ई जुल, भन्ते” धकाः धाल । “ई जुलला, आवुसोपिं ?” “जुल, भन्ते ।” “अथेसा छिपिं हूँ ।” “छु छःपिं ले, भन्ते ?” “जिगु मिखात, आवुसोपिं, स्यन (मखन) ।” इमिसं वया मिखात स्वयाः मिखाय् दंक ख्ववितया, “भन्ते, धन्दा कया विज्यायेम्वाः, जिमिसं छःपिन्त लही” धकाः स्थविरयात आश्वासन वियाः यायेमाःगु सेवा तहल (व्रतप्रतिव्रत) यानाः गामय् भिक्षाटनया नितिं दुहाँवन । मनूतयसं स्थविरयात मखनाः, “भन्ते, भ्नी आर्य गन खः ?” धकाः न्यनाः, उगु सुचं न्यनाः यागु विइके छवयाः थःपिंसं भोजन ज्वनाः, वनाः स्थविरयात वन्दना यानाः, पादमूलय् भोस्सुनाः खया, “भन्ते, जिमिसं छःपिन्त लही (पाले याये), छःपिंसं धन्दा कया विज्यायेम्वाः” धकाः आश्वासन विया लिहाँवन ।

उबले निसं न्हियां न्हिथं यागु व भोजन विहारय् हे विइके छवयाच्वन । स्थविरं नं उपिं ख्वीम्ह भिक्षुपिन्त निरन्तरं

उपदेश विद्याचन । इपिं वया उपदेश्य च्चना पवारणया लिक्क थ्यंबले सकलें प्रतिसम्भिदासहित अर्हत्त्वय् थ्यन । इपिं वर्षावास सिधयेका शास्तायात दर्शन यायेगु इच्छा जुयाः स्थविरयात धाल, “भन्ते, जिमि शास्तायात दर्शन यायेगु इच्छा जुल ।” स्थविरं इमिगु खँ न्यनाः विचाः यात - “जि दुर्बलमह खः, लँया दथुइ अमनुष्यपिंसं अधिनय् तयातःगु गुँ दु, जि थुपिं नापं वनेवं सकलें न्यलिइ, भिक्षा नं दइमखु, थुमित न्चःव छुवयेमालिइ ।” अले इमित धाल - “आवुसोपिं, छिपिं न्चःव हँ ।” “छःपिं ले भन्ते ?” “जि दुर्बलमह खः, लँया दथुइ अमनुष्यपिंसं अधिनय् तयातःगु गुँ दु, जि छिपिं नापं वनेबले छिपिं सकलें न्यलिइ, छिपिं न्चःव हँ ।” “भन्ते, थथे यानाः विज्यायेमते, जिपिं छःपिंनापं हे वने ।” “आवुसोपिं, छिमिसं थथे इच्छा यायेमते, थथे जुइवं जित सुख दइमखु, जिमि किजां छिमित खनाः न्यनी, अले वयात जिगु मिखात स्यंगु खँ कं, वं जिथाय् सुं छमह छुवयाहइ, व नापं जि वये, छिमिसं जिगु वचनं दशबल व चयेमह महास्थविरपिन्त वन्दना यानाव्यु” धकाः इमित छुवल ।

इपिं स्थविरयाके क्षमा फवनाः गामय् दुने दुहाँवन । मनूतय्सं इमित खनाः फयेतुका भिक्षाविद्या “छु, भन्ते, आर्यपिं मेथाय् विज्याइ थें च्वन ?” “खः, उपासकपिं, शास्तायात दर्शन यायेगु इच्छाजुल ।” इमिसं हानं हानं फवन नं इपिं वनीगु इच्छा हे सिइका ल्युल्यूवनाः विलापयानाः लिहाँवन । इपिं नं छिसिंकथं जेतवनय् वनाः शास्ता व चयेमह महास्थविरपिन्त स्थविरया वचनं वन्दना यानाः कन्हेखुन्हू गन स्थविरया किजा च्वनाच्वन, उगु लँय भिक्षाटनया नितिं दुहाँवन । कुटुम्बिकं इमित म्हासिइका फयेतुका खँलाबला यायेधुंकाः “जि दाई, भन्ते, गन ?” धकाः न्यन । अले वयात इमिसं उगु सुचं कन । वं उगु खँ न्यनाः इमिगु पादमूलय् भोस्सुनाः खयाः न्यन - “आः, भन्ते, छुयाये माल ?” “स्थविरं थनं सुं वइला धकाः प्रतीक्षा यानाः च्वन, व वनीबले वनापं वइ ।” “भन्ते, थ्व जि भिंचा पालित खः, थ्वयात छुवयाः विज्याहँ ।” “थथे छुवये फइमखु, लँय समस्यात दु, वयात प्रव्रजित यानाः छुवयेगु उचित जुइ ।” “अथे प्रव्रजित यानाः छुवयाः विज्याहँ भन्ते ।” अले वयात प्रव्रजित यानाः वाछिंति पात्र व चीवर पुनेगु आदि स्यनाविद्या लँ कना छुवल ।

वं छिसिंकथं उगु गामय् थ्यंका, गाँया धवाखाय् छमह बुरामह खनाः, “थ्व गामय् (आधारं) छुं गुँ विहार दुला ?” धकाः न्यन । “दु, भन्ते” धकाः धाल । “सु अन च्वनाच्वन ?” “पालित स्थविर धयामह, भन्ते ।” “जित लँ क्यना व्यु ।” “छ सु खः, भन्ते ?” “जि स्थविरया भिंचा खः ।” अले वयात व्वनाः विहारय् यंकल । वं स्थविरयात वन्दना यानाः, वाछिंति सेवाटहल (व्रतप्रतिव्रत) यानाः स्थविरयात बांलाःक पालनपोषन यानाः, “भन्ते, कका कुटुम्बिकं जि व छःपिनिगु आगमनयात प्रतीक्षा यानाच्वन, विज्याहँ, भ्नी वने” धकाः धाल । “अथेसा थ्व जिगु तुतां च्वका

ज्वं ।” वं तुतां च्वका ज्वनाः स्थविरनापं गामय् दुने दुहाँवन । मनूतय्सं स्थविरयात फयेतुकाः “छु, भन्ते, छःपिं विज्याइ ख्वाः वः” धकाः न्यन । “खः, उपासकपिं, जि वनाः शास्तायात वन्दना याये ।” इमिसं नाना प्रकारं फवननं स्वीकार मयायेवं स्थविरयात विज्याकाः वछिल्लँय् तःवना, ख्वयाः लिहाँवन । श्रामणेरं स्थविरया तुतां च्वका ज्वनाच्वंबले लँया दथुइ गुँइ काष्ठनगर धयागु दु, गन स्थविर न्हापा च्वने नंगु गाया थासय् थ्यन, गामं पिहाँ वया गुँइ में हाला सिं कयाच्वमह छमह मिसाया मेया सःन्यना, वं सःलय् निमित ग्रहणयात (प्येपुन) । मिसाया सः थें मेगु सः मिजपिनिगु फुक्क शरीरय् फौलेजुया च्वनेफुगु मेगु मद्दु । उकिं भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया विज्यात-

“न जिं, भिक्षुपिं, मेगु छगू सः नं खनाः, गुगु सलं मिज्या चित्तयात थथे छचाखेरं ज्वनाच्वनी, गथे, भिक्षुपिं, थ्व मिसाया सः खः ।”

श्रामणेरं अन निमितय् प्यपुना तुतां च्वका त्वःताः “पलख आसेन्हि, भन्ते, जि ज्या छगू दु” धकाः वयाथाय् लिक्क वन । मिसां वयात खनाः सुंक च्वन । वं मिसानापं शील भङ्गयात । स्थविरं विचाः यात - “नकतिनि छमह मिसाया मेसः तायेदुगु खः । व मिसाया सलय् दुहाँवन, श्रामणेर ताउवित, व मिसानापं शील भङ्गयात जुइ ।”

वं नं थःगु ज्या सिधयेका वयाः “विज्याहँ, भन्ते” धकाः धाल । अले वयाके स्थविरं न्यन - “पापी जुया ला, श्रामणेर ?” वं सुंक च्वनाः स्थविरं हानं हानं न्यसानं छुनं लिसः मविल । अले वयात स्थविरं धाल - “उजाम्ह पापी जिगु तुतां च्वका ज्वनेगु ज्या मन्त ।” वं संवेग प्राप्त यानाः (पश्चाताप जुया) चीवर त्वःता गृहस्थीकथं वसः पुना, “भन्ते, जिं न्हापा श्रामणेर खः, आः जि गृहस्थी जुइ धुन । उगु प्रव्रजित जुयागु नं श्रद्धां जि प्रव्रजित जुयागु मखु, लँय समस्याया भयं जक प्रव्रजित जुयागु खः, विज्याहँ, भ्नी वने” धकाः धाल । “बावु, गृहस्थी याःगु पाप नं श्रमणं याःगु पाप नं पाप हे खः, छ श्रमणभावय् च्वना नं शील जक हे पूर्वके मफुत, गृहस्थी जुया छु भिंंगु ज्या (कल्याण) याइ !, “उजाम्ह पापी जिगु तुतां च्वका ज्वनेगु ज्या मन्त” धकाः धाल ।

“भन्ते, अमनुष्यं उपद्रवगु लँ खः, छःपिं मिखां मखंमह व असाहायमह खः, गथे थन च्वना विज्यायेगु ?” अले वयात स्थविरं “बावु, छ थथे चिन्ता कायेम्बाः, थन हे जि गोतुला सिना वंसांनं, न्चने लिउंने गोतुवंसां नं छनापं वनेगु जुइमखु” धकाः धया थुपिं गाथात धाल -

“अहो, जि मिखां नं मखन, तापाकं नं वये धुन ।

गोतुले मासां वने मखु, माःगु मद्दु मूर्खतय्गु ग्वःहालि ॥

“अहो, जि मिखां नं मखन, तापाकं नं वये धुन ।

सिइसां वने मखु, माःगु मद्दु मूर्खतय्गु ग्वःहालि ॥

उगु खँ न्यनाः उम्ह (भिंचा) पश्चाताप जुया “भयातगु

हे जिं मभिंगु, मलोगु ज्या यायेलात" धका: ल्हा:व्वहलय् तथा: ख्वख्वं गुँइ दुहाँ वंम्ह वनं तुं जुल । स्थविरया शीलया प्रभावं ख्वीगू योजन हाकगु, न्येगू योजन ब्यागु व भिंन्यागू योजन जा:गु जयसुमन स्वाँया वर्णगु, फयेतुइवं व्वतुना वनीगु व दनेवं थहाँ वइगु शक्रदेवराजया पण्डुकम्बल सिलासन व्वाना: वल । शक्रं "सुनां जित जिगु थासं च्युत यायेत संगु" धका: स्ववले दिव्यचक्षुद्वारा स्थविरयात खन । उकिं पुलांपिसं धयातगु-

"सहस्रनेत्र देवेन्द्र, दिव्यचक्षु विशोधन यात ।

पापयात निन्दा याइम्ह थ्व पाल, आजीवन परिशुद्ध यात ॥

"सहस्रनेत्र देवेन्द्र, दिव्यचक्षु विशोधन यात ।

धर्मयात गौरव तइम्ह थ्व पाल, फयेतुना शासनय् लयतायाचवन ॥"

अले वयात थथे जुल - "यदि जि थुजाम्ह पापयात निन्दा याइम्ह धर्मयात गौरव तइम्ह आर्ययाथाय् लिक्क मवन धा:सा, छ्चं जिगु न्हय्कू (७) दलिइ, वयाथाय् लिक्क वने ।" अनलि-

"सहस्रनेत्र देवेन्द्र, देवराज्य श्री युक्तम्ह ।

उगु क्षणय् वया, चक्षुपालया लिक्क वन" ॥-

लिक्क वना: स्थविरया तापा मजुगु थासय् पला स: वयेकल । अले वयात स्थविरं न्यन - "थ्व सु ख: ?" "जि, भन्ते, छ्म्ह यात्रु (लँ जवा:) ख: ।" "गन वनेगु उपासक ?" "श्रावस्तिइ, भन्ते ।" "हुँ, पथिक ।" "आर्य ले, भन्ते, गन विज्यायेगु ?" "जिनं अन हे वनेगु ख: ।" "अथेसा नापं हे वने, भन्ते ।" "पथिक, जि दुर्बलम्ह ख:, जिं नापं वनेवं छंतं भन्भक्त जुइ ।" "जि सेवा याये मखनि, जि नं आर्यनापं वनेवं भिगू पुण्यक्रिया मध्ये छ्गूसं प्राप्त जुइ, नापं हे वने, भन्ते ।" स्थविरं "थुम्ह सत्पुरुष जुइ" धका: विचा: याना - "अथेसा नापं वने, तुतां च्वका ज्वं, उपासक" धका: धाल । शक्रं अथेयाना: लँत्वाथला: (पृथ्वी कयेकुंका:) सन्ध्याइलय् जेतवनय् थ्यंका विल । स्थविरं शंख बाजादिया स: न्यना "थ्व गनया स: ख: ?" धका: न्यन । "श्रावस्तिया स:, भन्ते ।" "न्हापा जिपिं वनावले ताउत विका वना: ।" "जि तप्यंगु लँ स्यु, भन्ते ।" उगु क्षणय् स्थविरं "थ्व मनुष्य मखु, देवता जुइ" धका: विचा: यात ।

"सहस्रनेत्र देवेन्द्र, देवराज्य श्री युक्तम्ह ।

उगु लँत्वाथला, याकनं श्रावस्तिइ थ्यंका वल ॥"

वं स्थविरयात यंका स्थविरया सेवाया नितिं किजा कुटुम्बिकं दयेकुगु पर्णशालाय् यंका मेचय् फयेतुका य:म्ह पासाया भेषकया वयाथाय् लिक्क वना:, "पासा, चूलपाल" धका: स:तल । "छु, पासा ?" "स्थविर विज्या:गु सिल ला ?" "मस्य्, छु स्थविर विज्यात ला ?" "ख:, पासा, नकतिनी जिं विहारे वना: स्थविरयात छं दयेकात:गु पर्णशालाय् फयेतुना च्वंगु खना: जि वयागु ख:" धका: धया लिहाँवन । कुटुम्बिक नं विहारे वना:

स्थविरयात खना: पादमूलय् भोस्सुना: ख्वया: "थ्व खना: जिं, भन्ते, छ्पिन्त प्रव्रजित जुइत अनुमति मवियागु ख:" धका: आदि खँ ल्हाना:, निम्ह च्यो मस्तेत सेवा यायेत स्थविरयाथाय् प्रव्रजित याना: "गामं यागु भोजनादि हया स्थविरयात सेवा या" धका: ल:ल्हाना विल । श्रामणेरपिसं सेवाटहल (व्रतप्रतिव्रत) याना: स्थविरयात सेवा यात ।

अले छ्न्हुया दिनय् दिशादिशाय् च्वपिं भिक्षुपिं "शास्तायात दर्शन याये" धका: जेतवनय् वया तथागतयात व चयेम्ह महास्थविरपिन्त नं वन्दना याना:, विहार चारिका यायां चक्षुपाल स्थविरया च्वनीगु थासय् थ्यंका "थ्व नं स्वये" धका: सन्ध्या इलय् अन स्वया वन । उगु क्षणय् त:सकं सुपाँय् वल । इपिं "आ: त:सकं सन्ध्या ई जुल, सुपाँय् नं वल, सुथे जक वना: स्वये" धका: लिहाँवन । प्रथम यामय् वा वया मध्यम यामय् वा दित स्थविर उत्साहितम्ह व बरोबर चंक्रमण याइम्ह ख:, उकिं अन्तिम यामय् चंक्रमण याना: दित । उबले नकतिनि वा वगु वँय् यक्व इमुचात थहाँवल । इपिं इमुचातयूत स्थविरं चंक्रमण यावले प्राययाना: न्हुल । अन्तेवासिकपिसं (शिष्यपिसं) स्थविरया चंक्रमण यायेगु थासय् इलय् हे बं मपुत । उपिं भिक्षुपिं "स्थविरया च्वनीगु थासय् स्वये" धका: वया चंक्रमण यावले न्हुया सिइपिं प्राणीपिन्त खना: "सु थन चंक्रमण याइम्ह ?" धका: न्यन । "जिमि उपाध्याय, भन्ते ।" इमिसं निन्दायात (धिकार यात) "स्व, आवुसोपिं, श्रमणया ज्या, मिखां खंबले गोतुला दना: छु मया:से आ: मिखां मखंबले 'चंक्रमण याये' धका: थुलिमछि प्राणीपिन्त स्यात 'अर्थ याये' धका: अनर्थ यात ।"

अले इपिं वना: तथागतयात कन, "भन्ते, चक्षुपालस्थविरं 'चंक्रमण याये' धका: आपालं प्राणीपिन्त स्यात ।" "छु छिमिसं वं स्यानाच्वंगु खना: ला ?" "मखना:, भन्ते ।" "गथे छिमिसं वयात मखंगु ख:, अथे हे वं नं इपिं प्राणीपिन्त मखं । क्षीणास्रवया स्यायेगु चेतना धयागु दइमखु, भिक्षुपिं ।" "भन्ते, अर्हतया आधार दुम्ह गथे कां जुल ?" "थ:म्हं याना: व:गु कर्मकथं, भिक्षुपिं ।" "छु, भन्ते, वं यात ?" अथेसा, भिक्षुपिं, न्यं -

न्हापा वाराणसी काशीया जुजुं राज्य याना: च्वंगु इलय् छ्म्ह वैद्य गां निगमय् चाहिलाजुया वैद्यया ज्या यायां छ्म्ह मिखां मछुम्ह मिसायात खना: न्यन - "छु छ् म्हं मफुला ?" "मिखां मखं ।" "छ्न्त वास: याये ला ?" "स्वामी, यानादिसँ ।" "छु जित विइगु ले ?" "यदि जिगु मिखात लायेके फत धा:सा, जि कायम्हचार्यपिं नापं छ्पिनि दासी जुइ ।" वं "ज्यु" धका: वास: तयार याना: विल, छ्गू वासलं हे मिखात लात । वं विचा: यात - "जि वयात कायम्हचार्यपिसहित दासी जुइ" धका: बचं विया, "थ्वं जित माया याना: बांला:क व्यवहार याना: तइमखु, जिं वयात भंग लाये ।" वयाके वैद्य वया "आ: गथे च्वं, मयजु" धका: न्यनेवं "न्हापा जिगु मिखात भतिचा जक स्यागु ख:, आ:

तःसकं स्यानाच्चन” धकाः धाल । वैद्यं “थ्व जित भंगः लाना छुं मविइगु मतीतल, थ्वं बिइगु ज्याला जित माःगु मदु, आः हे थ्वयात कां याये” धकाः विचाःयानाः छेंय वनाः कलायात थ्व खँ कन । वं सुंक च्वन । वं छगू वासः मिले यानाः वयाथाय वनाः “मयजु, थ्व वासःलं ऊ” धकाः उइके विल । अले वया निगलं मिखात, मत सिइ थें सित (मिखा कां जुल) । व वैद्य चक्षुपाल खः ।

भिक्षुपिं, उबले जिमि कायून् याःगु कर्म ल्युल्यु वयाच्चन । पापकर्म धयागु थ्व धुर कुवियाच्चम्ह द्रँहया तुतिल्यु घःचा थें ल्युल्यु वनी धकाः थ्व खँ कना बिज्यानाः लिस्वापु मिले यानाः बुद्धशासनयात प्रतिस्थापित यायेया नितिं राजमुद्राद्वारा छाप तये थें धर्मराजां (बुद्धं) थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

१. “मन न्ह्यब्बाइगु स्वभाव धर्म खः, मन श्रेष्ठ, मनोमय खः ।

प्रदुष्टमनं यदि धाइ बा ज्या याइ ।

उगुलिं वयात दुःख ल्युल्यु वइ, घःचा थें सालाच्चम्हसिया तुति ल्युने ॥”

अन मन धयागु कामावचर कुशलादि भेदकथं फुकक प्यंगू भूमिगत (चतुर्भूमिक) चित्त खः । थ्व पदय् उबले उम्ह वैद्यया उत्पन्न जूगु चित्तकथं नियमित, विश्लेषण व विभाजित यायेवं दौर्मनस्यसहगत प्रतिघसम्प्रयुक्त चित्त हे प्राप्त जुइ (खने दइ) । न्ह्यब्बाइगु धयागु उपिं स्वया प्रथमगामीजुया च्वंगु खः । धर्म धयागु गुण, देशना, परियत्ति व निसत्त्वनिर्जीवया भेदकथं प्यथी स्वभावधर्म खः । उपिं मध्ये-

“न धर्म व अधर्म, निगुलिं समान फलविपाक बिइगु खः ।

अधर्म नरकय् यकिइ, धर्म स्वर्गय् थ्यकिइ ॥”

थ्व गुणधर्म खः । “भिक्षुपिं, आदिकल्याणगु धर्म छिमित कने”धकाः धाःगु थ्व देशनाधर्म खः । “थन, भिक्षुपिं, सुं गुम्हं कुलपुत्रपिसं धर्मयात परिपूर्ण (अध्ययन) याइ सूत्र गेय्य”धकाः धाःगु थ्व परियत्ति धर्म खः । “उगु इलय् धर्म उत्पन्न जुइ, स्कन्ध उत्पन्न जुइ” धकाः धाःगु थ्व निसत्त्वधर्म खः । निर्जीवधर्म नं थ्व हे खः । इपिं मध्ये थ्व थासय् निसत्त्वनिर्जीवधर्मया अभिप्राय खः । उगु अर्थकथं स्वंगू अरूप स्कन्धतः वेदनास्कन्ध, संज्ञास्कन्ध व संस्कारस्कन्ध खः । थुपिं स्कन्धतस्वया न्ह्यःव मन प्रथमगामी जुइगु जुया ‘न्ह्यब्बाइगु’ धाइ ।

थुपिं नापं छगू हे आधार व छगू हे आरम्भणगु, न्ह्यःनं मखु लिपानं मखु, छगू हे पाखं, छगू हे क्षणय् उत्पन्न जूसां मन गथे पूर्वगामी जुइ ?उत्पत्तिया प्रत्ययकथं जुइ । गथे कि आपालं खुँत मिलेजुया छकलं गाँ आदि घातकर्म याइगु अवस्थाय् “थुमि सु पूर्वगामीम्ह ?” धकाः धायेवं गुम्ह इमिगु कारण (प्रत्यय, नायो) जुइ, गुम्हसिगु आधारं इमिसं उगु ज्या यानाच्चन, व दत्त

धयाम्ह वा मित्त धयाम्ह जूसां, इपिं स्वया पूर्वगामीम्ह धकाः धाइ, थथे हे थ्वयात नं सिइकेमाः । थथे उत्पत्तिया प्रत्ययकथं थुमि मन पूर्वगामी जुया मन न्ह्यब्बाइगु धाःगु खः । इपिं स्वंगू स्कन्धत मन उत्पन्न मजूसा उत्पन्न जुइ फइमखु, मन गुलिं गुलिं चैतसिकत उत्पन्न मजूसां उत्पन्न हे जुइ । अधिपतिकथं थुमि मनश्रेष्ठ जुइगु जुयाः मन श्रेष्ठ धाःगु खः । गथे कि खुँत मध्ये खुँतय् नायो अधिपतियात श्रेष्ठ धाइगु खः । अथे हे इपिं स्कन्धयानं मन अधिपति जुया मन श्रेष्ठ खः । गथे सिं आदि दयेकातःगु थलबलतयत् सिं थल आदि धाइगु खः, अथे हे इपिं नं मनं उत्पन्न जुइगु जुयाः मनोमय धाःगु खः ।

प्रदुष्ट धयागु पिनेवःगु अभिध्या (लोभ) आदि दोषं प्रदुष्ट जुइगु खः । स्वाभाविक चित्त भवङ्गचित्त खः, उगु चित्त अप्रदुष्टगु (निर्मलगु) खः । गथे कि यच्चुगु लखय् वचुगु आदि रङ्ग लायेवं लः वचुसे आदि च्वना वनीगु खः, न न्हुगु लः खः, न त न्ह्यःवया यच्चुगु हे जुल । अथे हे मन नं पिनेयागु अभिध्या (लोभ) आदि दोषं प्रदुष्ट जुइगु खः, न न्हुगु चित्त खः, न त न्ह्यःया भवङ्गचित्त हे खः, उकिं भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यात - “थ्व प्रभास्वरगु (स्वच्छ, निर्मलगु), भिक्षुपिं, चित्त खः, उगु चित्तय् पिनेवःगु क्लेशं उपक्लिष्ट जुइगु खः ।” थथे मनं यदि धाइ बा ज्या याइ धयागु वं धाइबले प्यथी प्रकारया वाग्दुश्चरितं धाइ, याइबले स्वथी प्रकारया कायदुश्चरितं याइ, मधाइबले व मयाइबले उपिं अभिध्यादि मन प्रदुष्ट यानाः स्वथी प्रकारं मनोदुश्चरितं पूर्वकिइ । थुकथं वया दश अकुशल कर्मपथ पूर्वनिइ ।

उगुलिं वयात दुःख ल्युल्यु वइ धयागु उगु स्वंगू दुश्चरितया कारणं उम्ह पुद्गलयात दुःख ल्युल्यु वइ, दुश्चरितया प्रभावं प्यंगू अपायभूमिइ वा मनुष्यभावय् थ्यंसांनं कायिक वा मेमेगे दुःख नं यानाः कायिक व चैतसिक दुःखविपाकत ल्युल्यु वइ । थथे छाय् ?घःचा थें सालाच्चम्हसिया तुति ल्युने धयागु गाडाय् सायेकातम्हसिया धुर कुवियाच्चम्ह द्रँहया तुतिल्यु घःचा थें खः । गथे कि वं छन्हु, निन्हु, न्यान्हु, भिन्हु, वाछि, लछि कुवियाच्चनीबले घःचायात लित छवये फइमखु त्वःते फइमखु, अले व न्ह्यःने वंसा गःपतय् चिनातगु सिं व खिपतं गःपतय् दुःख बिइ, लिज्यां वंसा घःचालं खंपाय् नइ । थुपिं निथी प्रकारं दुःखकष्ट व्युव्युं घःचा वया तुति ल्युल्यु वनाच्चनी, अथे हे मन प्रदुष्टयानाः स्वंगू दुश्चरितत पूर्णयानाः च्वंम्ह पुद्गलयात नरकादि अन अन ववंगु थासय् दुश्चरित मूलकगु कायिक व चैतसिक दुःखविपाकत ल्युल्यु वइ ।

गाथाया अन्तय् स्वीद्वः भिक्षुपिं प्रतिसम्भिदासहित अर्हत्वय् थ्यन । मुंविं परिषदपिन्त नं धर्मदेशना सार्थक व सफल जुल ।

चक्षुपाल स्थविरया खँ क्वचाल ।

बुद्ध विशुद्ध

भिक्षु विमलो स्थविर

सिद्धिमंगल बुद्ध विहार, सिद्धिपुर

न कुनै दूत न कुनै अवतार
न कुनै ब्रह्मा न कुनै देवता
सर्वक्ष सम्यक, कारुणिक, अतुलनीय मात्र एउटा ।
वीतराग वीतद्वेष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध ।
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

पारमिता गुणधर्मले
कुशल पुण्यको कर्मले
जानिसकेका बुक्सकेका
पूर्णमाको चन्द्र भौ पूर्णताले भरिसकेका
प्रमाद, आसक्ती, तृष्णाबाट जागिसकेका
वीतराग वीतद्वेष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

गगन तारा अधिक नेत्र दान
सागर जल अधिक रक्त प्रदान
मंसका के कुरा विशाल धर्ती समान
महाकरुणाले हृदय कम्पित लोकमा
प्रज्ञाको ज्योती प्रज्वलित बुद्ध एक महान
वीतराग वीतदोष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध ।
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

पञ्चमार विजयी अकुशल क्लेश दमनकारी
उच्चनीच छैन कोही सब प्राणी समानधारी
बहुजन हितसुख लोकअनुकम्पित भई
तृष्णाको वीज छेडन महाप्रक्षाको हतियारले
अरहन्त सम्यक्सम्बुद्ध कहलियो संसारले
वीतराग वीतद्वेष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध ।
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

सुमार्ग सुगति निर्देशक
सत्य सम्यक् परमार्थ प्रदर्शक
मार्ग मध्ये उतम, सत्य मध्ये श्रेष्ठ
धर्म मध्ये पणीत, ज्ञान मध्ये उत्कृष्ट
अन्धकारमा ज्योती दिलाउने
हर जीवनलाई सार तुल्याउने
अन्तर हृदय नेत्र खुलाउने
वीतराग वीतद्वेष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

आफ्नो ज्योती स्वयम् आफै
मालिक कोही छैन स्वयम् आफै
जस्तो बीउ उस्तै फल
भक्ति कृपा बरदान तिताञ्जली
कुशल अकुशल कर्मको खेल
ईश्वर परमेश्वर आत्मा परआत्मा मृगजल
वीतराग वीतद्वेष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

दान शील भावनाले कर्म सुधार
अनित्य दुःख अनात्मा नेत्र उघार
राग द्वेष मोह छेडन गर प्रज्ञाले
मार्ग फल निर्वाण आफ्नै आज्ञाले
शान्त परमसुख शितल अति शितल
अनुसय नी छैन बाकी छैन कुनै मल
ज्ञान ज्योती अन्त शुरु
मनुष्य-देवका शास्ता एक मात्र गुरु
वीतराग वीतदोष वीतमोह पूर्ण विशुद्ध ।
स्वयम्भू...मनुष्य देव ब्रह्माका शास्ता हुन् बुद्ध ।

माथि हेर्न भुल्नु भो कि ?

मान्छेहरु के सोच्छ भने कोही नभएको ठाउँमा जे गरे पनि हुन्छ । जब कोही छैन कसले देख्नु ? यस्तै सोचाई बोक्नेहरुले एकान्तमा जे पनि गर्न सक्छ आफ्नो फाइदाको लागि, अरुको के वास्ता ? उज्यालोमा त यस्तो ठान्ने मान्छेले अँध्यारोमा के भन्ला ? अँध्यारोमा आफू स्वयम्ले आफैलाई देख्ने कोही ठान्छन् यस्तो । क्या मज्जाको सोचाई । त्यस्तालाई जो आफूलाई एकलो ठान्छ र स्वतन्त्र छ मनसाय पूरा गर्न । तर संसारमा त्यति विगन अँध्यारो पनि छैन, जहाँ देख्न नसकियोस् । त्यहाँ हेरिरहने नभए पनि देखिरहने कोही छ । यति बुझ्यौ भने सक्यो ।

एउटा प्रसंगमा त्यस्तै एउटा घटना भएको छ । एउटी आमाले १० वर्षको आफ्नो प्यारो छोरोलाई हातले दोहोर्‍याउँदै आफ्नो गन्तव्यतिर लम्किरहेको हुन्छ । त्यसै बेला अगाडी एउटा बटुवाको घाँटीबाट केही चिज खस पुग्छ । आमाले छोरोलाई अलिक चाँडो दोहोर्‍याई खसेको त्यो चिज कहाँ पुग्छ । सुनको हार पो रहेछ । भाग्य रहेछ आज मेरो, सुनको हार भेट्टाउन पाएँ । नभन्दै त्यस आमा चाहिले अगाडी, पछाडी, दायाँ, बायाँ चारैतिर नियाली कोही नदेखेपछि खुरुक्क त्यस हारलाई आफ्नो खल्लिमा हाल्छ । १० वर्षको छोरोले आफ्नो आमाको त्यही क्रियाकलाप चुपचाप नियाली रहेको

थियो अन्तमा छोरोले अचम्म मान्दै आमालाई सोच्छ - आमा, तपाईंले त्यो हार लिनु अगाडी राम्रोसँग आफ्नो अगाडी पनि हेर्नुभयो, पछाडी पनि हेर्नुभयो, दायाँ पनि हेर्नु भयो, बायाँपनि हेर्नु भयो तर आमा तपाईंले माथि हेर्न भुल्नु भयो नि, बिसर्नु भयो नि ? तपाईंले त्यो हार लिनु अगाडी माथि पनि हेर्नु पर्थ्यो आमा ।

मान्छेहरु प्रायः त्यही आमा जस्तै छन् कि चारैतिर बडो राम्रोसँग नियालेता पनि माथि नियाल्न बिसर्न्छ वा नियाल्न आवश्यक छैन भन्छ । त्यो मूर्खता सिवाय केही होइन । जसलाई नियाल्नु पर्ने थियो, त्यही मान्छेहरु अनावश्यक ठान्छ र पो सत्य देख्ने । त्यस्तै भएको छ आजकल ।

हुन त माथि पनि केही छैन तर पनि कोही छ । जसलाई कर्मको संज्ञा दिन सक्छौ । हामीले केही गर्दा राम्रो वा नराम्रो त्यस पछाडी हाम्रो कर्म लुकेकै हुन्छ । कसैले नदेखेतापनि हामीलाई हाम्रो कर्मले नियालिरहेको हुन्छ, हुन्छ । उसले हेरिरहेको हुँदैन तर देखिरहेको हुन्छ, चाहे तपाईं उज्यालोमा होस् चाहे अँध्यारोमा । त्यसैले त भनिएको संसारमा त्यति विगन अँध्यारो पनि छैन, जहाँ तपाईंलाई देख्न नसकोस् ।

- भिक्षु विमलो स्थविर

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा

सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको

मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

नियात्रा सहकारी परिवार

नियात्रा टूर क्लब परिवार

नियात्रा परित्राण गुठी परिवार

टेबहाल-२२, काठमाडौं ।

”बुद्ध जयन्तीमा अर्हत भिक्षु आनन्द भन्ते पनि स्मृतिमा”

भक्त बहादुर शाक्य

वालाजु, काठमाडौं ।

बौद्ध साहित्य अनुसार, भनिन्छ तथागत सम्यक्सम्बुद्धको महापरिनिर्वाण पश्चात तत्कालिन शोकाकूल बुद्ध शासनका श्रद्धावन्त चतुपरिषदहरूलाई भिक्षु आनन्द महास्थविरको गतिलो शासनिक उपस्थिति र उनको बुद्धमयी व्यवहारका कारणले बुद्धको अनुपस्थितिको असह्य पीडा समेत चीरकालसम्म अनुभूत गर्न दिएको थिएन । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने भगवान बुद्धको परिनिर्वाणले श्रृजना गरेको रिक्ततालाई भिक्षु आनन्द महास्थविरको गतिलो शासनिक उपस्थितिले परिपूर्ति भएको देखिन्छ । करिव भगवान बुद्धकै जस्तै शालिन बचन, वाक पटुता, ऋण्डै बुद्धकै जस्तै कार्यशैली, शील स्वभाव, बुद्धकै पारिवारिक सन्तति हुनुका साथै बुद्धकै जस्तै शारीरिक सुन्दरताले सम्पन्न भएका कारण उनलाई अधिकांशले शास्ता गौतम बुद्धको द्योतककै रूपमा श्रद्धा आस्था र गौरव राख्ने गर्दथ्ये । फलस्वरूप उनको परिनिर्वाण पछि श्रद्धावन्त चतुपरिषदहरू र जनमानसले भगवान बुद्धको सही मानेमा रिक्तता महशुस गरेका थिए र साक्षात शास्तारूपी आफ्ना अतिप्रिय श्रद्धेय महास्थविर भिक्षु आनन्दको गुणानुस्मरण गर्दै लगातार तीन महिनासम्म शोकसंतप्त अवस्थामा रहेका थिए । बुद्धको उपस्थिति र अनुपस्थितिमा गरी बुद्धशासनलाई कूल त्रियासी वर्षसम्म अनवरत सेवा गर्ने तत्कालिन एउटै मात्र महान् व्यक्तित्व भिक्षु आनन्द महास्थविर नै थिए । नारीजातीलाई बुद्ध शासनमा प्रवेशको सवालमा भगवान शास्ताको निषेधात्मक साँकेतिक अवधारणा बावजुद पनि त्यही विषयमा शास्तासित तार्किक बहसकै आधारमा लैङ्गिक समानताको इतिहासको बुनियादीजगमा पहिलो ईटा हाल्ले महान पुरुष पनि आयुष्मान आनन्द महास्थविर नै थिए । यद्यपि उक्त सन्दर्भमा भगवान बुद्धको उक्त निषेधात्मक आज्ञा नारीप्रतिको अपहेलना थिएन, मात्र तत् व्यवस्थाको लागि समय परिस्थिति परिपक्व भैनसकेको संकेत थियो । तर नारीजातीको बुद्धशासनमा स्थानका लागि राजमाता प्रजापतिका साथै अन्य ५०० राज कूलिन नारीहरूका विडम्बनापूर्ण तथा दबावमूलक सामुहिक सत्याग्रहको

प्रदर्शनीबाट उत्पन्न समस्या समाधानका लागि आनन्दले नारीहरूलाई पनि बुद्धशासनमा भित्र्याउन शास्ता समक्ष गुण र हित सुखको अवधारणा अगाडि सारी बुद्ध सामु प्रार्थना गर्ने करुणायुक्त साहसिक कदम उठाएका थिए । नारीजाती पनि बुद्ध शासनमा भित्रिनु पाउने नारीहरूका नैसर्गिक अधिकारको सुरक्षार्थ भिक्षु आनन्द महास्थविरको उक्त करुणायुक्त कदम स्वीकार्न भगवान बुद्धले आठ गरुधर्महरूको नियम अगाडि राखेका थिए । साथै बुद्धले बुद्ध शासनमा नारीहरूको प्रवेशका कारण शुद्ध ब्रम्हचारी आर्यधर्म शासनको आयु केही हदसम्म छोट्टिने भयो भनी आयुष्मान भिक्षु आनन्द महास्थविर माथी उराठपूर्ण अभिव्यक्ति पोखेका थिए भन्ने कुरा पाली साहित्यमा उल्लेख पाइन्छ । तथापि, बुद्धकालिन समयकालमा जसरी कैयन महान अर्हत भिक्षुहरूले बुद्धशासन उन्नती अभिवृद्धि गर्ने शासनिक कार्यमा प्रशस्तै ईटा थप्ने कार्य गरेर गएका छन त्यसरी नै नमुना स्वरूप महाप्रजापति गौतमी, राहुल माता यशोधरा, उत्पलवर्णा, खेमा, धर्मदिन्ता, भद्राकण्डलकेशा, सोमा, पटाचारा, कृषागौतमी, लगायत अन्य अग्रश्राविकाहरूद्वारा बुद्धधर्मको जगमा इटा थपेर गएका उदाहरणहरू पाइन्छन् । भिक्षु आनन्दको जीवनमा लैङ्गिक समानताको लागि उनले गरेको योगदानलाई एक महत्वपूर्ण कारणीक अग्रगामी कदमको रूपमा बौद्ध विद्वानहरूले प्रशंसा गरेका पाइन्छन् ।

त्यस्तै बुद्धको वृद्धावस्थालाई ध्यानमा राखी उनको लागि एक स्थाई नीजि सेवक (उपस्थापक) को आवश्यकता महसुस गरी सो पदको लागि योग्य उम्मेदवार छनौटका लागि बुद्धकै आव्हानमा बुद्ध शासनले एक भव्य सभाको आयोजन गरेका थिए । उक्त सभामा आयुष्मान आनन्दले उनको स्वाभिमानी चिन्तनको अनुपम उदाहरण पेश गरेका थिए । बुद्ध स्वयमले त्यस पदका लागि उनको विचार मागेका थिए । आफ्नो शास्ताबाटै आज्ञा भएकोमा आयुष्मान आनन्द अत्यन्तै खुशी भई बुद्धको उपस्थापक पद सहर्ष स्वीकार गरेका थिए तर आफ्नो तर्फबाट भगवानले पनि स्वीकार गरिदिनुहुन आठ सान्दर्भिक विषयहरू बुद्ध समक्ष प्रार्थना गरेका थिए । बुद्धले ती आठ सान्दर्भिक विषयहरूका औचित्य

प्रस्त्याउन आग्रह गर्दा उनले शास्ताको चित्त बुझ्ने गरी औचित्यको व्याख्या गरी दिएका थिए । आयुष्मान आनन्द महास्थविरको जीवनमा यो दोस्रो बहुश्रुत भूमिका थियो । उनले भगवान बुद्ध जस्ता सर्वोच्च व्यक्तित्वलाई आफ्ना निस्वार्थ सेवालाई निर्वादा, निरन्तरता दिन आठ सान्दर्भिक विषयहरू पालना गराउन सक्नु जस्ता अदभ्य साहसले जो सुकैलाई पनि आफ्नो आत्मसम्मानलाई कसरी सुरक्षा गर्ने भन्ने तरिकाको अनुपम उदारहण हो भन्ने महसूस गर्न बाध्य तुल्याउँछ । बौद्ध जगत माथी आयुष्मान् आनन्द महास्थविरले लगाएको असंख्य अविश्रमणीय गुणहरू मध्ये सर्वोच्चतम मानिने गुण भनेको

उनले प्रथम बौद्ध संगायनमा देखाएको अभूतपूर्व धैर्यता र अनन्त चीर भविष्यकालसम्म बुद्धको आर्यधर्मलाई संरक्षण र सम्बर्धनका लागि उनको अपरिमित उर्जाशीलताको प्रदर्शनीलाई मानिने गरिन्छ । उनकै धर्म भण्डार रूपी स्मृति पटलबाट अबिरल सातमहिनासम्म बगेका चौरासी हजार धर्मस्कन्धहरूका संगालोबाट त्रि-पिटक मध्ये 'सुतपिटक' विनय पिटक र 'अभिधम्म पिटक' को संरचना भएका थिए । तसर्थ अर्हत भिक्षु आनन्द महास्थविरकै विशेष देनका कारण बुद्ध धर्मको जग युगौपछिसम्म पनि मजबुत हुने प्रबल आधारशीला तयार भएको भन्ने कुरा प्रायः बौद्ध विद्वानहरूले स्वीकारेकै मान्यता देखिन्छ ।

बौद्ध चिन्तकहरू भन्ने गर्दछन् - आजको विश्वमा बुद्धधर्मको मूल प्राचिन ग्रन्थको रूपमा चिनिने पाली त्रिपिटकमा उल्लेखित सम्पूर्ण बुद्ध वाणीहरू जुन हामीलाई अहिले उपलब्ध छन् त्यसको मूल सुत्रधारका रूपमा कैयेन अन्य अर्हत भिक्षु पनि नभएका हैन तैपनि विशेष रूपमा दुई व्यक्ति माथी श्रेय जान्छन् भनिन्छ, ती हुन् - स्वयं भगवान गौतम बुद्ध र अर्को उनको उपस्थापक आयुष्मान आनन्द ।

अर्हत आनन्द सम्बन्धि केहि मननीय विशेषताहरू :

- ♦ बोली वचन तथा मनमोहक रूप लावण्यको हैसियतमा तत्कालिन बुद्ध शासनमा लोकप्रिय भन्ते आयुष्मान आनन्द महास्थविर थिए ।
- ♦ बुद्धत्व प्राप्ती पछि शुरु भएको बुद्धको जीवनकै सेरोफेरोमा मात्रै कुमार आनन्दको उपस्थिति प्रादुर्भाव भएको देखिन्छ, अन्यथा उनको बाल्यकाल सम्बन्धि ऐतिहासिक विवरण प्रायः शून्य देखिन्छ ।
- ♦ त्यसरी नै बुद्धको शारीरिक अवसानको अन्तिम वर्षतिरै उनको पनि सकृय जीवन अस्ताएको देखिन्छ ।
- ♦ सामान्य व्यक्तिले एकशब्द बोल्दा उनले आठ शब्द

बोली सक्ने उनको वाक क्षमता थियो ।

- ♦ एउटै बसाईमा पन्द्र हजार गाथा अर्थात साठौहजार हरफ श्लोक कण्ठ पार्ने क्षमता उनीसित विद्यमान थियो ।
- ♦ शास्ताको वाणी एक पटक सुने पछि कहिल्यै विसिँदैन थिए ।
- ♦ उपस्थापक भई शास्ताको सेवारत हुँदा पच्चिस वर्षसम्म काम विशेषका लागि शास्ताले उनलाई दुई चोटी बोलाउनु पर्ने अवस्था कहिल्यै आएको थिएन ।
- ♦ बुद्ध शासनमा सबभन्दा बढी जन सम्पर्कमा आउने व्यक्ति उही थिए तर जीवनमा उनी सत प्रतिशत शत्रु विहीन थिए । त्यसैले उनलाई बुद्ध शासनको 'शोभा' मानिन्थे ।
- ♦ आयुष्मान आनन्द मात्र त्यस्ता भिक्षु थिए जो अधिकतर समय नारी समिपतामा रहँदै अर्हत बने ।
- ♦ बुद्धका अस्सी अग्रश्रावक मध्ये पाँच विविध क्षेत्रमा अग्रता हासिल गर्ने एउटै मात्र अग्रश्रावक आयुष्मान आनन्द थिए । ती हुन् : बहूश्रुतिमान, बहूधृतिमान, बहूस्मृतिमान, बहूगतिमान, बहु उपस्थापकिय गुणवान ।
- ♦ भगवान बुद्धको छायाँ जस्तै नजिक रही सबभन्दा लामो समय बुद्ध, धर्म र संघको सेवा गर्ने एक मात्र भिक्षु आनन्द थिए ।
- ♦ केवल आयुष्मान आनन्द मात्रै त्यस्ता भिक्षु थिए जसको अर्हत्व लाभ र निर्वाण लाभ हुँदा उनको शरीर भूमिसम्पर्क विहीन अवस्थामा थिए ।

माथी उल्लेखित अर्हत भिक्षु आनन्द महास्थविर सम्बन्धि केहि ऐतिहासिक विवरणहरू उनको व्यक्तित्व पहिचानमाथी पाठकहरूका ध्यान आकर्षण गर्ने मेरो सानो प्रयास हो । त्यस्तो महान ऐतिहासिक व्यक्तित्वको बारेमा ब्यावहारिक रूपमा बौद्ध जगत भित्रै पनि बाञ्छित मात्रामा चर्चा परिचर्चा हुने गरेको पाइँदैन । त्यस्तै बौद्ध पाली साहित्यमा उल्लेख भए अनुसार बैशाख पूर्णिमाकै दिन धर्तीमा अवतरित सात प्राणीहरू मध्ये हामीले केवल भगवान बुद्धलाई मात्रै घनीभूत रूपमा स्मरण गर्ने गर्दछौं । तर त्यही दिन यो ग्रहमा अवतरण गरेका र बौद्ध जगतले विस्मृत गर्ने नहुने सिद्धार्थ गौतमका महान अर्धाङ्गीनी यशोधराका साथै बुद्धका शारीरिक अवसान पछि बुद्धधर्मलाई भविष्यको अनन्तकालसम्म सहोरूपमा जीवन्त बनाउने महान मुर्धन्य व्यक्तित्व अर्हत आनन्दलाई स्मरण गर्ने परिपाटी विकसित गर्ने तर्फ हाम्रो ध्यानाकर्षण कम भएका महसूस गर्न सकिने

थुप्रै ठाऊँ देखिन्छन् । कमसेकम हामीलाई बुद्ध जयन्ती जस्तै “यशोधरा जयन्ती” अथवा “आनन्द जयन्ती” भनी अलग अलग मनाउनु पर्ने अवस्था छैन । तसर्थ बुद्ध पूर्णिमाका दिन समकालिन ‘अर्हत भिक्षु आनन्द’ र ‘माता यशोधरा’ प्रति पनि कुनै माध्यम मार्फत गुणानुस्मरण गर्ने परिपाटी बसालौ भन्ने मेरो आग्रह हो । हुन त त्यस पूण्य तिथिमा भगवानबुद्धको प्रचण्ड व्यक्तित्वको गुणानुस्मरणका अगाडी भिक्षु आनन्द र माता यशोधरा जस्ता व्यक्तित्वहरूको स्मरण छायामा पर्नु अस्वाभाविक पनि देखिँदैन । तर सिद्धार्थ गौतम जन्मेकै दिनमा जन्मेका र बुद्ध विनय धर्म अनुसार बुद्ध धर्म सबलीकरणकै लागि आफूलाई समर्पित गरी निर्वृत भएका ती महान तपस्वीहरूलाई पनि त्यो महान तिथिमा स्मरण गर्नु हाम्रो धार्मिक दायित्व हो । त्यस्तो व्यवस्थाको थालनी भए पछि मात्रै भिक्षु आनन्द तथा माता यशोधरा प्रति श्रद्धाभाव वृद्धिका साथै उनीहरूका बारे अधिकतर जानकारी हासिल गर्ने जिज्ञासा र प्रवृत्तिको विकास हुँदै जाने विश्वास गर्न सकिन्छ ।

बौद्ध इतिहासमा भिक्षु आनन्द महास्थविरले बुद्ध शासनमा पुऱ्याउनु भएको असिमीत योगदानको कदर हामीले बुद्ध पुर्णिमामा बुद्धको गुण संगै आनन्द महास्थविरको गुण सम्झने पो होकी भन्ने मेरो आशय हो । नारीको आत्मबल, आत्म संयमता र आत्मसम्मानको सुरक्षार्थ तथा सम्मानार्थ राहुल माताले देखाएको अधिष्ठानलाई शास्ता स्वयम्ले उच्च मूल्याङ्कन गरेको हामी सबैलाई जानकारी

छ । त्यस्तै नारीहरूलाई बुद्ध शासनमा प्रवेशका लागि आयुष्मान आनन्दले चालेको गुण र करूणाले ओतप्रोत पहलका लागि तत्कालिन नारी जातिले भिक्षु आनन्दको उच्च मूल्याङ्कन गरी श्रद्धापूर्वक उनलाई पूजा गर्ने गर्दथे । भनिन्छ, पाँचौ शताब्दितिर भारत भ्रमणमा आएका चीनियाँ बौद्ध यात्री फाइयानले अर्हत आनन्दको अस्ति धातु राखी निर्मित स्तुपहरूमा दर्शनका लागि श्रद्धापूर्वक उभिरहेका महिलाहरूको घुँइचो देखेको भनी उनको यात्रा विवरणमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । त्यस्तै यहाँका बौद्ध समाजका महिलाहरूले पनि कम से कम बुद्ध पूर्णिमाका दिन भगवान बुद्धको गुणानुस्मरणका साथै सोही पूर्णिमा कै दिन जन्मेका अर्हत भिक्षु आनन्द महास्थविर प्रति र राहुल माता यशोधरा प्रति उहाँहरूको शासनिक योगदानको कदर स्वरूप श्रद्धावन्तहरू उहाँहरूको श्रद्धास्मरण गर्नुपर्छ जस्तो मलाई लागेको छ । बुद्धजन्तीको उपलक्ष्यमा बुद्धको पुजापाठमा मात्र सिमित नरही बुद्धको गुण तथा शिक्षालाई आफ्नो जीवनमा धारण पालन गरी जीवन सुखशान्तिमय बनाउनुका साथै स्मरणीय व्यक्ति बुद्ध जयन्ती कै दिन जन्मेका महान भिक्षु आनन्द महास्थविर तथा माता यशोधरा प्रतिपनि श्रद्धाभाव प्रकट होस भन्ने मेरो आसय हो । तथागत बुद्ध अतुलनीय हुनुहुन्छ उहाँको यस पावन दिन वैशाख पूर्णिमा स्वाँया पुन्हि भव्यताका साथ मनाऔँ मनाउन लगाऔँ साथै सोही दिन जन्मेका अर्हत भिक्षु आनन्द महास्थविर तथा माता यशोधराको पनि गुण स्मरण गरौँ । भवतु सब्व मंगलं । अस्तु ।

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वाँया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा

सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको

मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

प्रदिप रत्न शाक्य

प्रोप्राईटर, मो. ९८४९७०२९६६

शाक्य अर्नामेन्ट्स

बौद्ध, काठमाडौं

अनिच्छावत्त संखारा.....

अद्भुता छपासः स्वां देखाया

जिमि अतिकं हनेवमह श्रद्धेय समिध

शिलरत्न तामाकार

(भौ सृष्टिना तुलाधरया अबु)

आकाशकाका दिवगत जुयादीगु शौ भिक्खन्हुया

पुण्य तिथिस मद्दुह वयकः यात सुखावति भुवनय् बास

लायेमा धइगु कामना यासे थुज्वः गु दुःखद् इलय् दुःखकः पिं

सकल छैजः पिंसं अनित्य संसारयात लुमंकाः धैर्य धारण

याये फयेमा धकाः बिचाः हायेका।

समिधापि :-

विद्यासागर / सुनिता तुलाधर

ज्ञानीरत्न / रमा तुलाधर

हर्षसागर / प्रविणाहिरा तुलाधर

विश्वरत्न / कल्पना तुलाधर

शर्मिला तुलाधर

सुशान्त तुलाधर

सौरभ, प्रशान्त, प्रणव, सवल, शशांक, अर्णव

ओजश्रीप्रभा

Dhamma.Digital

महुं न्हिः

ने.सं. ११२८ वैशाख द्विदशे

(२०७४ वैत १४) बुधवाः

बुन्हिः

ने.सं. १०७५ कृष्णपक्ष तृतीया

(२०११ कार्तिक १७) शुक्रवाः

Vision

Price of Education

By Bhikkhu Upatissa

In modern days, education is given more important place than anything else in our society. From very early days of children up to their old age there are various systems of education in any country. Today's time is not like the time of 30 years ago. If we just think about our childhood that we have passed we could see vast difference today.

Education is equally necessary for all classes of people. So, there are schools for children, schools for boys and girls, schools for adults, schools for parents and schools for even teachers. Further, there are separate schools for girls where the admission is not open for boys and separate schools for boys where the admission is not open for girls. All these schools are found grouped as government schools, private schools, community schools, primary schools, high schools and so on. Once students have passed their exams in these schools they are eligible to apply for their higher education in college, campus or universities. Until children have reached certain age of their life and to prepare them for discipline and higher education; their parents take them to UKG, Nursery and Montessori schools. Some parents who could afford for the education of their children admit them to Boarding Schools as well. As parents are living busy life, they are compelled to leave their children under the guidance of school teachers. So, many children have lost the opportunity that they could gain to learn from lovely environment of their homes with their parents.

Certainly, children look beautiful in their school dress. I think they get fairly good education as well. But, how many children know about their parents how they have managed their economic condition to meet all challenges for the sake of children's education. It's not sure whether they have enough food to satisfy their hunger, enough clothes to warm up during the winter, enough money to pay off their rents and mortgages. However education has cost a high price, parents

look forward to seeing their children's future life is secured. Some parents like to see their children are well educated. They hope that they will no longer depend on others. While spending for their children's education some parents become weak and it seems that they are growing older day by day. So, some parents also seek protection from their children. But, how many children do know about the aspiration of their parents and how many parents have been able to achieve their aspiration from the education that they have given to their children?

Parents could have different opinions and targets in providing with education to their children. Some parents might wish and bless their children be doctors, nurses, engineers, pilots, politicians, lawyers, teachers etc. It's not possible for all the children to succeed in their effort although they have blessings from their parents. Their success depends on dedication and time and that they devote to the target of education and the understanding that they have gained.

Some children are sent abroad for their higher education and parents suggest that they seek their future stability in overseas through working in part time jobs besides learning in recognized universities. Due to the political instability, less job opportunities and insufficient salary in Nepal and in many other less developed countries; many hundred thousands of people have gone abroad seeking their better future and preparing to face hard times of life with their courage. Parents send a plenty of money from time to time in order to support their children's education in overseas. Parents wish that their sons and daughters be well educated and make their way of life easy with suitable jobs they have found out. Once they get to know that their children have been employed and earning a good salary then they impatiently wait for remittance from overseas.

Only few students could reach high posts such as doctors, pilots, judges, engineers and teachers.

No doubt, those who are holding these posts have high regards in society. This being a reason, most parents, in spite of hard times in their life, spend lavishly to see their sons and daughters turning out doctors and so on by holding high posts in society or they wish their sons and daughters have a good income in whatever country they are working and living .

Pattakamma Sutta gives a detail of a person's wishes regarding his life and wealth (bhoga). Whatever wealth he has acquired through working with his earnest effort is considered as a lawful wealth which he should know to use properly. In this Sutta, the Buddha says that the wealth acquired lawfully is one of the four difficult things to gain in the world. The other three things are longevity (ayu), good reputation (yasa) and happy life (sukha).

The students who have passed their exams with high marks and who have scored adequately enough marks in their exams have the opportunity to apply for such high posts. Yet, there is uncertainty! If they are not selected they will have frustration in their life. Parents might blame their children for the failure. So, high post in society is not a possible goal for one and all although some parents think that they could spend lavishly for their children's education.

At a time when children have found out their suitable jobs and they have become independent and self-sufficient, they have the responsibility to look after their parents. As pointed out by the Buddha, they have five duties or their responsibilities. (1) They need to attend their parent. (2) Be ready to help them at anytime they needed. (3) Preserve the honor of family (generation). (4) Preserve the family heritage passed down by their parents. (5) Perform righteous things in honor of them even after they have passed away.

Obviously, education plays an important role to create a peaceful environment. The aim of education needs to be different from what people generally think. Education paves the way to standardize living condition of people. When the percentage of educated people increases and job-opportunities are created, country develops.

If educated people lose job-opportunities and with their knowledge they do not think to create self-employments, not only country; but those so called educated fellows will also suffer. Educated fellows suffer means that they cause their family to suffer indirectly. Eventually, country becomes subject to suffering as brought about by so called educated fellows.

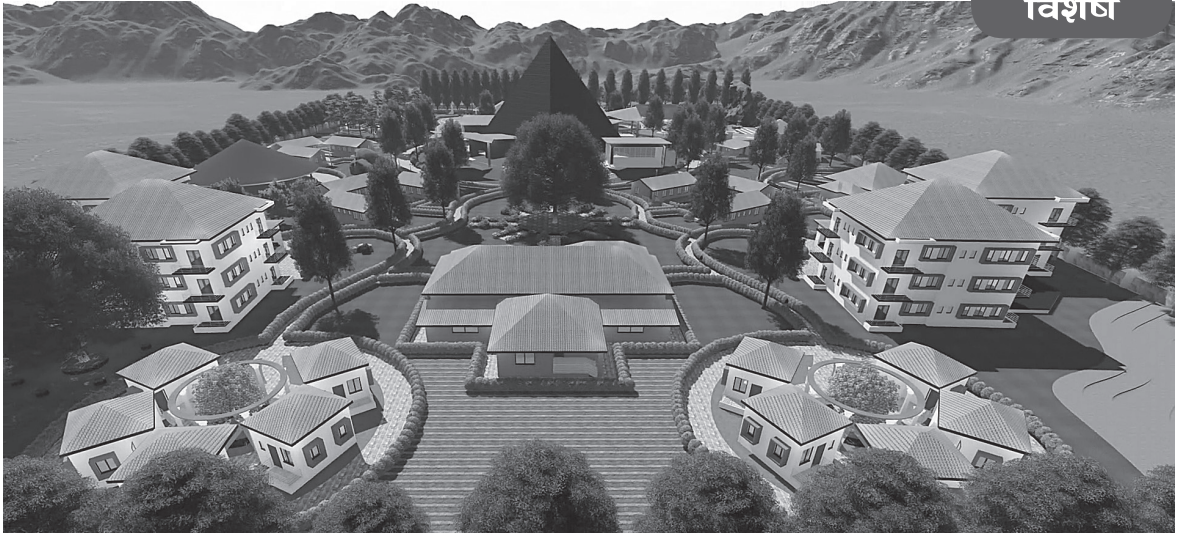
Education is not to be taken only as a commercial matter as we see it in modern day society. Education has many objectives that can be fulfilled when educated people intend to work out diligently with their skill, understanding and efficiency. The term 'pariyatti' is used for the system of learning in Pali Language which means textual knowledge that the students are taught and they learn in their schools. According to Buddhism, discipline is more important than education. When education and discipline go together we can observe justice and peace in society. "Discipline is never possible until someone has become a well learned person" said the Buddha (pariyatti vina vinayam natthi kudacanam).

Someone that has learned well will implement his practical knowledge is patipati or he practices what he has learned from his school. Someone that achieves a result of his work or someone that is awarded for what he has worked with his practical knowledge is pativedha. It is the eventual understanding, the realization of truth attained by someone that has learned and practiced in his life. To make all these possible in our life, we need to know the importance of meditation which leads to inward journey to reduce shortcomings by purifying our minds.

It gives me great pleasure to learn that a new meditation centre has been established in the beautiful countryside of Lakure Bhanjyang, a few kilometers distance from Lubhu. May all blessings be upon Ven. Bhikkhu Wimalo who is intending to publish the TriBodha Magazine on behalf of the newly established meditation centre on the occasion of Vesak Full Moon Day.

Happy Auspicious Vesak Full Moon Day! May all sentient beings be well & happy! May upward journey be smooth & peaceful!

THE END

त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्र निर्माणको क्रममा

सत्व प्राणी मात्रको लागि विशुद्धिको एउटै बाटो सत्तिपट्ठान विपस्सना ध्यान नै हो । शोक, रोग, दुःख, भय आदित्यादि अन्धकार हटाउने मार्ग नै विपस्सना हो । जाति जरा मरण भवचक्रबाट मुक्ति प्रदान गर्ने एउटै मार्ग सत्तिपट्ठान विपस्सना हो । यस्तो विशुद्ध मार्गमा पाइला चाल्नु आफैमा उत्कृष्ट कदम हो ।

ध्यान केन्द्र निर्माण गर्ने शासनिक कार्यमा अति नै श्रद्धा आस्था एवं गौरव राखी श्रद्धालु दाता काठमाडौं भोटाहिटी निवासी प्रकाश रत्न ताम्राकार तथा शुशिला ताम्राकारबाट लामाटारस्थित सस्नेरीमा २.५ रोपनी जग्गा भिक्षु विमलो स्थविरको प्रमुखत्वमा संघदान प्रदान गरिसकेको छ । भने थप ध्यान केन्द्र निर्माणको लागि विशेष आर्थिक

यस्तै विषयलाई मध्यनजर राखी बहुजन हित सुखको उद्देश्य तथा निर्वाणको लक्ष्य लिई नेपालमा सत्तिपट्ठान विपस्सना ध्यानलाई प्रचार-प्रसार, अध्यास तथा थप उच्चस्तरमा पुऱ्याउने भूमिकाको लागि एउटा थप ध्यानकेन्द्रको आवश्यकतालाई महशुस गरी विश्वप्रशिद्ध ध्यान गुरु सयादो ऊ. पण्डिताभिवंश, अगममहापण्डित डा. भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरका शिष्य भिक्षु विमलो स्थविरको नेतृत्व, निर्देशन तथा प्रमुखत्वमा त्रि-बोधि विपस्सना ध्यान केन्द्रको निर्माणको क्रममा रहेको छ ।

सहयोग पनि प्रदान गरेको छ । यस्तै आर्थिक सहयोग गर्ने क्रममा सितापाईला निवासी श्री कपिल शाक्य तथा श्रीमती प्रविता शाक्य परिवार, श्री राजेश श्रेष्ठ/श्रीमती शाभा श्रेष्ठ परिवार सीतापाईला, पाटन निवासी श्री विजय शाक्य/श्रीमती सबिना शाक्य परिवार यस्तै गरी बौद्ध निवासी श्री प्रदिपरत्न शाक्य परिवारबाट पनि विशेष आर्थिक सश्रद्धा दान प्रदान गरिएको छ, भने अन्य श्रद्धालुहरूबाट पनि आर्थिक सहयोग आइरहेको छ । श्रद्धावान् जोकोहीले पनि यथाश्रद्धा सहयोग गर्न सक्नुहुनेछ ।

यस्तै क्रममा त्रि-बोधि ध्यान केन्द्रलाई प्रचार प्रसार तथा सिद्ध निर्माण कार्य थालनी गर्नु कार्यलाई टेवा पुऱ्याउन कपिल शाक्य/प्रविता शाक्यको प्रायोजनमा त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका प्रकाशन गरी वार्षिक / आजीवन / विशेष सदस्य / संरक्षक भई आर्थिक रुपमा सहयोग, ध्यान केन्द्र निर्माणको लागि टेवा हुने गरी बुद्ध जयन्ती २०७५ वैशाख १७ गर्ने देखि प्रकाशनमा आएको छ ।

अन्तमा विशुद्धि मार्गको शासनिक कार्यलाई पूर्णता

दिन धर्म चित्त उत्पन्न गरी- उत्पन्न गराउने कार्यमा प्रत्यक्ष संलग्न श्री सिद्धि मंगल बुद्ध विहार प्रमुख भिक्षु विमलो स्थविर-विहार परिवार, जग्गा दाता प्रकाश रत्न ताम्राकार लगायत आर्थिक सहयोग गर्ने सम्पूर्ण श्रद्धालु दाताहरु तथा प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रुपमा संलग्न सम्पूर्ण महानुभावहरुको योगदानमा हामी पनि सहभागी भई पुण्य संचित गरौं गराऔं । साधु ॥ - त्रिबोधिरस

लेखक एवं पाठक-ग्राहकवर्गहरुमा मैत्रीपूर्ण अपिल

- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको लागि नेपाली, नेपालभाषा, तथा अंग्रेजीमा महत्वपूर्ण लेख, रचनाहरु समयमै अनुकूल माध्यमबाट सम्प्रेषण गर्नुभई पत्रिका प्रकाशन तथा शासनिक कार्यमा सहयोग गर्नुहोला । प्रेषित लेख रचनाहरुलाई समय सापेक्ष पत्रिका उचित स्थान दिइनेछ ।
- समयोचित समयसापेक्ष लेखक वर्गहरुले बुद्ध-बुद्धधर्म, मानवीय गुण-धर्म-कर्म अभिवृद्धि, नैतिक शिक्षा, ध्यान-ज्ञान तथा बौद्ध लेख-रचना, साहित्य-कला, प्रेरक प्रसङ्ग, कथा, कविता, बौद्ध चिन्तन, बौद्ध गतिविधि, अनुसन्धानात्मक तथा सृजनात्मक लेख रचनाहरु सम्प्रेषण गरि सहयोग गर्नुहोला । **विपश्यना ध्यान सम्बन्धि लेख-रचनाहरुलाई विशेष प्राथमिकता दिई प्रकाशित गरिनेछ ।**
- यस पत्रिकामा प्रकाशित हुने लेख-रचनाहरुको सम्पूर्ण जिम्मेवारी लेखक स्वयं कै हुनेछ, भन्ने जानकारी दिन चाहन्छु ।
- लेखक-रचनाहरु समयमै प्रकाशन तथा प्रेषित गर्न तथा सर-सल्लाह एवं सुझावका लागि निम्न ठेगानामा सम्पर्क राख्न सक्नु हुनेछ ।

Facebook page - Bodhirasabuddhistmonthly

Email: bodhirasa@gmail.com, pashavimalo@gmail.com

- यस बौद्ध मासिक पत्रिका वार्षिक ग्राहक, आजीवन सदस्य, विशेष सदस्य, संरक्षक तथा आर्थिक एवं भौतिक सहयोग र समय सापेक्ष मासिक अंक प्रायोजन गरी सहयोग गर्न सक्नु हुनेछ ।
- संघ-संस्था, उद्योगपति, व्यापार व्यवसायवर्गहरुबाट विज्ञापन दाता बन्नु भई आफ्नो व्यापार व्यवसायको प्रचार प्रसार तथा बुद्धशासनप्रतिको श्रद्धा प्रस्फुट गरी **त्रि-बोधिरस** बौद्ध मासिक पत्रिका निरन्तरताको लागि मैत्रीपूर्ण सहयोग गर्नु होला ।
- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिकाको निरन्तरता र गुणस्तरताको लागि सम्बद्ध क्षेत्रबाट रचनात्मक सहयोग, सल्लाह सुझाव तथा समालोचनाको अपेक्षा लिएका छौं । साधुवाद

- त्रि-बोधिरस बौद्ध मासिक पत्रिका

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

विद्यार्थी पुस्तक भण्डार

भोटाहिटी, काठमाडौं, नेपाल

फोन: ००९७७-१-४२२७२४६, ४२४९८९३, ४४२५८३४

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल, कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

हेरिटेज पब्लिसर्स एण्ड डिष्ट्रिब्युटर्स प्रा. लि.

फोन : ४२९६५३८, ४२२९२५९, ४२२५७७०

भोटाहिटी, काठमाडौं, नेपाल

Email : hpdbooks@ntc.net.np, hdpbooks@gmail.com

Website : www.heritagebooks.com.np

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल,
कल्याण तथा सुख शान्तिको मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

Drink for Self Reliance

1 Ltr. Regd. No. 32943/487
D.F.T.Q.C. No.: 01-27-68-08-098

20 Ltr.

AQUA PURE
PROCESSED DRINKING WATER

Manufactured by:
Trisakti Beverage Industry (P) Ltd.
Thulo Bharyang, Kathmandu, Tel.: 4672848

AQUA SAFE
PROCESSED DRINKING WATER

Manufactured by:
AQUA SAFE DRINKING WATER INDUSTRIES
Sitapaila-4, Municipality, Kathmandu

२५६२ औं बुद्धजयन्ती (स्वांया पुन्हि) को
उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण प्राणी मात्रको शुभमंगल,
कल्याण तथा सुख शान्तिको
मैत्रीपूर्ण शुभ-कामना

Roshan Pandey

Branch Manager

Mob. 9801234894

SalesBerry
DEPARTMENT STORE

Sitapaila, Kathmandu, 01 - 4284740, 4285712

E-mail: roshan.pandey@salesberry.com.np

Deals in : kitchen items, foods, oil, cosmetic product, dry food, ...